

Armen Gabrielyan

**EITANĀZIJAS FENOMENS
KRIMINĀLTIESISKAJĀ,
KRIMINOLOĢISKAJĀ
UN MEDICĪNISKI
BIOLOĢISKAJĀ ASPEKTĀ**

Promocijas darba kopsavilkums
tiesību doktora zinātniskā grāda iegūšanai

Specialitāte – juridiskās zinātnes

Apakšnozare – krimināltiesības

Rīga, 2014

RĪGAS STRADIŅA
UNIVERSITĀTE

Armen Gabrielyan

EITANĀZIJAS FENOMENS
KRIMINĀLTIESISKAJĀ,
KRIMINOLOĢISKAJĀ
UN MEDICĪNISKI
BIOLOĢISKAJĀ ASPEKTĀ

Promocijas darba kopsavilkums
tiesību doktora zinātniskā grāda iegūšanai

Specialitāte – juridiskās zinātnes

Apakšnozare – krimināltiesības

Rīga, 2014

Promocijas darbs izstrādāts: Rīgas Stradiņa universitātē

Darba zinātniskie vadītāji:

Dr. iur. profesors **Vitolds Zahars**, Rīgas Stradiņa universitātē

Dr. habil. med. profesors **Jānis Vētra**, Rīgas Stradiņa universitātē

Oficiālie recenzenti:

Dr. iur. profesore **Sandra Kaija**, Rīgas Stradiņa universitātē, Latvija

Dr. iur., Dr. habil. sc. pol. profesors **Tālavš Jundzis**, Juridiskā koledža, Latvija

Dr. habil. iur. profesors **Viktoras Justickis**, Mykolas Romeris universitātē, Lietuva

Promocijas darba aizstāvēšana notiks 2014. gada 6. jūnijā plkst. 14.00 Rīgas Stradiņa universitātes Juridiskās zinātnes promocijas padomes atklātā sēdē Rīgā, Dzirciema ielā 16, Hipokrāta auditorijā.

Ar promocijas darbu var iepazīties RSU bibliotēkā un RSU mājas lapā: www.rsu.lv

IEGULDĪJUMS TAVĀ NĀKOTNĒ

Promocijas darbs veikts ar Eiropas sociālā fonda projekta “Atbalsts doktorantiem studiju programmas apguvei un zinātniskā grāda ieguvei Rīgas Stradiņa universitātē” atbalstu, vienošanās Nr. 2009/0147/1DP/ 1.1.2.1.2/09/ IPIA/VIAA/009.

Promocijas padomes sekretāre:

Dr. iur. profesore **Sandra Kaija**

SATURS

PROMOCIJAS DARBA RAKSTUROJUMS.....	4
Promocijas darba aktualitāte un praktiskā nozīme	4
Pētījuma jautājums	6
Pētījuma tēmas zinātniskās izstrādes pakāpe	6
Promocijas darba mērķis un uzdevumi	7
Pētījuma metodes	7
Promocijas darba struktūra un apjoms	8
Pētījuma normatīvi tiesiskais pamats	9
Promocijas darba novitāte teorētiskajā un praktiskajā aspektā	9
Gūto rezultātu ticamība	11
Pētījuma teorētiskā un praktiskā nozīme.....	11
Promocijas darba rezultātu aprobācija	11
PROMOCIJAS DARBA SATURA KONSPEKTĪVS IZKLĀSTS	18
Ievads.....	18
1. Eitanāzija: problēmas fenomenoloģija, būtība un tiesiskā daba.....	18
1.1. Eitanāzijas ģenēze valsts un tiesību evolūcijā	18
1.2. Eitanāzijas definīcijas teorētiskie pamati	20
1.3. Eitanāzijas formas.....	21
1.4. Eitanāzijas medicīniski bioloģiskie aspekti	25
1.5. Eitanāzijas tiesiskās problēmas	26
1.6. Eitanāzija un cilvēka dabisko tiesību teorija	26
2. Eitanāzijas kriminoloģiskais aspekts: personas nonāvēšana pēc tās lūguma....	29
2.1. Personas nonāvēšanas pēc tās lūguma cēloņi un nosacījumi	29
2.2. Nonāvēšanas pēc personas lūguma profilakse un novēršana	29
2.3. Eitanāzijas problēmsituācijas Latvijā izpēte un analīze	30
3. Eitanāzijas krimināltiesiskie aspekti	33
3.1. Eitanāzijas krimināltiesiskais raksturojums.....	33
3.2. Eitanāzija un atsevišķi noziedzīgu nodarījumu sastāvi: korelācijas problēmas	37
3.2.1 Eitanāzija un slepkavība	37
3.2.2. Eitanāzija un novešana līdz pašnāvībai.....	39

3.2.3. Eitanāzija un atstāšana bez palīdzības	41
3.3. Eitanāzija un citi krimināltiesību institūti.....	41
3.3.1. Eitanāzija un galējā nepieciešamība	41
3.3.2. Eitanāzija un attaisnojamais profesionālais risks.....	42
3.4. Eitanāzijas krimināltiesiskais regulējums ārvalstīs	43
3.4.1. Eitanāzijas sastāva konstrukcija ārvalstu krimināltiesību aktos	43
3.4.2. Par eitanāziju paredzēto sodu salīdzinošs raksturojums ārvalstu krimināltiesībās.....	45
4. Eitanāzijas legalizācijas prakse ārvalstīs.....	46
4.1. Eitanāzijas legalizācijas tendences ārvalstīs.....	46
4.2. Eitanāzijas pielietošanas ASV un Eiropas valstīs tiesiskās reglamentācijas jautājumu analīze.....	47
4.3. Tiesu prakses analīze par personas nonāvēšanu pēc tās lūguma (eitanāziju).....	49
Secinājumi un priekšlikumi	51
Izmantotās literatūras un avotu saraksts	61

PROMOCIJAS DARBA RAKSTUROJUMS

Promocijas darba aktualitāte un praktiskā nozīme

Mūsdienu zinātnes evolūcijai šobrīd ir raksturīgs intereses pieaugums par eitanāzijas fenomenu, kas kļuvis par iedzīvotāju aktuālu sabiedriski tiesiskās apziņas problēmu. Līdz ar to, ka indivīda dzīvība atzīta par mūsdienu civilizācijas un zinātniski tiesiskā progresa jomā gūto panākumu galveno vērtību, eitanāzijas problēma guvusi kvalitatīvi citādu nozīmi. Cilvēka dzīvības vērtīguma fundamentālais raksturs attiecībā uz visām tiesiskajām un tikumiskajām vērtībām iekļauj vispārcilvēcisko globālo problēmu rangā arī citas sabiedriski tiesiskās problēmas (piemēram, nāvessodu, abortu, cilvēku klonēšanas jautājumus), kas kaut kādā veidā skar tiesības uz dzīvību. Katrs vēstures laikmets paredz tai savu redzējumu un risinājumu. Mūsdienās tā tiek īpaši aktualizēta kā neviennozīmīga un visai sarežģīta problēma.

Nonāvēšana pēc cietušā lūguma savu hronoloģiju uzsāka jau senatnē. Jau tad šo problēmu centās atrisināt vairākas domātāju, juristu un mediķu paaudzes. Šobrīd mūsu sabiedrībā pieaugusi interese par šo problēmu. Šīs situācijas vērtēšanas rezultātā izveidojušies divi pretrunīgi viedokļi: no vienas puses, eitanāzija nav pieļaujama no morālā un tiesiskā viedokļa, no otras, tā ir nepieciešama, lai atbrīvotu cilvēku no ilgstošām nepanesamām fiziskām un garīgām ciešanām.

Eitanāzija attiecas uz kaismīgi apspriežamām tiesību, bioētikas, filozofijas un medicīnas problēmām, jo skar tādus jautājumus kā, piemēram: vai cilvēkam ir tiesības brīvi rīkoties ar savu dzīvību, kur ir robeža starp dzīvību un nāvi, vai dzīvība ir absolūta vērtība, vai vienmēr dzīvības saglabāšana ir par labu cilvēkam utt.

Šobrīd eitanāzija ir oficiāli atļauta tikai Nīderlandē, Beļģijā un Luksemburgā. Pasaules sabiedrība aktīvi apspriež jautājumu par tās pieļaušanu. Presē par šo jautājumu tiek pausti dažādi viedokļi. Vairākās valstīs samērā bieži izskata likumprojektus par tiesībām uz nāvi, piemēram, Lielbritānijas parlaments noraidījis to vairāk nekā divdesmit reizes.

Rietumos jau sen izveidojusies sarežģīta situācija starp eitanāzijas piekritējiem un pretiniekiem.

Viedokļi ļoti atšķiras: no eitanāzijas pilnīgas noraidīšanas (nekad nekādos gadījumos tā nav morāli pieņemama) līdz pilnīgi pretējam viedoklim (eitanāzija ir labums, to vajag ne tikai atļaut, bet arī uzskatīt par atbrīvošanu no nevajadzīgām ciešanām). Mērenā viedokļa piekritēji piedāvā ierobežot jebkuras galējības, kā arī

izstrādāt detalizētu reglamentāciju, kas skartu kontroli un slimnieku drošību.

Juristi un filozofi vairo argumentus „par” un „pret” eitanāziju, kas pasvīturo gan vienas, gan otras pozīcijas nepilnības. Tajā pašā laikā veidojas paradoksāla situācija: kā teorētiski neatrisināta problēma, kas joprojām ir diskusiju priekšmets, eitanāzija jau tiek ieviesta medicīniskajā praksē, likumos. Prakse apsteidz teoriju, neatstāj daudz laika apspriešanai, tā apstrīd teoriju, koriģē to, steidzas izmēģināt visus rezultātus. Vairumā gadījumu eitanāzijas problēma līdz šim tika iztirzāta medicīnas, bioētikas vai filozofijas ietvaros. Šādai pieejai ir raksturīgs unitārs uzskats par eitanāziju, kura tiek aplūkota nevis kā atšķirīgu sabiedrisko attiecību kopums, bet gan kā vienots nedalāms jēdziens.

Pēdējos gados slimnīcās konstatēts ievērojams slimnieku skaits, kuru fizioloģiskais stāvoklis tiek vērtēts kā starpposms starp dzīvību un nāvi. Pateicoties cilvēces jauniegūtajām zināšanām, tos iespējams ilgstoši uzturēt dzīvības stāvoklī. Izvēle tiek sarežģīta ar jautājumiem: vai šāda nāvei nolemto eksistēšana ir vajadzīga; vai to var izbeigt un kam jāuzņemas šīs funkcijas; ja tas notiek, vai jābūt sodam par izdarīto un cik lielam.

Cilvēku sabiedrībā personas un sabiedrības intereses pilnībā nav sakritušas, nesakrīt un nekad nesakrītīs. Atšķirības rodas tāpēc, ka atsevišķi sabiedrības locekļi neapzinās savas patiesās intereses vai vērtē tās augstāk par sabiedriskajām. Tas nozīmē, ka nepieciešama to sabiedriskā reglamentācija. Domājams, ka nonāvējot nedziedināmi slimo pēc viņa lūguma, līdzjūtība tiek vērsta uz nonāvējamā personīgo interešu apmierināšanu. Turklāt bieži netiek ievērots, ka tāds nodarījums izjauc kārtību, kas iekšēji piemīt visām sabiedriskajām attiecībām, jo katra persona, kas izdara noziedzīgu nodarījumu, ir konkrēto attiecību subjekts, kuras savukārt apdraud viņa nodarījums. Pats nodarījums, neatkarīgi no tā, kādas izmaiņas ārējā pasaulē tas izraisījis un kāda ir tā izpausmes forma, sagrauj šīs attiecības no iekšpuses. Šis apstāklis izskaidro sabiedrības un valsts rūpes par pastāvošo un no jauna radušos sabiedrisko attiecību pasargāšanu no noziedzīgiem apdraudējumiem.

Eitanāzijas kā sociāli tiesiskā fenomena teorētiskā pamatojuma pētījuma aktualitāti nosaka tās teorētiskās izpētes un praktiskās nepieciešamības sabiedrībā nepietiekamība. Mūsu valstī trūkst ar eitanāzijas veikšanas morālā un tiesiskā rakstura grūtībām saistīto attiecību regulējuma, kādēļ, iespējams, ir bijušas slepkavības pēc cietušā lūguma ar mērķi novērst viņa ciešanas; tās krimināltiesiskais vērtējums neatbilst objektīvajām pazīmēm.

Pētījuma aktualitāte noteikta ar eitanāzijas tiesiskā regulējuma uzlabošanas

nepieciešamību, kā arī ar attiecīgu jēdzienu un kategoriju izstrādāšanu.

Eitanāzijas problēma atrodas vairāku sociālo zinātņu saskares punktā. Tieši tāpēc tās pētīšanai nepieciešama sistēmiska pieeja. Tās jēga eitanāzijas izpētē un izpratnē ir ne tikai tai apstākļi, ka šis fenomens tiek skatīts kā pretrunu atrisināšanas veids, bet, pirmām kārtām, jau kā patstāvīga sistēmiska parādība, kas ir pakārtota vispārīgajai cilvēku attiecību sistēmai.

Taču jāatceras, ka pati sistēmiskā pieeja nav tiešs problēmas risinājums, bet gan jaunas problēmas izvirzīšanas paņēmiens. Pateicoties dažādu zinātnes virzienu izzināšanas potenciāla apvienošanai, mūsdienu zinātne piedzīvo vēsturē vēl nebijušu pacēlumu. Tās perspektīvas nav apšaubāmas. Pašreizējā zinātnes attīstības periodā, turpinot krāt un pilnveidot vispārpieņemtos uzskatus par eitanāziju un ar to saistītās tiesiskās problēmas, ir iespēja pāriet uz jaunu pakāpi to izpratnē un risināšanā.

Eitanāzijas izpēte no krimināltiesiskā un kriminoloģiskā viedokļa ir samērā jauna pieeja problēmai. Mūsdienu juridiskajā zinātnē nav viennozīmīgas un bezstrīdus pieejas pašai eitanāzijai, tās jēdzienam un īstenošanas robežām. Taču šīs problēmas atrisināšanas praktiskā nepieciešamība un tās aktualitāte mūsdienu sabiedrībā padara to par perspektīvu pētījuma virzienu.

Pētījuma jautājums

Pētījuma jautājums - eitanāzija ir uzskatāma par īpašu slepkavības veidu; nosakot atbildību par tās izdarīšanu, ir nepieciešama saudzējošāka attieksme. Autors piedāvā norobežot eitanāziju no slepkavības pamatsastāva kā privileģēto sastāvu, ņemot vērā šī nodarījuma subjektīvo pusi (līdzcietība un citi motīvi).

Pētījuma tēmas zinātniskās izstrādes pakāpe

Promocijas darba ietvaros veiktajā pētījumā ir konstatēts, ka eitanāzijas problemātika ir maz pētīta, par ko liecina fakts, ka šajā jautājumā ir samērā maz zinātnisku publikāciju, eitanāzijas problemātikas izklāstam ir vienpusēja pieeja.

Eitanāzijas tiesiskie aspekti ir pētīti nepietiekamā līmenī, īpaši tas attiecināms uz eitanāzijas krimināltiesiskajiem aspektiem. Publikācijām šajā jomā pārsvarā ir publicistisks raksturs, to izmantošana eitanāzijas tiesiskajā reglamentācijā ir apgrūtināta. Autora veiktais pētījums pretendē uz augstāk minēto problēmu pilnīgāku izpratni, tajā tiek zinātniski argumentēta eitanāzijas tiesiskā regulējuma nepieciešamība un tiek izvirzīti konkrēti priekšlikumi apspriešanai un aprobācijai.

Promocijas darba mērķis un uzdevumi

Pētījuma mērķis ir krimināltiesisko, kriminoloģisko un medicīniski bioloģisko jautājumu, kas saistīti ar eitanāziju, apzināšana un analīze; apzināto problēmu risināšanas priekšlikumu izteikšana, kā arī priekšlikumu izteikšana par atbilstošāko eitanāzijas tiesiskās reglamentācijas modeli Latvijā.

Pētījuma uzdevumi

Formulētā mērķa sasniegšanai nepieciešams izpildīt vairākus uzdevumus:

1. izpētīt eitanāzijas jēdziena teorētisko pamatu;
2. noskaidrot un analizēt eitanāzijas formas;
3. veikt tiesību uz dzīvību teorētiskās problēmas analīzi;
4. formulēt slepkavības pēc cietušā lūguma krimināltiesisko raksturojumu;
5. norobežot eitanāziju no slepkavības un līdzīgiem sastāviem;
6. atklāt iemeslus un apstākļus personas nonāvēšanai pēc tās lūguma un izstrādāt eitanāzijas profilakses un novēršanas līdzekļus;
7. raksturot eitanāzijas tiesiskās reglamentācijas īpatnības ārvalstīs.

Pētījuma objekts - cilvēka dzīvība kā noteikta sociālā vērtība.

Pētījuma priekšmets - eitanāzijas fenomens krimināltiesiskajā, kriminoloģiskajā un medicīniski bioloģiskajā aspektā.

Pētījuma metodes

Pētījuma **teorētiski metodoloģisko** pamatu veido sociāli tiesisko parādību likumsakarību rašanās un attīstības vispusīgas izskatīšanas dialektiskais princips savienojumā ar fenomenoloģisko pieeju. Minētais ļauj pamatot promocijas darbā izmantotās pētījuma metodes. Pie šādām metodēm var pieskaitīt fenomenoloģisko, kas paredz autora mērķi ne tikai paskaidrot, bet arī izprast. Izpratnes metodi izstrādāja hermeneitikas teorijas autori V. Diltejs, F. E. D. Šleiermahers, H. G. Gādamera, H. Rikerts u.c., kas ļauj to izmantot, balstoties uz esošām izstrādēm. Fenomenoloģiskā pieeja tika piemērota, analizējot jautājumus, kas saistīti ar cilvēka tiesībām uz dzīvību.

Pētījuma **metodoloģiskā bāze** balstās uz tiesību un medicīnas zinātnes fundamentāliem noteikumiem, kas ļauj formulēt vispārīgus un sevišķus priekšstatus par eitanāziju kā par zinātnisku problēmu, noteikt tās risināšanas ceļus, parādīt tās izpratni mūsdienu Latvijas realitātes kontekstā.

Pētījuma metodoloģiskais pamats un īpašās zinātniskās metodes balstās uz

objektīvas realitātes zinātniskās izzināšanas dialektisko metodi, kā arī uz mūsdienu tiesību teorijas, starptautisko tiesību, krimināltiesību, kriminoloģijas metodoloģiskajiem noteikumiem. Kopā ar **vispārīgām zinātniskām metodēm** (analīze un sintēze, indukcija, dedukcija, analogija) pētījumā izmantotas arī teorētiskās analīzes **speciālās metodes**: salīdzinošā metode, formāli juridiskā, sistēmas strukturālā metode.

Tika izmantotas arī **īpašās zinātniskās metodes**: salīdzinoši tiesiskā, salīdzinoši vēsturiskā, loģiski juridiskā, juridiskās analīzes metode u.c. Ar dialektisko metodi tika pētīta cēloņsakarība starp eitanāziju un sociāli tiesiskajiem institūtiem reālajā vēsturē. Turklāt tika pielietots viens no galvenajiem dialektiskās metodes principiem - vēsturiskās un loģiskās vienotības princips. **Salīdzinošā metode** ļāva zinātniski pamatoti pētīt atšķirīgas pieejas tiesību uz dzīvību izpratnei un noteikt šo tiesību vietu cilvēka privāto tiesību sistēmā. Savukārt ar salīdzinoši tiesisko metodi, bija iespējams atklāt eitanāzijas būtību salīdzinot ārvalstu tiesību pieredzi. Loģiski juridiskā metode un juridiskās analīzes metode ļāva izpētīt un izanalizēt spēkā esošos ārvalstu normatīvos aktus, kas šobrīd regulē eitanāzijas veikšanas jautājumus.

Promocijas darba struktūra un apjoms

Darba struktūra ir noteikta ar veiktā pētījuma loģiku, tā mērķiem un uzdevumiem. Promocijas darbs sastāv no ievada, četrām nodaļām un apakšnodaļām, secinājumiem un priekšlikumiem, izmantotās literatūras saraksta un pielikumiem. Darba **ievadā** tiek pamatota pētāmās tēmas aktualitāte, tiek norādīts pētījuma mērķis, uzdevumi, pētījuma objekts un priekšmets, kā arī izmantotās zinātniskās metodes un metodoloģija.

Pirmajā nodaļā sniegts eitanāzijas vispārīgs raksturojums valsts un tiesību teorijas vēsturiskajā attīstībā, tiek analizēti eitanāzijas jēdziena teorētiskie pamati, tās formas un veidi, eitanāzija tiek izskatīta medicīniski bioloģiskajā, tiesiskajā un dabaszinātņu kontekstā.

Otrā nodaļā veltīta personas nonāvēšanas pēc tās lūguma (eitanāzijas) iemeslu un apstākļu profilakses kriminoloģiskai analīzei, kā arī tiek analizēta mūsdienu situācija eitanāzijas jautājumā Latvijā.

Trešajā nodaļā tiek analizēts eitanāzijas krimināltiesiskais raksturojums, eitanāzijas atšķirības no dažiem citiem noziegumu sastāviem, piemēram, slepkavības un novešanas līdz pašnāvībai; tiek izskatīta eitanāzijas korelācija ar dažiem krimināltiesiskajiem institūtiem, sniegta eitanāzijas sastāva konstrukcijas salīdzinošā

krimināltiesiskā analīze, kā arī atspoguļots krimināltiesiskās atbildības par eitanāziju regulējums ārvalstu tiesību aktos.

Ceturtnā nodaļa veltīta eitanāzijas legalizācijas normatīvajam regulējumam Eiropas valstīs un ASV, tiesu praksei par personas nonāvēšanu pēc tās lūguma (eitanāziju).

Pētījuma normatīvi tiesiskais pamats

Pētījuma **normatīvā bāze**. Promocijas darbs balstās uz plašu normatīvo aktu klāstu, proti, Latvijas Republikas Satversmi, Krimināllikumu, citiem Latvijas Republikas tiesību aktiem, kas regulē medicīniskos jautājumus Latvijā, ārvalstu tiesību aktiem, kas regulē jautājumus, kuri saistīti ar cietušā nonāvēšanu pēc viņa lūguma (Austrijas, Vācijas, Itālijas, Spānijas, Francijas, Šveices, Polijas, Portugāles, Peru, Azerbaidžānas, Brazīlijas, Kanādas, Sudānas, Japānas, Paragvajes, Grieķijas, Gruzijas, Īslandes). Darbā izmantoti ārvalstu normatīvie akti, kas reglamentē eitanāzijas īstenošanu (Nīderlandes, Beļģijas, Luksemburgas, ASV).

Pētījuma **teorētisko bāzi** veido autoru darbi krimināltiesību, medicīnas, konstitucionālo tiesību un kriminoloģijas jomā.

Eitanāzijas tēmas sociāli tiesisko aspektu izpēti **empīrisko pamatu** veido politiski tiesiskās un vēsturiski filozofiskās mācības, kā arī Latvijas un ārvalstu juristu, mediķu, filozofu un sociologu darbi. Pētāmās problēmas pamatjēdzienu analīze tika veikta, ievērojot konceptuālās tendences, kuras izstrādātas Latvijas un ārvalstu zinātniskajā literatūrā.

Promocijas darba novitāte teorētiskajā un praktiskajā aspektā

Promocijas darba **zinātnisko novitāti**, kas izpaužas sociāli tiesiskā fenomena eitanāzijas kompleksā izpētē, var formulēt vairākos punktos.

1. Pirmoreiz promocijas pētījuma līmenī veikta tiesību uz eitanāziju vēsturiskās attīstības izpēti ārvalstu tiesu praksē un politiski tiesiskajā līmenī.
2. Pirmoreiz eitanāzijas zinātniskai analīzei izmantota salīdzinoši vēsturiskā metode, kas ļāva noskaidrot eitanāzijas vēsturiski tiesiskās saknes un priekšnosacījumus un uz tā pamata izdarīt prognozes par tās perspektīvām.
3. Autors piedāvā klasificēt eitanāzijas veidus pēc tādiem kritērijiem kā: ārsta veikto darbību raksturs; personas, kas tiek pakļauta eitanāzijai, gribas esamība; ārsta, kas īsteno eitanāziju, motivācija; atbilstības tiesību normām kritērijs.

4. Ir formulēti pētījuma problēmas pamatjēdzieni autora izpratnē, piemēram, eitanāzija un tiesības uz dzīvību. Noskaidrots, ka eitanāzijas problēmas risināšana cilvēka dabisko tiesību kontekstā ir viens no pamatuzdevumiem cilvēka un pilsoņa pamattiesību realizācijas jomā.
5. Ir sniegts eitanāzijas mūsdienu krimināltiesiskais raksturojums, pamatots minētās parādības tiesiskais saturs. Izteikti priekšlikumi krimināltiesību pilnveidošanai (iekļaut KL patstāvīgu normu, kas paredz atbildību par eitanāziju).
6. Izstrādāti kritēriji, kā atšķirt eitanāziju no slepkavības, atstāšanas bez palīdzības, galējās nepieciešamības un attaisnotā profesionālā riska.
7. Izstrādātas eitanāzijas profilakses un novēršanas kriminoloģiskās metodes.
8. Veikta pētāmās jomas kompleksa analīze un gūti pārliecinoši priekšstati par mūsdienu situāciju Latvijā.

Minētie pasākumi nosacīti iedalīti tiesiskajos, organizatoriskajos, ideoloģiskajos, politiskajos un ekonomiskajos.

Pētījumam ir komplekss un sistēmisks raksturs, jo vienlaikus ar tiesisko problēmu ir aptverti citi problēmas aspekti, kas ļauj objektīvi novērtēt gan izveidojušos situāciju, gan iepriekš piedāvātos problēmas risinājumus.

Iegūto rezultātu ticamība ir noteikta ar pētāmo avotu un normatīvo aktu reprezentativitāti, kas atbilst mūsdienu zinātniskās izziņas līmenim, ar mūsdienu pētījumu metodēm un metodoloģiju, ar zinātnisko aspektu un secinājumu stingru argumentāciju, prezentējot pētījuma pamatrezultātus zinātniski praktiskajās konferencēs un publikācijās.

Pētījuma teorētiskā un praktiskā nozīme. Promocijas darba materiāli raisa gan praktisku, gan teorētisku interesi. Darba pamataspekti un secinājumi attīsta dažas krimināltiesiskās teorijas, kā arī paplašina krimināltiesību jēdzienus. Iegūtie rezultāti var būt par pamatu turpmākiem krimināltiesiskiem pētījumiem par tiesībām uz dzīvību, kā arī par eitanāziju. Autora rekomendācijas un priekšlikumi orientēti uz izmantošanu zinātniskajā pētniecībā un tiesībaizsardzības iestāžu praksē (izmeklēšanas iestāžu, prokuratūras un tiesu darbā), krimināltiesību attīstības praksē. Promocijas darba materiālus var izmantot juridiskajās augstskolās, pasniedzot krimināltiesības un konstitucionālās tiesības, sagatavojot mācību līdzekļus, kā arī zinātniskās pētniecības darbā.

Gūto rezultātu ticamība

Gūto rezultātu ticamību nosaka izmantoto avotu un pētījuma normatīvās bāzes reprezentativitāte, kas atbilst mūsdienu zinātniskās izziņas līmenim. Rezultātu ticamību nosaka arī mūsdienās izmantotās pētniecības metodoloģijas un metodes, zinātnisko pozīciju un secinājumu korekta argumentācija, kā arī pamatrezultātu prezentēšana zinātniskās aprindās zinātniski praktisko konferenču laikā un publicējot šo informāciju zinātniskajos izdevumos.

Pētījuma teorētiskā un praktiskā nozīme

Promocijas darba materiāli raisa gan praktisku, gan teorētisku interesi. Galvenās darba tēzes un secinājumi attīsta atsevišķas krimināltiesiskās teorijas, kā arī uzlabo krimināltiesību konceptuālo aparātu. Gūtie rezultāti varētu kalpot par pamatu turpmākiem zinātniskiem pētījumiem tiesību uz dzīvību krimināltiesiskās aizsardzības jomā, kā arī eitanāzijas un tiesību uz dzīvību vēstures un teorijas pētniecības jomā.

Autora priekšlikumi un rekomendācijas var tikt izmantoti mūsdienu zinātniskajā un juridiskajā praksē (izmeklēšanas un tiesu), krimināltiesību jaunrades procesā. Promocijas darba materiāli var būt izmantoti juridiskajās augstskolās krimināltiesību un konstitucionālo tiesību pasniegšanas procesā, mācību līdzekļu izveidē, kā arī zinātniskajā pētniecībā.

Promocijas darba rezultātu aprobācija

Publicētie zinātniskie raksti par promocijas darba tēmu

1. Габриелян А. Этический и правовой аспект эвтаназии в контексте права человека на жизнь. *Administratīvā un Kriminālā Justīcija*. Baltijas Starptautiskās akadēmijas zinātniski teorētisks žurnāls. Rīga (Latvija), SIA „Baltijas Starptautiskā akadēmija”, 2013., Nr. 3 (64), 15.-22. lpp. ISSN1407-2971.
2. Gabrielyan A. Eitanāzija un pašnāvība: korelācijas problēmas. *Administratīvā un Kriminālā Justīcija*. Baltijas Starptautiskās akadēmijas zinātniski teorētisks žurnāls. Rīga (Latvija), SIA „Baltijas Starptautiskā akadēmija”, 2013. Nr. 1 (62), 21.-25. lpp. ISSN1407-2971.
3. Gabrielyan A. Завещание о жизни. *Baltijas Juridiskais Žurnāls*. Zinātniski praktiskais starptautiskais juridiskais žurnāls. SIA „Baltijas Starptautiskā akadēmija”, 2013. Nr. 1/2, 42.- 47. lpp. ISSN 1691-07702.

4. Gabrielyan A. Eitanāzijas kriminoloģiskās problēmas: personas nonāvēšanas pēc tās lūguma iemesli un nosacījumi. Administratīvā un Kriminālā Justīcija. Baltijas Starptautiskās akadēmijas zinātniski teorētisks žurnāls. Rīga (Latvija), SIA „Baltijas Starptautiskā akadēmija”, 2011., Nr. 4 (57), 17.– 21. lpp. ISSN1407-2971.
5. Габриелян А. Эвтаназия и теория естественных прав человека. Закон и жизнь. Международный научно-практический правовой журнал. Министерство юстиции Республики Молдова (Moldova) № 11(239) 2011, с. 34-39, ISSN 1810-3081.
6. Gabrielyan A. Slepka vības aiz līdzcietības (eitanāzijas) krimināltiesiskais raksturojums. Administratīvā un Kriminālā Justīcija. Baltijas Starptautiskās akadēmijas zinātniski teorētisks žurnāls. Rīga (Latvija), SIA „Baltijas Starptautiskā akadēmija”, 2011., Nr. 1 (54), 21.– 26. lpp. ISSN1407-2971.
7. Gabrielyan A. Kriminālatbildības diferenciācija par eitanāziju ārvalstu krimināltiesībās. Administratīvā un Kriminālā Justīcija. Baltijas Starptautiskās akadēmijas zinātniski teorētisks žurnāls. Rīga (Latvija), SIA „Baltijas Starptautiskā akadēmija”, 2010., Nr. 3 (52), 15.– 19. lpp. ISSN1407-2971.
8. Габриелян А. Социально-правовая регламентация применения эвтаназии в странах Европы и США. Журнал научных публикаций. Экономика, социология, право: новые вызовы и перспективы. Nr.12 декабрь 2010, Россия (Russia) Москва, 2010, с. 73 –76, ISSN 1995-9648.
9. Gabrielyan A. Eitanāzija un galvenās cilvēktiesības. Baltijas Juridiskais Žurnāls. Zinātniski praktiskais starptautiskais juridiskais žurnāls. Rīga, SIA „Baltijas Starptautiskā akadēmija”, 2009., Nr.3 (17), 55.- 58. lpp. ISSN 1691-0702.

Publikācijas (tēzes) starptautisko konferenču, konferenču tēžu krājumos

par promocijas tēmu

1. Габриелян А. Тенденции легализации эвтаназии в странах Бенилюкса. XXXIV International Research and Practice Conference „Solution of a social requirements and objective reality issues in economical and juridical sciences”. Ppublished by IASHE London 2013., p. 141-143, ISBN 978-1-909137-11-0.
2. Габриелян А. Согласие потерпевшего на причинение вреда в международном праве .Starptautiskā zinātniski praktiskā konference. Baltijas Starptautiskā akadēmija. „Transformācijas process tiesībās, reģionālajā ekonomikā un

- ekonomiskajā politikā”. Rīga, Latvija, BSA, 2013., 104.-114. lpp. ISBN978-9984-47-076-4.
3. Габриелян А. „Соматические права в системе прав человека”. Starptautiskā konference „Inovātīvās jurisprudences aktuālās problēmas”. Rīgas Stradiņa universitātes Juridiskā fakultāte, Latvijas Zinātņu akadēmijas Baltijas stratēģisko pētījumu centrs, Mykolas Romeris universitāte (Lietuva), Drošības un politikas attīstības institūts (Zviedrija), Rīga, RSU, Latvija, 2013., 54.-55. lpp. ISBN 978-9984-793-27-6.
 4. Gabrielyan A. Euthanasia: Living Will. Rīga (Latvija), RSU 2013. gada zinātniskā konference. Tēzes, 2013., 402. lpp. ISBN 978-9984-793-24-5.
 5. Габриелян А. Эвтаназия как общественный феномен: социально-правовые проблемы и перспективы ее развития. (angl.) Euthanasia as a social phenomenon: the socio-legal issues and prospects for its development. Sabiedrība un kultūra. Rakstu krājums, XIV. Latvija, Liepājas Universitāte. Liepāja 2012., 67.-76. lpp. ISSN 1407-6918.
 6. Gabrielyan A. Euthanasia and the Criminal Law. Zinātnisko rakstu krājums. Rīga (Latvija), RSU. 2012. gada zinātniskā konference. Tēzes, 2012., 440. lpp. ISBN 978-9984-788-98-2.
 7. Gabrielyan A. Eitanāzija un galvenās cilvēktiesības. Starptautiskā zinātniski praktiskā konference. "Valsts un tiesību aktuālās problēmas”. Zinātnisko rakstu krājums. Latvija, 2011., 300304. 126. lpp. ISBN 978-9984-14-543-3.
 8. Габриелян А. Эвтаназия и права человека. International Academy of Sciences and Higher Education, London, Great Britain. International conference Project. Key instruments of human co-existence organization. Economics and law. Kiev, Ukraine, London, UK, 2011., Material digest of the XXth International Scientific and Practical Conference. p. 64-67. ISBN 978-966-2621-09-9.
 9. Габриелян А. Правовые и моральные аспекты эвтаназии. Сборник материалов восьмой заочной международной научно-практической конференции. Актуальные проблемы науки, практики и вероисповеданий на современном этапе. Россия, (Russia) г. Красноярск 2011, с. 55-60. УДК 300-399., ББЛ-Я4 94
 10. Gabrielyan A. Eitanāzijas pielietojuma morāli tiesiskās problēmas. Sabiedrība un kultūra. Rakstu krājums, XIII. Latvija, Liepājas Universitāte. 2011., 132.-136. lpp. ISSN 1407-6918.

11. Gabrielyan A. Eitanāzija un galējā nepieciešamība: salīdzināšanas problēmas. Rīgas Stradiņa universitātes Juridiskā fakultāte, Latvijas Zinātņu akadēmijas Baltijas stratēģisko pētījumu centra, Mykolas Romeris universitātes (Lietuva), Drošības un politikas attīstības institūta (Zviedrija) starptautiskā zinātniskā konference „Tiesību aizsardzības un policijas iestāžu loma un iespējas sabiedriskās drošības nodrošināšanā”. Tēzes. Rīga (Latvija), RSU, 2011., 64. lpp. ISBN 978-9984-788-93-7.
12. Gabrielyan A. Euthanasia: Pros and Cons. Starptautiskās jauno pētnieku un studentu zinātniski praktiskās konferences rakstu krājums. Izaicinājumu un iespēju laiks: problēmas, risinājumi, perspektīvas. Rēzekne (Latvija), 2011., 300.-303. lpp. ISBN 978-9984-47-048-1.
13. Gabrielyan A. Criminological aspect of murder based on a motivē of compassion (Euthanasia). Rīgā (Latvija), RSU. 2011. gada zinātniskā konference. Tēzes. Zinātnisko rakstu krājums. 2011., 448. lpp. ISBN 978-9984-788-85-2.
14. Gabrielyan A. Eitanāzija kā sociāli-tiesiskā problēma un ārvalstu likumdošana. Starptautiskā zinātniskā konference. "Valsts un tiesību aktuālās problēmas". Zinātnisko rakstu krājums. Latvija, 2010., 117.-126. lpp. ISBN 978-9984-14-505-1.
15. Gabrielyan A. Euthanasia as a legal and social problem. „2010. gada zinātniskie raksti 1. daļa”, Psiholoģijas, biznesa un sabiedrības sociālās sfēras aktuālās problēmas: teorija un prakse. Zinātnisko rakstu krājums. 2010., 30.–35. lpp. ISSN 1691-6913.
16. Габриелян А. Право на жизнь и возможность применения эвтаназии. Rīgas Stradiņa universitātes Juridiskā fakultāte, Latvijas Zinātņu akadēmijas Baltijas stratēģisko pētījumu centra, Mykolas Romeris universitātes (Lietuva), Drošības un politikas attīstības institūta (Zviedrija) starptautiskā zinātniskā konference „Tiesību aizsardzības un policijas iestāžu loma un iespējas sabiedriskās drošības nodrošināšanā”. Tēzes. Rīga (Latvija), RSU. 2011., 63.-64. lpp. ISBN 978-9984-788-59-3.
17. Gabrielyan A. The modern euthanasia movement and legal challenges. Rīga (Latvija), RSU. 2010. gada zinātniskā konference. Tēzes. Zinātnisko rakstu krājums. 2010., 435. lpp. ISBN 978-9984-788-56-2.
18. Gabrielyan A. Eitanāzija kā sociāli-tiesiskā problēma. II Starptautiskā zinātniski-praktiskā konference. Psiholoģijas, biznesa un sociālā darba perspektīvas un

iespējas mūsdienīgā Eiropā. Rakstu krājums, Rīga (Latvija), BSA. 2010., 22.-24. lpp.

19. Gabrielyan A. Eitanāzijas leģitīmācija un legalizēšana ES valstīs. Globālā krīze: kriminālo realitāšu aprises. Baltijas kriminoloģiskās konferences Sabiedrība. Cilvēks. Drošība. Rīga (Latvija), BSA. Starptautiskais zinātnisko rakstu krājums. 2009., 211.-224. lpp. ISBN978-9984-30-164-8.

Zinātniskās konferences, kurās prezentēti pētījuma rezultāti

1. Starptautiskā zinātniski praktiskā konference. Baltijas Starptautiskā akadēmija. „Kriminātiesisko attiecību taisnīga noregulējuma aktualitātes”. Rīga, Latvija, 2013. gada 25.-26. aprīlī. Mutisks ziņojums „Eitanāzijas ētiski tiesiskais statuss tiesību uz dzīvību kontekstā”.
2. Starptautiskā konference „Inovātīvās jurisprudences aktuālās problēmas”. Rīgas Stradiņa universitātes Juridiskā fakultāte, Latvijas Zinātņu akadēmijas Baltijas stratēģisko pētījumu centrs, Mykolas Romeris universitāte (Lietuva), Drošības un politikas attīstības institūts (Zviedrija), Rīga, Latvija, 2013. gada 25. aprīlī. Mutisks ziņojums „Соматические права в системе прав человека”.
3. Zinātniskā konference. Rīgas Stradiņa universitāte, Rīga, Latvija, 2013. gada 21.-22. martā. Stenda referāti. Mutisks ziņojums „Living Will”.
4. Starptautiskā zinātniski praktiskā konference. Baltijas Starptautiskā akadēmija. „Privāttiesību attīstības perspektīvas un transformācijas problēmas mūsdienu sabiedrībā”. Rīga, Latvija, 2013. gada 15.-16. februārī. Mutisks ziņojums „Testaments par dzīvību (Living Will)”.
5. Starptautiskā zinātniski praktiskā konference. Baltijas Starptautiskā akadēmija. „Transformācijas process tiesībās, reģionālajā ekonomikā un ekonomiskajā politikā”. Rīga, Latvija, 2012. gada 7. decembrī. Mutisks ziņojums „Согласие потерпевшего на причинение вреда в международном праве”.
6. XXXIV International Research and Practice Conference „Solution of a social requirements and objective reality issues in economical and juridical sciences” (London), October, 2012. „Тенденции легализации эвтаназии в странах Бенилюкса”.
7. Zinātniskā konference. Rīgas Stradiņa universitāte, Rīga, Latvija, 2012. gada marts. Stenda referāti. Mutisks ziņojums „Euthanasia and the Penal Law”.

8. 12th International Scientific and Practical Conference „Key instruments of human co-existence organization. Economics and law” (Kiev, London), October, 2011. „Эвтаназия и права человека”.
9. Starptautiskā konference „Tiesību aizsardzības un policijas iestāžu loma un iespējas sabiedriskās drošības nodrošināšanā”. Rīgas Stradiņa universitātes Juridiskā fakultāte, Latvijas Zinātņu akadēmijas Baltijas stratēģisko pētījumu centrs, Mykolas Romeris universitāte (Lietuva), Drošības un politikas attīstības institūts (Zviedrija), Rīga, Latvija, 2011. gada septembris. Mutisks ziņojums „Eitanāzija un galējā nepieciešamība: salīdzināšanas problēmas”.
10. Starptautiskā zinātniski praktiskā konference Latvija, Liepājas Universitāte, „Sabiedrība un kultūra: Robežas un jauni apvāršņi”, 2011. gada maijs. Mutisks ziņojums „Эвтаназия как общественный феномен: социально-правовые проблемы и перспективы ее развития”.
11. Starptautiskā zinātniski praktiskā konference. Baltijas Starptautiskā akadēmija „Sabiedrības tiesiskā drošība un aizsardzība. Krimināltiesiskās un procesuālās novitātes, to realizācijas problēmas”. 2011. gada aprīlis. Mutisks ziņojums „Eitanāzijas kriminoloģiskās problēmas: personas nonāvēšanas pēc tās lūguma iemesli un nosacījumi”.
12. Zinātniskā konference. Rīgas Stradiņa universitāte, „Politiskās, ekonomiskās, sociālās un tiesiskās sistēmas transformācija Latvijā un pasaulē: pašreizējās reālās un nākotnes kontūras”, Rīga, Latvija, 2011. gada aprīlis. Stenda referāti. Mutisks ziņojums „Criminological aspect of murder based on a motive of compassion (Euthanasia)”.
13. Starptautiskā konference „Drošības nostiprināšana krīzes apstākļos: jauni izaicinājumi un netradicionālas pieejas”. Rīgas Stradiņa universitātes Juridiskā fakultāte, Latvijas Zinātņu akadēmijas Baltijas stratēģisko pētījumu centrs, Mykolas Romeris universitāte (Lietuva), Drošības un politikas attīstības institūts (Zviedrija), Rīga, Latvija, 2011. gada septembris. Mutisks ziņojums „Право на жизнь и возможность применения эвтаназии”.
14. Starptautiskā zinātniskā konference „Valsts un tiesību aktuālās problēmas” Daugavpils universitāte. Sociālo zinātņu fakultāte, Tiesību katedra / Sociālo pētījumu institūts. Daugavpils, Latvija, 2010. gada novembris. Mutisks ziņojums „Eitanāzija un galvenās cilvēktiesības”.

15. Starptautiskā zinātniski praktiskā konference. Rīgas Stradiņa universitāte, Conference of the World Medical Association „The Financial Crisis - implications for Health care”.
16. Starptautiskā zinātniski praktiskā konference. Baltijas Starptautiskā akadēmija, „Sabiedrība. Cilvēks. Drošība., Krimināltiesiskās un procesuālās novitātes, to realizācijas problēmas”. 2010. gada maijs. Mutisks ziņojums „Kriminālatbildības diferenciacija par eitanāziju ārvalstu krimināltiesībās”.
17. Starptautiskā zinātniskā konference. Latvija, Liepājas Universitāte, „Sabiedrība un kultūra: Haoss un harmonija.” 2010. gada maijs. Mutisks ziņojums „Eitanāzijas pielietojuma morāli tiesiskās problēmas”.
18. Starptautiskā zinātniskā konference. Rīgas Stradiņa Universitāte, „Drošības nostiprināšana krīzes apstākļos: jauni izaicinājumi un netradicionālas pieejas.” Rīga, Latvija, 2010. gada aprīlis. Mutisks ziņojums „Право на жизнь и возможность применения эвтаназии”.
19. Zinātniskā konference. Rīgas Stradiņa universitāte, Rīga, Latvija, 2010. gada marts. Stenda referāti. Mutisks ziņojums „The modern euthanasia movement and legal challenges”.
20. Starptautiskā zinātniskā konference „Valsts un tiesību aktuālās problēmas”. Daugavpils universitāte. Sociālo zinātņu fakultāte, Tiesību katedra / Sociālo pētījumu institūts. Daugavpils, Latvija, 2010. gada oktobris. Mutisks ziņojums „Eitanāzija kā sociāli-tiesiskā problēma un ārvalstu likumdošana”.
21. Starptautiskā zinātniski praktiskā konference. Psiholoģijas Augstskola (Latvija) un Baltijas Starptautiskā Akadēmija (Latvija), Rīga, Latvija, 2009. gada aprīlis. Mutisks ziņojums „Eitanāzija kā sociāli tiesiskā problēma”.
22. Baltijas kriminoloģiskā konference. Baltijas Starptautiskā Akadēmija, „Pasaules globālā krīze: kriminālo reāliju kontūras.” Rīga, Latvija, 2009. gada aprīlis. Mutisks ziņojums „Eitanāzijas leģitimācija un legalizēšana ES valstīs”.

PROMOCIJAS DARBA SATURA KONSPEKTĪVS IZKLĀSTS

Ievads

Ievadā tiek pamatota promocijas darba tēmas aktualitāte, tiek noteikts pētījuma objekts un priekšmets, tiek formulēti pētījuma mērķi un uzdevumi. Ievadā tiek detalizēti aprakstīts veiktā pētījuma metodoloģiskais, teorētiskais, normatīvi tiesiskais un empīriskais pamats, kā arī tā zinātniskā novitāte, teorētiskais un praktiskais nozīmīgums. Pētījuma ievadā ir izklāstītas tēzes, kas tiek virzītas aizstāvēšanai, kā arī ir sniegti dati par gūto rezultātu aprobēšanu un ieviešanu.

1. Eitanāzija: problēmas fenomenoloģija, būtība un tiesiskā daba

„Eitanāzija: problēmas fenomenoloģija, būtība un tiesiskā daba”, - tiek pētīts eitanāzijas gnozeoloģiskais un normatīvi tiesiskais pamats, kā arī tiek sniegts eitanāzijas ideju attīstības vēsturiskais apskats tiesību un valsts aspektā. Darbā tiek konceptuāli pētīts eitanāzijas fenomens krimināltiesiskajā un medicīniski bioloģiskajā aspektā, kā arī tiek ģenerētas idejas un formulēti priekšlikumi eitanāzijas tiesiskajam regulējumam Latvijā.

1.1. Eitanāzijas ģenēze valsts un tiesību evolūcijā

„Eitanāzijas ģenēze valsts un tiesību evolūcijā”, - pamatojoties uz moderno filozofisko viedokļu skatījumu uz reālās īstenības izziņu, tiek atklāts eitanāzijas fenomena tapšanas un veidošanās process.

Eitanāzijai kā krimināltiesiskajam fenomenam ir ļoti senas vēsturiskās saknes. Tomēr eitanāzija kā zinātniskās pētniecības objekts tika izcelta tikai XIX gadsimta beigās, tādējādi iekļaujot eitanāziju patstāvīgu zinātnisku virzienu klāstā. Valsts un tiesību vēstures mācībā eitanāzijas idejas attīstībā var izcelt četrus posmus. Visiem šiem posmiem ir raksturīgas savas tradīcijas jautājumā par attieksmi pret šādu aiziešanu no dzīves.

Pirmajā posmā ir iekļautas senās pasaules politiskās un tiesiskās mācības (Platons, Aristotelis, Sokrāts), kurās eitanāzija, atsevišķos gadījumos, tika uzskatīta par labumu un neizbēgamību. Tā laika zinātnē dominēja uzskats, ka cilvēka dzīvība pieder sabiedrībai, un par cik cilvēks netika uzskatīts par visaugstāko vērtību, viņš nevarēja brīvi rīkoties ar savu dzīvi. Antīkajos laikos personīgā brīvība tās eksistenciālajā nozīmē nepastāvēja. Individīda bezpersoniskums, attieksme pret cilvēku kā pret beztiesisku vienu

veseluma daļu noteica attieksmi pret eitanāziju kā pret aktu, kas būtībā ir sabiedrībai nekaitīgs.

Otrais posms ietver viduslaiku politisko un tiesisko mācību. Tajā laikā dominēja kristietības reliģiskā pasaules uztvere, kas noveda pie vairāku filozofu negatīvās attieksmes pret eitanāzijas idejām (Svētais Augustīns, Akvīnas Toms u.c.). Līdz ar kristietības nostiprināšanos attieksme pret brīvprātīgo nāvi krasi izmainījās, sākot ar baznīcas noraidošo un nosodošo attieksmi, un beidzot ar tās pretlikumības atspoguļošanu vispārējos civiltiesiskajos nolikumos.

Trešais posms sākās Jaunajos laikos un tas ir saistīts ar pieaugošo viedokļu plurālismu attiecībā uz eitanāziju. Tajā laikā radās jauna argumentācija par labu eitanāzijas legalizācijai, kas turpinājās arī Jaunākajos laikos.

Jaunajos laikos uzplauka un nostiprinājās ideja, ka cilvēka dzīve - tā ir katra cilvēka personīgā izvēle. Tolaik notika ne tikai domāšanas atbrīvošana no reliģiskām dogmām, bet arī izveidojās jauns priekšstats par cilvēka dabu. Tā laika slavenākie filozofi, piemēram, M. Montēns, D. Hjūms, A. Šopenhauers, F. Bēkons, T. Hobss aizstāvēja ideju par to, ka tiesības uz brīvprātīgu nāvi ir tikpat dabiskas kā tiesības uz dzīvību, īpašumu utt. Neārstējami slim cilvēks, kas izdara pašnāvību, nenodara sabiedrībai nekādu kaitējumu, viņš tikai pārstāj darīt labus darbus, un, ja tas ir pārkāpums, tad tās personas, kura palīdz neārstējami slimajam cilvēkam izdarīt pašnāvību, motīvus ir iespējams piedot.

Jaunākajos laikos rietumu filozofiskās domas attīstību lielā mērā ietekmēja tādi zinātnieki kā K. Bindings, A. Hohe un E. Manns. Tika likti pamati eitanāzijas problēmas tiesiskajai izpratnei, kuras mērķis bija tiesiskā regulējuma pilnveidošana. Šī posma galvenās idejas pamatā ir tas, ka, no vienas puses, eitanāzija nekaitē sabiedrībai, un turklāt eitanāzijas kriminalizācija tās latentās dabas dēļ pārkāpj cilvēka konstitucionālās tiesības rīkoties ar savu dzīvību, bet, no otras puses, slepkavība, neskatoties uz motīviem, ir un paliek slepkavība, un persona, kura to izdara, ir jāsauc pie kriminālatbildības par šo rīcību. Jebkāda rīcība, kuras mērķis ir cita cilvēka dzīvības pārtraukšana, ir jāuzskata par pretlikumīgu un krimināli sodāmu.

XX gs. cilvēces kultūras un vērtību sistēmā notika fundamentālas pārmaiņas un tika izstrādāta vienota vispārcilvēciskās kultūras bāze. No vienas puses, tās bija kardinālas pārmaiņas sociāli ekonomiskajā jomā, no otras puses, daudzas pārmaiņas notika arī garīgās kultūras jomā. Šīs pārmaiņas galvenokārt izpaudās klasiskās morāles iznīcināšanā, ierastā pasaules uzskata sabrukumā, kā arī vispārpieņemto filozofijas,

kultūras un zinātnes uzskatu sagraušanā. XIX gadsimtā sabiedrība vēl nebija gatava dzīvot bez kultūras tradīcijām, bet XX gadsimtā, postmodernisma laikmetā, tā pārrāva saikni ar pagātni, un attiecībā uz cilvēku kultūra un zinātne šajā laika posmā vairāk pievērsās cilvēka ķermenim un tā vajadzībām. Tika noņemti visu veidu aizliegumi, kas noveda pie neierobežotas indivīda brīvības, tādējādi „atdzīvinot” eitanāzijas teorijas.

Vairāku gadsimtu gaitā eitanāzija bija un joprojām ir viena no visgrūtāk atrisināmām kategorijām gan tiesību doktrīnās, gan sabiedrības apziņā. Ja agrāk cilvēks varēja paredzēt un aprēķināt līdzsvaru starp labo un ļauno, tad tagad, pateicoties zinātnes un tehnikas attīstībai, cilvēka rīcības sekas krasi mainījās un radās nepieciešamība pēc jaunu imperatīvu izveidošanas. Jebkura valsts, kas tiecas pēc tiesiskas valsts statusa, pievērš lielu uzmanību katra cilvēka likumīgo tiesību un interešu aizstāvēšanai, tostarp, sevišķa nozīme ir tiesībām uz dzīvību. Diemžēl, pieredze rāda, ka šos pamatprincipus ne vienmēr ir iespējams realizēt, bet prasība tos ievērot izriet no personas un valsts attiecību būtības un ir politiskās, tiesiskās un sociālās attīstības obligāts priekšnoteikums. Šajā ziņā efektīvai cīņai pret nāvi (tās dažādajās izpausmēs) ir jābūt vienai no valsts un sabiedrības darbības prioritātēm.

1.2. Eitanāzijas definīcijas teorētiskie pamati

„Eitanāzijas definīcijas teorētiskie pamati”, - ir sniegta eitanāzijas jēdziena ontoloģiskās, semantiskās un lingvistiskās interpretācijas kritiskā analīze. Nav šaubu, ka, lai veiktu jebkuras tiesiskās parādības analīzi, ir ļoti svarīgi sniegt tās precīzu definējumu. Zinātniskās debates saistībā ar eitanāziju liek pievērsties šī termina etimoloģijai un tā dažādiem skaidrojumiem. Etimoloģijas ziņā termins „eitanāzija” sastāv no diviem grieķu izcelsmes elementiem, proti, «ευ» [eu] (labs, pozitīvs, teicams) un «θάνατος» [thanatos] (izejas - sengrieķu mitoloģijā nāves dieva vārds; vēlāk - nāves apzīmējums). Eitanāzijas termina zinātnisko statusu pirmoreiz noteica un iekļāva zinātniskajā apritē angļu filozofs Frēnsiss Bēkons (1561-1626), kurš izmantoja to savā darbā „Zināšanu progress” («*Advancement of Learning*»).

Šobrīd ārzemju juridiskajā literatūrā ir vērojama ļoti pretrunīga termina „eitanāzija” lietošana. Terminoloģisko nekonsekvenču dēļ tika mākslīgi radīta situācija, kurā mūsdienu izpratne par eitanāziju apraksta nevis vienu, bet vairākas realitātes, kuras bieži vien nesakrīt.

Promocijas darbā ir sniegts esošo eitanāzijas definīciju sadalījums pēc šādiem kritērijiem:

- 1) veselības stāvoklis (slims, nedziedināmi slims);
- 2) ciešanu veids un pakāpe (fiziskas, morālas, psihiskas, smagas, neciešamas);
- 3) lūguma veids un forma (nepārprotama, atklāta, uzstājīga);
- 4) slimnieka interešu pārstāvniecības iespējas (ieinteresētā persona, medicīnas darbinieks);
- 5) īstenošanas forma (darbība, tīša darbība, bezdarbība). Promocijas darbā ir veikta atšķirīgu eitanāzijas definējumu kritiska analīze.

Eitanāzija tiek definēta ne tikai jurisprudencē, bet arī filozofijā un medicīnā. Tāpēc, runājot par eitanāziju kā par krimināltiesisko nodarījumu, ir svarīgi nošķirt eitanāzijas filozofisko definējumu no medicīniskā un tiesiskā definējuma. Pirmajā gadījumā runa ir par eitanāzijas iekšējo jēgu, otrajā par tās procedūru un trešajā par atbildības noteikšanu par šo nodarījumu.

Ņemot vērā visu iepriekš minēto, autors uzskata, ka krimināltiesiskajā izpratnē eitanāzija ir *tīša nonāvēšana, ko saskaņā ar neārstējama slimnieka nepārprotamu lūgumu aiz līdzjūtības pret slimnieku ar mērķi pārtraukt neārstējamās slimības terminālās stadijas izraisītās fiziskās un psihiskās ciešanas veikusi ārstniecības persona vai cita persona.*

Šādai eitanāzijas izpratnei ir zināmas priekšrocības, kas ļauj:

1. Noteikt eitanāzijas krimināltiesisko pazīmju kopumu;
2. Izvirzīt jautājumu par jauna patstāvīga noziedzīga nodarījuma sastāva - slepkavības pēc cietušā lūguma - ieviešanu;
3. Nošķirt piedāvāto sastāvu no citiem saistītiem noziedzīgu nodarījumu sastāviem, tajā skaitā no slepkavības, atbildība par kuru paredzēta Krimināllikuma 116. pantā.

No autora piedāvātās eitanāzijas definīcijas izriet, ka tiesību kontekstā atbildības problēmai ir būtiska nozīme šī fenomena noskaidrošanā.

1.3. Eitanāzijas formas

1.3. „Eitanāzijas formas” - tiek aplūkoti eitanāzijas klasifikācijas zinātniskie pamati. Eitanāzijas krimināltiesiskā fenomena kompleksais raksturs nosaka nepieciešamību klasificēt eitanāzijas formas, par pamatu ņemot to saturu un raksturu.

Eitanāziju var klasificēt šādi:

1. **Ārsta veikto darbību raksturs** (aktīvā un pasīvā eitanāzija).

Definīcija „aktīvā eitanāzija” nozīmē *tīšu ātru nesāpīgu nedziedināmi slimas personas nonāvēšanu pēc tās lūguma ar mērķi atbrīvot viņu no mokošām fiziskām un psihiskām ciešanām, kuras izdarīšanas motīvs ir žēlsirdība.*

Tajā pašā laikā netiek uzskatīta par aktīvo eitanāziju:

- 1) tā saucamā nonāvēšana aiz „žēlsirdības” (mercy killing) - notiek gadījumos, kad ārsts bez nedziedināmi slimā cilvēka lūguma (piemēram, kad nedziedināmi slimš cilvēks atrodas komā vai citā smagā stāvoklī, kurā viņam nav iespējas izteikt piekrišanu vai lūgumu par viņa nonāvēšanu), vērojot nepanesamas mokošas ciešanas, kas drīzumā noteikti beigsies ar nāvi, un nevarot tās novērst, ievada viņam, piemēram, paaugstinātu pretsāpju līdzekļa devu, kā rezultātā iestājas ātra un nesāpīga nāve;
- 2) „pašnāvība, kuru asistē ārsts” (PAS- physician assisted suicide) - ir tad, kad ārsts tikai palīdz nedziedināmi slimam cilvēkam izdarīt pašnāvību, piemēram, dod tabletes, pēc kuru noteiktā daudzuma iestājas nāve. Pacients pats injicē sev nāvējošās zāles vai ieslēdz ierīci, kas izraisa ātru un nesāpīgu nāvi.

Pirmajā gadījumā pacienta dzīvību pārtrauc cita persona, piemēram, ārsts, turklāt tas tiek darīts bez pacienta piekrišanas (parasti tās ir situācijas, kad slimnieks atrodas tik smagā stāvoklī, ka nevar izteikt savu piekrišanu). Gluži pretēji, otrajā gadījumā – tiek saņemta pacienta piekrišana un ārsts nodod pacienta rokās līdzekli, kas ļauj viņam izdarīt pašnāvību.

Materiālie priekšnosacījumi, saskaņā ar kuriem nodarījums var tikt uzskatīts par aktīvo eitanāziju, ir: tīša darbība; ir noteikts, ka slimniekam ir neārstējama slimība, t.i. pacientam ir jābūt neārstējami slimam cilvēkam, kura slimībai noteikti būs letāls iznākums; slimnieka nepanesamas fiziskās un psihiskās ciešanas; pacienta ciešanu atvieglojošu efektīvu līdzekļu trūkums; ir obligāts pacienta brīvprātīgs lūgums par eitanāziju.

Pasīvā eitanāzija (*Passive euthanasia*). Par pasīvo eitanāziju uzskata *tīšu medicīniskās palīdzības sniegšanas pārtraukšanu (atteikšanos) vai ierobežošanu (atturēšanos) neārstējamam slimniekam aiz žēlsirdības, pēc viņa lūguma, ar mērķi atbrīvot viņu no nepārtrauktām fiziskām un psihiskām ciešanām, kas paātrina viņa dabiskās nāves iestāšanos.*

Kritēriji, kuri nosaka, ka darbību var kvalificēt kā pasīvo eitanāziju:

medicīnas personāla bezdarbība; neārstējamas slimības iespējamais letālais iznākums; ilgstoša ārstēšanas līdzekļu un metožu pielietošana; normālas dzīvotspējas neiespējamība bez speciālās medicīniskās aparatūras izmantošanas; nepanesamu fizisku un psihisku ciešanu esamība; slimnieka brīvprātīgs lūgums par eitanāziju ir obligāts nosacījums.

2. Pacienta griba eitanāzijas aktā var būt brīvprātīga un piespiedu.

Brīvprātīga eitanāzija (*voluntary euthanasia*) balstās uz brīvu gribu, respektīvi, rīcībspējīga, pieskaitāma, neārstējama slimnieka brīvu vēlēšanos, ko viņš izteicis par savas dzīvības pārtraukšanu, kas var notikt ar vai bez ārsta palīdzības, lai izvairītos no ciešanām. Pacients pats iedarbina (vai atslēdz) ierīci, kas palīdz viņam ātri un nesāpīgi nomirt. Pacienta izpratne par viņa lūguma sekām ir brīvprātīgās eitanāzijas obligāta pazīme.

Piespiedu eitanāzija (*compulsory euthanasia*) tiek īstenota pretēji bezcerīga slimnieka gribai. Piespiedu eitanāzija ir tad, kad pacienta gribu kāds ietekmē (radinieki, pilnvarotās personas, ārsts). Tā ir arī tad, ja pacients ir smagā stāvoklī vai bez samaņas un nevar izteikt savu gribu ar ierastu līdzekļu palīdzību – mutiski, rakstiski vai citā veidā.

3. Pēc ārstu lēmuma motivācijas, veicot darbības, kas formāli tiek raksturotas kā eitanāzija, to var kvalificēt kā tiešo un netiešo.

Tiešā eitanāzija - darbība, kuru veicot, ārsts tīši nonāvē slimnieku vai saīsina slimnieka dzīvību.

Netiešā eitanāzija ir tad, kad nāve tiek paātrināta ārsta noteikto darbību rezultātā, ārstnieciska rakstura manipulāciju rezultātā, kam bija cits mērķis. Piemēram, par netiešo eitanāziju var uzskatīt gadījumus, kad tiek paātrināta onkoloģiski smagi slimo pacientu nāve, injicējot tiem lielāku narkotisko vielu devu kā pretsāpju līdzekli. Nāvējošās komplikācijas diagnostikas vai ārstniecisko procedūru laikā arī var pieskaitīt pie netiešās eitanāzijas.

4. Dažādu valstu tiesību aktu analīze ļauj eitanāziju iedalīt **nebrīvprātīgā**, par kuru paredzēta kriminālatbildība, un attiecīgi **legālā** eitanāzijā, kas ir pieļaujama, ievērojot likuma nosacījumus (pēc Beniluksa valstu piemēra, kuras legalizēja eitanāziju).

Nebrīvprātīgā eitanāzija (*involuntary - non-voluntary*). Par nebrīvprātīgu eitanāziju var runāt divos atšķirīgos gadījumos. «*Involuntary*» ir

tad, ja eitanāzija tiek īstenota bez pacienta piekrišanas, kaut gan viņš bija spējīgs izteikt savu vēlēšanos, «*non-voluntary*» - nelabprātīgas eitanāzijas forma, kad pacients sava stāvokļa dēļ (piemēram, komas vai neatgriezeniskā veģetatīvā stāvokļa situācijā) nevar izteikt savu vēlēšanos attiecībā uz ārstēšanas pārtraukšanu vai turpināšanu.

Legālā eitanāzijā ir pieļaujama, ievērojot likuma nosacījumus (pēc Beniluksa valstu piemēra, kuras legalizēja eitanāziju).

Mēģinot atvieglot slimnieka ciešanas, kurš atrodas smagas slimības pēdējā stadijā, nozīmējot viņam medikamentus, kas tikai netieši var paātrināt fizioloģiskās miršanas procesu, eitanāzijas jautājums netiek apspriests. Šajā gadījumā personai, kura veic minēto nodarījumu, nav nolūka nonāvēt citu personu. Viņš nevēlas palīdzēt pacientam nomirt, bet cenšas mazināt viņa sāpes ar zāļu palīdzību, kuru blakusefekti var paātrināt neārstējami slima cilvēka nāves iestāšanos. Nāve netiek izraisīta tīši, bet tā var būt pretsāpju terapijas iespējamās sekas.

Eitanāzija netiek apspriesta arī reanimācijas pārtraukšanas gadījumā, kad cerebrālās nāves stāvoklis ir neatgriezenisks (jebkāda ārstēšana nevar radīt pozitīvas izmaiņas, bet tikai paildzina slimnieka ciešanas, kuram nav iespējas izveseļoties). Kad ar pilnu pārliecību var apgalvot, ka ierīce uztur tikai dzīvības ārējās izpausmes, kas izpaužas elpošanā un asinsritē tanī laikā, kad īstenībā cilvēks ir miris, nejūt sāpes, jo viņa dzīvības avots - smadzenes jau ir mirušas. Šis vieglās nāves veids nav slepkavība, bet nav arī eitanāzija.

Autora eitanāzijas termina definējumā nav iekļauta radnieku lūguma vai to piekrišanas eitanāzijas akta realizācijai esamības pazīme, kā arī tīša nedziedināmi slima cilvēka nonāvēšana, kurš nav spējīgs patstāvīgi pieņemt lēmumus vai atrodas komas stāvoklī. Kā arī netika ņemts vērā aspekts, kurā nedziedināmi slims cilvēks nejūt nedziedināmas slimības terminālās stadijas radītas fiziskas un psihiskas ciešanas.

Precizējot abu fenomenu saturu, autors uzskata par lietderīgu nošķirt terminu „ortanāzija” no eitanāzijas. Ortanāzija var izpausties pacienta atslēgšanā no dzīvības mākslīgas uzturēšanas aparāta. Parasti cilvēki, kuri gadiem nenāk pie samaņas, cieš no nopietniem nervu sistēmas organiskiem traucējumiem un ir nolemti tikai veģetatīvajam dzīves veidam. Bez pacienta atslēgšanas no dzīvības mākslīgas uzturēšanas aparāta procedūras mēs šeit attiecinām arī cilvēka nonāvēšanu pēc viņa likumisko pārstāvju vai

tiesas lūguma. Šī nonāvēšanas veida pēc cilvēka lūguma vispārināts kritērijs ir nevis slimnieka, bet citu personu gribas izpausme par dzīvības pārtraukšanu. Attiecīgi ortanāzijas procedūras tiesiskās aizsardzības pakāpei jābūt augstākai, salīdzinot ar eitanāziju, jo šajā gadījumā ar tiesībām uz dzīvību rīkojas nevis šo tiesību nesējs, bet cita persona.

Jāuzsver, ka nav slepkavība un nevar tikt uzskatīta par eitanāziju reanimācijas pārtraukšana gadījumos, kad slimnieka cerebrālās nāves stāvoklis ir neatgriezenisks (ārstēšana nedod nekādus rezultātus un tikai paildzina agoniju). Bezpalīdzības stāvoklī esošo personu dzīvības atņemšanas procedūra, kad cerebrālās nāves stāvoklis ir neatgriezenisks, par kuras iniciatoriem var būt šo personu likumiskie pārstāvji un noteiktos gadījumos (likumisko pārstāvju neesamība) - tiesa, var būt patstāvīgs dzīvības pārtraukšanas veids - ortanāzija.

Pamatojoties uz iepriekš izklāstīto, pastāv nepieciešamība ortanāzijas izdalīšanai patstāvīgā parādībā, ko var raksturot kā savas vēlmes izteikt nespējīga bezcerīga terminālā slimnieka dzīvības pārtraukšanu pēc viņa likumisko pārstāvju lūguma, ārstu konsīlija vai tiesas lēmuma.

Tādējādi, ortanāzija ir savas vēlmes izteikt nespējīga bezcerīga terminālā slimnieka dzīvības pārtraukšana pēc viņa likumisko pārstāvju lūguma un ārstu konsīlija vai tiesas lēmuma, atslēdzot to no dzīvības mākslīgās uzturēšanas aparāta gadījumos, kad slimnieka cerebrālās nāves stāvoklis ir neatgriezenisks.

1.4. Eitanāzijas medicīniski bioloģiskie aspekti

„Eitanāzijas medicīniski bioloģiskie aspekti” - veicina atsevišķu eitanāzijas medicīniski bioloģisko aspektu noskaidrošanu un to izpēti. Eitanāzijas problēmai ir kompleks raksturs, līdz ar to pētījumi ir veicami ar starpdisciplinārās sintēzes metodes izmantošanu. Eitanāzijas zinātniskās izpētes jomā medicīnas zinātnes un bioloģijas zinātnes atziņas izmantojamas tikai balstoties uz to savstarpējo mijiedarbību.

Viens no zinātnes virzieniem, kas cieši saistīts ar eitanāziju, ir medicīnas zinātne, kas savukārt cieši saistīta ar bioloģiju. Medicīniski bioloģiskā aspekta priekšnosacījumi ir precīza pacientu loka noteikšana, attiecībā pret kuriem var pielietot eitanāziju. Teorija izvirza apstākļus, kurus būtu jānoskaidro: neārstējamas slimības esamība; medikamentozās ārstēšanas ilgums; letāla iznākuma neizbēgamība; fizisko ciešanu esamība, kuras pacients uzskata par neciešamām; visi iespējamie medicīniskie līdzekļi izsmelti.

Darbā minētie priekšnosacījumi tiek izklāstīti, analizēti un attiecīgi novērtēti. Pēc autora uzskata, pat pastāvot šiem vai citiem kritērijiem, eitanāzijas veikšana nav pieļaujama, taču katrā konkrētā gadījumā šādu kritēriju esamību tiesībsardzības un tiesu iestādes varētu uzskatīt par atbildību mīkstinošiem apstākļiem.

1.5. Eitanāzijas tiesiskās problēmas

Eitanāzijas izskatīšana tiesību kontekstā ir samērā jauna pieeja problēmai. Mūsdienu juridiskajā zinātnē nav vienotas, bezstrīdus pieejas eitanāzijai, tās jēdzienam, īstenošanas robežām. Taču minētās problēmas atrisināšanas praktiskā nepieciešamība un aktualitāte mūsdienu sabiedrībā padara šo virzienu par perspektīvu nākamiem pētījumiem. No tiesiskā viedokļa eitanāzija tiek uzskatīta kā prettiesiska, krimināli sodāma darbība, par kuru paredzēta juridiskā atbildība. Par eitanāziju sabiedrībā valda atšķirīgi uzskati un pozīcijas - no absolūta noraidījuma līdz eitanāzijas principu un metožu pilnīgai legalizācijai.

Eitanāzijas pielietošanas tiesiskais regulējums būtu saistāms vai nu ar tiešu noteiktu tiesību normu pārkāpšanu, vai arī atļaujošā tiesiskā regulējuma robežu paplašināšanu, kad ārsts savā darbībā atkāpjas no principa prasībām. Vienā gadījumā tiesiskais regulējums un tiesību piemērošanas prakse novērtētu tādu uzvedību kā pretlikumīgu, otrā - kā likumīgu.

1.6. Eitanāzija un cilvēka dabisko tiesību teorija

„Eitanāzija un cilvēka dabisko tiesību teorija” - noskaidrots cilvēka tiesību uz dzīvību jēdziens un šo tiesību saturs, analizēti tiesību uz dzīvību rašanās un šo tiesību izbeigšanās aspekti.

Tiesiskās problēmas, kas saistītas ar eitanāziju, jāizskata ciešā saistībā ar tiesībām uz dzīvību, kas ir viena no svarīgākajām cilvēka pamattiesībām. Zinātniski teorētiskās analīzes kontekstā jautājumu par slepkavības aiz žēlsirdības tiesiskumu un sodīšanu par to iespējams risināt, tikai ierobežojot tiesības uz dzīvību un brīvi rīkoties ar to apstākļus un nosacījumus. Lai nodrošinātu tiesību uz dzīvību neaizskaramību, rīcību ar to un tiesību uz katra cilvēka dzīvības glābšanu, tātad visu pamatelementu, kas veido tiesības uz dzīvību saturu, esamību nepieciešams likumdevēja, izpildvaras un tiesu varas līdzekļu komplekss, valsts un pilsoniskās sabiedrības pūles, atbilstoša starptautisko un nacionālo tiesību politika.

Tiesības uz dzīvību ir cilvēku sabiedrības eksistēšanas pamats un tāpēc dzīvību nevar izskatīt īpašuma kontekstā, ar kuru cilvēks var rīkoties pēc saviem ieskatiem.

Šo tiesību saturs, ievērošana un aizsardzība tiek plaši apspriesti, jo tie attiecas uz dažādām valsts un sabiedrības dzīves jomām, tādām kā tiesības, politika, morāle, reliģija, filozofija, medicīna. Promocijas darbā tiek apskatītas un analizētas atšķirīgas pieejas tiesību uz dzīvību skaidrojumam šo tiesību šaurākā un plašākā izpratnē.

Viss teiktais ļauj noformulēt tiesību uz dzīvību jēdzienu. Tātad, cilvēka tiesības uz dzīvību ir *dabiskas, neatsavināmas cilvēka tiesības, garantētas ar tiesību normām no dzīvības apdraudējumiem un patvaļīgas dzīvības atņemšanas, rīcība ar dzīvību un tās turpināšanās veicināšana.*

Tiesībām uz dzīvību ir ļoti sarežģīta juridiskā struktūra. Ne visas sabiedriskās attiecības, kas ir saistītas ar tiesību uz dzīvību realizāciju, ir attiecīgi regulētas likumdošanas līmenī. Promocijas darbā liela uzmanība tiek pievērsta juridiskajai definīcijai, tam, kurā brīdī cilvēkam rodas tiesības uz viņa dzīvības aizsardzību. Tas ir diskutabls jautājums. Krimināltiesību speciālisti nemitīgi strīdas par to, kas ir dzīvība kā noziedzīga nodarījuma objekts: cilvēka kā bioloģiskās būtnes dzīvība vai sabiedrisko attiecību kopums kā krimināltiesiskās aizsardzības objekts.

Cilvēka tiesības brīvi rīkoties ar savu dzīvību ir viens no tiesību uz dzīvību struktūrelementiem. Tas ietver sevī tiesības rīkoties ar savu dzīvību kā vienu no svarīgākajiem tiesību uz dzīvību struktūrelementiem. Tiesību uz eitanāziju jautājuma (un atbildības par to) risinājums ir atkarīgs no robežu noteikšanas saistībā ar iespēju brīvi rīkoties ar savu dzīvību.

Dažādu zinātnisko viedokļu analīze ir apstiprinājusi mūsu pozīciju par to, ka cilvēka dzīve sākas no fizioloģisko dzemdību brīža. Dzemdības ir fizioloģisks process, kura laikā no dzemdes tiek izvadīts auglis, placenta un augļa ūdens pēc augļa dzīvotspējas sasniegšanas. No šīs definīcijas izriet, ka dzemdību svarīgākā sastāvdaļa ir augļa dzīvotspēja, kuras pamatpazīmes ir sirdsdarbība un elpošana, t.i., jaundzimušā spēja dzīvot ārpus mātes organisma (parastajos apstākļos).

Autors uzskata, ka neatraidāmās tiesības uz dzīvību, kas pieder katram cilvēkam, neparedz kā vienu no tiesību realizācijas aspektiem iespēju patstāvīgi rīkoties ar to, lemt jautājumu par tās pārtraukšanu, iespējams, eitanāzijas ceļā ar trešo personu palīdzību. Kā argumentu var minēt, ka iespēju rīkoties ar dzīvību nevienam nedrīkst deleģēt, bet eitanāzijas gadījumā (runa ir par lūgumu nogalināt sevi, kas izteikts kādam citam), mēs vērojam tiesības rīkoties ar savu dzīvību deleģēšanu.

Cilvēka tiesības brīvi rīkoties ar savu dzīvību paredz stingru valsts un privātpersonu darbību likumdošanas ceļā novērst pilsoņa dzīvības pakļaušanu briesmām un nevienam nedod tiesības palīdzēt cilvēkam viņa tieksmē nomirt. Uzskatāms par neētisku un nepieļaujamu runāt par subjektīvām tiesībām nogalināt sevi. Valstij jāatzīst, jāievēro un jāaizsargā cilvēka un pilsoņa tiesības un brīvības visas viņa dzīves garumā. Ne eitanāzija, ne palīdzība vai mudināšana uz pašnāvību nevar būt par tādas valsts tiesībām, kas pasludina sevi par tiesisku.

2. Eitanāzijas kriminoloģiskais aspekts: personas nonāvēšana pēc tās lūguma

„Eitanāzijas kriminoloģiskais aspekts: personas nonāvēšana pēc tās lūguma” - tiek pētīti personas nonāvēšanas pēc tās lūguma iemesli (apstākļi), kā arī autors piedāvā eitanāzijas profilakses un novēršanas pasākumus.

2.1. Personas nonāvēšanas pēc tās lūguma cēloņi un nosacījumi

„Personas nonāvēšanas pēc tās lūguma cēloņi un nosacījumi”, - autors noskaidro galvenos eitanāzijas cēloņus un iemeslus. Tādējādi, cēlonis veido noteiktu seku iespēju. Sakarā ar to personas nonāvēšanai pēc tās lūguma pamatojums ir:

1. slimības neārstējamība;
2. personas piekrišana nonāvēšanai.

Noziedzības apstākļi ir sociālās dzīves parādība, kas nerada noziedzību, bet veicina tās rašanos un pastāvēšanu. Personas nonāvēšanas pēc tās lūguma procesi noris šādos apstākļos:

1) politiķu, sabiedrības domstarpības eitanāzijas jautājumā rada divus pretējus viedokļus: „par” un „pret”, kas noveda pie tā, ka nav normatīvā akta, kas regulētu eitanāzijas jautājumus;

2) finanšu līdzekļu trūkums valstī, lai ierīkotu ārstniecības iestādes, kas varētu nodrošināt nedziedināmi slimo cilvēku pienācīgu eksistenci. Ja nedziedināmi slimam cilvēkam rodas bažas kļūt par nastu tuviniekiem, bet viņš ir gatavs cīnīties ar nāvi līdz pēdējam brīdim, tad viņam ir alternatīva - hospiss. Taču paplašināt šādas iestādes valsts vēl nav gatava. Mūsdienās, aprūpējot slimniekus, ir jāvadās pēc resursu ekonomijas principa.

2.2. Nonāvēšanas pēc personas lūguma profilakse un novēršana

„Nonāvēšanas pēc personas lūguma profilakse un novēršana” - tiek izskatīti eitanāzijas profilakses un novēršanas paņēmieni. Autors piedāvā preventīvus pasākumus, kas samazinātu eitanāzijas ļaunprātīgu pielietošanu.

Eitanāzijas novēršanai būtu lietderīgi visās medicīniskajās iestādēs ieviest tās profilakses programmu, proti, organizēt pasākumus, lai izskaidrotu personālam viņu atbildību, ja sniegta palīdzība eitanāzijas akta veikšanai. Tādi pasākumi jāorganizē Valsts policijai, jo policijai ir pienākums novērst noziedzīgos nodarījumus un

administratīvos pārkāpumus, noskaidrot apstākļus, kas tos veicina, un savas kompetences ietvaros veikt pasākumus, lai tos novērstu.

Speciālā noziedzības profilakse ir pasākumu sistēma, kas novērš noziedzības determinācijas un cēlonības procesus, kuri iedarbojas uz atsevišķām sociālajām grupām, darbības sfērām un objektiem, kurus raksturo paaugstinātas noziedzīgas uzvedības varbūtība. Īpaša uzmanība tiek veltīta tiem objektiem, kuri var būt īpaši pievilcīgi noziedzniekiem un tiem objektiem, kur koncentrējas un darbojas noziedznieki. Vēl viens svarīgs profilaktisks pasākums, kurš jāveic policijas iecirkņa inspektoram kopā ar ārstniecības personu - jāpārbauda nedziedināmi slimnieki, lai novērstu eitanāziju. Policijas nodaļas pilnvarotajam ir plašāk pieejama informācija par pilsoņiem, kas dzīvo viņa pārraudzībā esošā iecirkņa robežās. Šīs profilakses sistēmā svarīga vieta ir neārstējama slimnieka radiniekiem, ar kuriem arī jāstrādā eitanāzijas jautājuma skaidrošanā.

Eitanāzijas individuālās profilakses jēga ir tanī apstākļī, ka jāveic izskaidrošanas pasākumi gan ar ārstējošo ārstu, gan ar neārstējamo slimnieku. Strādājot ar neārstējamu slimnieku, jāpieaicina psihologs, kurš sniegs psiholoģisko palīdzību. Eitanāzijas profilakses un novēršanas pasākumi ir nepieciešami pašreizējā sabiedrības attīstības posmā.

2.3. Eitanāzijas problēmsituācijas Latvijā izpēte un analīze

„Eitanāzijas problemātikas patreizējā situācija Latvijā” - tiek apskatīti jautājumi saistībā ar pacienta tiesībām, attiecībā uz kurām Latvijas likumdevējs nenosaka tiešu eitanāzijas aizliegumu. Pirmām kārtām, runa ir par pasīvo eitanāziju, atteikšanos turpināt ārstēšanu, uz ko pacientam ir tiesības un kas faktiski tiek īstenota Latvijā. Tostarp, tiek pausts viedoklis par pasīvo eitanāziju, par atteikšanos no ārstniecības, uz ko pacientam ir tiesības un kas faktiski tiek īstenota Latvijā.

Piemēram, Pacientu tiesību likuma, kas stājās spēkā 2010. gada 1. martā, 6. panta 4. punktā «Piekrīšana ārstniecībai vai atteikšanās no tās» noteikts, ka pacientam ir tiesības atteikties no ārstniecības pirms tās uzsākšanas, no ārstniecībā izmantojamās metodes, neatsakoties no ārstniecības kopumā, vai atteikties no ārstniecības tās laikā, un 7. pantā - „Citu personu tiesības piekrist ārstniecībai vai atteikties no tās”. Minēto normu paplašināta interpretācija ļauj secināt, ka pasīvā eitanāzijas forma nav aizliegta (piemēram, pēc pacienta lūguma nesniegt viņam palīdzību vai pārtraukt dzīvību uzturošus pasākumus). Pacientu tiesību likuma 6. un 7. pantā paredzēts, ka pacientam

vai viņa likumiskajam pārstāvim ir tiesības atteikties no ārstniecības vai atteikties no ārstniecības tās laikā, izņemot dažus likumā norādītus gadījumus. Šīs tiesības, kas tiek piešķirtas pacientam neatkarīgi no nedziedināmās slimības, ir pamatotas ar to, ka jebkāda medicīniskā iejaukšanās ir iejaukšanās personīgās brīvības sfērā un tāpēc tai jābalstās uz personas gribu.

Pacientu tiesību likuma 6. panta jēgas paplašināta interpretācija ir pilnīgi loģiska. Tāda likuma normas interpretācija ir pieļaujama, jo likumdošanas nepilnību gadījumā minētajā sfērā var pastāvēt pacienta lūgums par pasīvo eitanāziju. Taču attiecības starp ārstniecības personālu un pacientu pasīvās eitanāzijas gadījumā Pacientu tiesību likumā nav atrunātas. Lai novērstu šo trūkumu, Pacientu tiesību likumā būtu jāiekļauj pants, kas aizliegtu aktīvo un pasīvo eitanāziju. Tādējādi autors iniciē iekļaut Pacientu tiesību likumā pantu „**Eitanāzijas aizliegums**” šādā redakcijā: „*Ārstniecības personām aizliegts veikt eitanāziju, tas ir, pēc pacienta lūguma ar jebkādam darbībām (bezdarbību) vai līdzekļiem paātrināt viņa nāvi, tajā skaitā pārtraukt mākslīgus pacienta dzīvību uzturošus pasākumus.*”

Persona, kura apzināti pamudina pacientu uz eitanāziju un (vai) veic to, ir saucama pie kriminālatbildības saskaņā ar Krimināllikumu.”

Pants „**Eitanāzijas aizliegums**” noteiktu Pacientu tiesību likuma 6. pantā paredzētās atteikšanās no ārstēšanas iespējamās robežas. Tāda robeža ir pasīvā eitanāzija, ko veic, apmierinot likumiskā pārstāvja lūgumu par pacienta dzīvību uzturošo pasākumu pārtraukšanu saskaņā ar Pacientu tiesību likuma 7. pantu.

7. pants atstāj bez uzmanības jautājumu par pacienta pieskaitāmību brīdī, kad viņš atsakās no ārstēšanas, un tāpēc attiecas uz plašu personu loku, dodot likumiskajiem pārstāvjiem, iespēju lemt par atteikšanos no ārstēšanas piemēram, radiniekiem, aizbildņiem u.c.

Kas attiecas uz iespēju izmantot Pacientu tiesību likuma 6. pantu, kas paredz slimnieka vai personas, kas pārstāv viņa tiesības, atteikšanos no ārstēšanas kā pasīvās eitanāzijas pamatojumu, tad šāda iespēja būtu jāizslēdz ar speciālās normas dispozīciju, kurai jāparedz eitanāzijas aizliegums.

Promocijas darba autors piedāvā attīstīt hospisu ideju Latvijā. Hospiss Latvijā ir vienīgā iestāde, kur termināliem slimniekiem tiek sniegta kompleksā palīdzība. Pēc daudzu speciālistu viedokļa, tieši paliatīvā palīdzība būtu pieņemama izeja neārstējamās slimības un pacienta nepanesamo ciešanu gadījumā. Jāatzīmē, ka lielākā daļa pacientu, kas saņem paliatīvo palīdzību, ir vēža slimnieki. Diemžēl Latvijā tikai neliela daļa vēža

slimnieku var saņemt kvalitatīvu paliatīvo medicīnisko palīdzību.

Ņemot vērā faktu, ka Latvijas tiesību aktos nav jēdziena „paliatīvā palīdzība”, autors piedāvā Pacientu tiesību likumā iekļaut vēl vienu pantu ar nosaukumu „**Paliatīvā medicīniskā palīdzība**” šādā redakcijā:

1. Paliatīvā medicīniskā palīdzība ir medicīnisko iejaukšanos komplekss, kas virzīts uz sāpju pārtraukšanu un citu smagu slimību simptomu atvieglošanu ar mērķi uzlabot nedziedināmi slimo pacientu dzīvības kvalitāti.

2. Paliatīvo medicīnisko palīdzību var sniegt ārstniecības darbinieki, kuri speciāli apmācīti tāda veida palīdzības sniegšanai gan stacionāros, gan ambulatoros apstākļos.

Paliatīvās palīdzības mērķis - pacientu un viņu ģimenes locekļu dzīves kvalitātes uzlabošana. Sakarā ar Latvijas iedzīvotāju novecošanu ir sagaidāms onkoloģisko slimnieku skaita pieaugums. Kā izšķirošais solis paliatīvās palīdzības uzlabošanai Latvijā bija Nacionālās programmas cīņai ar vēzi apstiprināšana 2009. gada 29. janvārī. Ministru kabinets izdeva rīkojumu Nr. 48 „Par Onkoloģisko slimību kontroles programmu 2009.-2015. gadam”. Programmā iekļauta speciāla paliatīvai palīdzībai veltīta nodaļa, kas kļuva par prioritāru virzienu mūsdienu onkoloģijā. Programma ir izstrādāta uz 6 gadiem (2009.-2015. g.). Bez tam, ar Veselības ministrijas 2011. gada 29. decembra rīkojumu Nr. 243 apstiprinātas „Vadlīnijas pašvaldībām veselības veicināšanā”, kur 8.8. punktā ir iekļauti „ieteikumi onkoloģisko slimību profilaksei”.

No 2012. gada jūnija līdz septembrim autors veica anonīmu socioloģisko aptauju par eitanāzijas legalizācijas problēmu Latvijā. Galvenā informācijas vākšanas metode bija anketēšana. Autors izstrādāja anketu, kas ietvēra 8 jautājumus. Aptaujā piedalījās 305 cilvēki. Aptaujāto vidējais vecums - 41 gads (no 19 līdz 83 gadiem).

Aptauja tika veikta anketēšanas formā, aptaujātas trīs personu kategorijas: ārsti (ārstniecības personas): onkologi, reanimatologi, ķirurgi, citu specialitāšu ārsti (kopā 98 personas); juristi un tiesībsargājošo iestāžu - prokuratūras, tiesas, policijas darbinieki (kopā 102); pārējie iedzīvotāji (105 personas).

Veiktais pētījums ļāva secināt, ka Latvijas sabiedrība nav gatava eitanāzijas ieviešanai. Pēc respondentu domām, eitanāzijas problēma būtu plaši apspriežama, jo tā vēl nav pilnībā nobriedusi. Lielākā respondentu daļa uzskata, ka eitanāzija ir pretrunā ar vispārīgajiem cilvēka morāles principiem. Ir nepieciešams šīs problēmas tiesiskais regulējums, taču šobrīd to panākt būtu sarežģīti, jo mūsu valsts pēdējos gados pārcietusi vairākus ekonomiskos satricinājumus. Turklāt lielākā daļa respondentu uzskata, ka

cilvēkam no dzīves jāšķiras dabiskā ceļā un neviens nedrīkst iejaukties šajā procesā, jo tas ir grēks Dieva priekšā.

3. Eitanāzijas krimināltiesiskie aspekti

„Eitanāzijas krimināltiesiskie aspekti” - tiek aplūkota eitanāzijas korelācija ar slepkavību, novešanu līdz pašnāvībai un atstāšanu bez palīdzības; eitanāzija tiek nošķirta no galējās nepieciešamības un attaisnojamā profesionālā riska. Promocijas darbā tiek sniegts slepkavības pēc cietušā lūguma krimināltiesiskais raksturojums, tiek analizētas eitanāzijas sastāva normu konstrukcijas, sodu noteikšanas īpatnības ārzemēs un par šo noziedzīgo nodarījumu piespriesto sodu dinamika.

3.1. Eitanāzijas krimināltiesiskais raksturojums

„Eitanāzijas krimināltiesiskais raksturojums” - ir sniegta eitanāzijas sastāva izpēte. Mūsaprāt, eitanāzijas kvalifikācija pēc Krimināllikuma 116. panta pārkāpj vienu no krimināltiesību pamatprincipiem - taisnīguma principu, kas pieprasa, lai sods, kuru piemēro personai, kas izdarījusi noziegumu, būtu samērīgs ar izdarītā noziedzīgā nodarījuma raksturu un radīto kaitējumu, vainīgā personību un atbildību.

Nozieguma izdarīšana aiz līdzjūtības motīva tik būtiski pazemina nodarījuma kaitīguma pakāpi un personas vainīgumu, ka tam jāseko soda mēra samazināšanai ne tikai attiecīgajā Krimināllikuma pantā Sevišķajā daļā, bet arī tipveida soda robežu samazināšanai.

2013. gada 1. aprīļa Krimināllikuma grozījumi pamatā tika vērsti uz kriminālsodu liberalizāciju. Tomēr, autoraprāt, dažos no tiem, tostarp, 47. pantā (Kriminālatbildību mīkstinošie apstākļi) netika veltīta pienācīga uzmanība aiz līdzjūtības vai pēc cietušā lūguma izdarītajiem noziedzīgiem nodarījumiem.

Ievērojot iepriekš minētā pētāmā noziedzīgā nodarījuma specifiku, autors piedāvā izteikt Krimināllikuma 47. panta (Atbildību mīkstinošie apstākļi) pirmās daļas 8. punktu šādā redakcijā: „noziedzīgais nodarījums, kas izdarīts smagu personisku vai ģimenes apstākļu dēļ **vai aiz līdzjūtības motīva, kā arī pēc cietušā lūguma.**”

Stratēģiski šī norma ir nepieciešama tamdēļ, ka juridisko normu nepieciešamību diktē reālā prakse.

Pašreizējā likumdevēja pieeja rada likumsakarīgas grūtības atbildības par eitanāzijas izdarīšanu noteikšanā. Gandrīz visi šī nozieguma izdarīšanas un soda noteikšanas apstākļi tiek noteikti pēc tiesas ieskatiem. Tiesai ir jāņem vērā šī

nodarījuma izdarīšanas īpašos apstākļus, tādus kā cietušā lūgums un līdzjūtības motīva esamība. Ņemot vērā šos apstākļus, tiesai par šo nodarījumu ir jānozīmē sods saskaņā ar KL 116. panta sankciju, kas ne vienmēr atbilst izdarītā nodarījuma raksturam.

Promocijas darba autors sniedz savu eitanāzijas un tās pazīmju sistēmas definīciju, kā arī pamatoti secina, ka cietušā piekrišana viņa nonāvēšanai saskaņā ar Latvijas normatīvo regulējumu neatbrīvo vainīgo no kriminālatbildības par slepkavību.

Slepkavība pēc cietušā lūguma ir nodarījums, kas saskaņots ar cietušā gribu, un par to jābūt pazeminātai kriminālatbildībai. Tāpēc no kopējās tiesību normas, kas paredz slepkavību, autors piedāvā izdalīt patstāvīgā sastāvā slepkavību ar mīkstinošiem apstākļiem - eitanāziju. Domājams, ka šis lēmums ļaus izvairīties no divām bīstamām galējībām: eitanāzijas dekriminalizācijas un tās identificēšanas ar slepkavību.

Ņemot vērā ārvalstu normatīvā regulējuma pieredzi un analizējot krimināltiesību zinātnieku viedokļus šajā jautājumā, autors piedāvā šādu jaunu Krimināllikuma **116¹. panta „Eitanāzija”** redakciju (skat. secinājumi un priekšlikumi).

Piedāvātā norma ļaus izvairīties no divām galējībām, proti, no eitanāzijas dekriminalizācijas un tās identificēšanas ar slepkavību. Tas nozīmē, ka atkritīs daļa problēmu, kas rodas analizējamā noziedzīgā nodarījuma krimināltiesiskajā novērtējumā.

Lai saprastu eitanāzijas būtību, sociālo orientāciju un tiesiskās problēmas, ir ļoti svarīgi sniegt tās krimināltiesisko raksturojumu. Eitanāzija ir šādu sabiedrisko attiecību kopums, un, nenoskaidrojot šīs attiecības, nav iespējams izvērtēt tās sociālās bīstamības pakāpi, vai arī noteikt tās pareizu juridisko kvalifikāciju. Tāpēc, analizējot eitanāzijas sastāvu, vislielākās grūtības rada šī noziedzīgā nodarījuma objekta noteikšana.

Sabiedrības attieksmē pret eitanāzijas īstenošanu var izdalīt divas individuālo subjektu kategorijas: speciālie (ārstniecības personas) un vispārējie (citas personas), kā arī kolektīvie - valsts tiesībsargājošo institūciju pārstāvji. Katrai no tām ir noteiktas īpašības. Sabiedrības attieksmes pret eitanāziju pārzināšana ļauj risināt atsevišķus strīdīgus jautājumus, kas ir saistīti ar šī noziedzīga nodarījuma objektu.

Raksturojot tiešā objekta saturu, ne vienmēr tiek ievērots noteikums, ka noziedzīgā apdraudējuma objekts ir sabiedrības attieksme. Tāpēc „sabiedrības attieksme” tiek faktiski aizstāta ar citiem terminiem, piemēram, tādiem kā „personas intereses”, u.c. Šāda noziedzīga nodarījuma objekta izpratne noved pie tā, ka sabiedrības attieksme faktiski pārstāj būt par tiešo noziedzīga nodarījuma objektu. Par noziedzīga nodarījuma objektu kļūdaini sāk uzskatīt tā strukturālo daļu, kurai atsevišķi no sabiedrības attieksmes nav nekādas vērtības.

Priekšmets sabiedrības attieksmē pret eitanāzijas īstenošanu ir tas, par ko šīs attiecības rodas. Tieši sakarā ar eitanāzijas veikšanu notiek subjektu sadarbība, respektīvi, darbība, kas saistīta ar subjektu tiesību un pienākumu realizāciju saskaņā ar savām likumīgajām interesēm.

Sabiedrības attieksme pret eitanāzijas īstenošanu veido personu aktīvās un pasīvās sadarbības formas, respektīvi, personas, kas izsaka lūgumu par eitanāziju, un personas, kas to apmierina, sadarbība, t.i., tā izpaužas kā viena dalībnieka otrās sadarbības puses sociālo iespēju pārkāpšanā. Pušu mijiedarbības veids ir stingri noteikts normatīvajā regulējumā.

Minēto sabiedrisko attiecību kvantitatīvās un kvalitatīvās pazīmes izpaužas tajā apstākļi, ka vienas puses nodrošinātā stāvokļa iespējas paredz otrās puses noteiktās uzvedības liegumu. Mūs interesējošām sabiedriskajām attiecībām, kas nodrošina dzīvības iespēju, atrašanos dzīvē vai drošā stāvoklī, pretstatā ir (piemēram, ārsta, vecāku, varas pārstāvju utt.) nepieciešamība uzturēt šo stāvokli un liegta uzvedība, kas varētu to pārkāpt, pat ja pārkāpums tiek izdarīts pēc cietušā lūguma vai ar viņa piekrišanu. Turklāt personas, pie kuras vērsts lūgums par eitanāziju, noteikta sociālā uzvedība nodrošina vai nenodrošina cita attiecību subjekta, t.i personas, kura lūgusi piemērot viņai eitanāzijas aktu, iespēju dzīvot.

Slepkavības pēc cietušā lūguma tiešais objekts ir cilvēka dzīvība. Taču iespēja būt dzīvam ir tiešais apdraudējuma objekts līdz tam brīdim, kamēr to nodrošina sabiedrība un valsts. No brīža, kad kāda interese tiek izslēgta no labumu sfēras, ko nodrošina valsts un sabiedrība, šī iespēja kļūst par „neiespējamību” un vairs nav nozieguma objekts.

Tiešā eitanāzijas objekta kā cilvēka iespējas būt dzīvam noteikšana ļauj labāk izprast nozieguma objektu un skaidri parāda apdraudējuma būtību un raksturu, kā arī tā kaitīgumu. Kas attiecas uz eitanāzijas objektīvo pusi, tad tai jābūt konstruētai pēc materiālā sastāva tipa. Līdz ar to eitanāzijas objektīvās puses pamatzīmes ir:

1. nodarījums (darbība vai bezdarbība), kas vērsta uz bezcerīgi slima cilvēka nonāvēšanu;
2. noziedzīgas sekas (nonāvēšana);
3. cēloņsakarība starp nodarījumu (darbību vai bezdarbību) un cietušā nāves iestāšanos, kas nozīmē, ka nāve likumsakarīgi izriet no vainīgā darbības (bezdarbības), tātad nepieciešama, nevis nejauši izrietoša no tās;
4. eitanāzijas akta veikšanas prettiesiskums. Šī pazīme jāizdala, lai nodalītu slepkavību no nonāvēšanas, pārkāpjot nepieciešamās aizstāvēšanās robežas,

noziedzīgas pavēles vai rīkojuma izpildīšanas gadījumā utt.

5. cietušā lūguma esamība par viņa nonāvēšanu;

6. eitanāzija vienmēr ir prettiesiska darbība vai bezdarbība, ar nodomu.

Noziedzīga nodarījuma subjekts - persona, kura izdarīja eitanāziju, fiziskā persona, kas līdz noziedzīga nodarījuma izdarīšanas dienai sasniegusi četrpadsmit gadu vecumu. Tas var būt ārsts, medmāsa, tuvi radnieki, vai arī citas personas.

Lai sniegtu KL normas par eitanāziju formulējumu, ir nepieciešams noteikt tās pazīmes:

1. Eitanāzija vienmēr ir tīšs nodarījums. Taču atšķirībā no slepkavības, saskaņā ar KL 116. p. - 122. p., subjektīvā puse var izpausties tikai tīša nodoma veidā, t.i., kad nodarījums liecina par to, ka vainīgā persona ir apzinājusies savas darbības (bezdarbības) kaitīgumu, un ir paredzējusi iespējamu vai nenovēršamu cita cilvēka nāves iestāšanos un vēlējusies to.

Motīvs un mērķis ir slepkavības pēc cietušā lūguma subjektīvās puses obligātās pazīmes, un tām ir noteicošā loma nodarījuma kvalifikācijā.

2. Eitanāzija ir cita cilvēka nonāvēšana. Pēc šīs pazīmes slepkavība atšķiras no pašnāvības un no nelaimes gadījuma.

3. Cietušā lūguma esamība par viņa nonāvēšanu. Pirmkārt, cietušā lūgumam jābūt pirms nodarījuma veikšanas. Turklāt ir nepieciešams, lai gribu izteiktu persona, kura spēj saprast sava lūguma nozīmi un sekas. Visbeidzot, nepieciešams, lai lūgums būtu izteikts brīvi. Ja tas ir izteikts viltus, maldu vai piespiešanas rezultātā, tad veikto nodarījumu nevar uzskatīt par eitanāziju, un par to ir jāsauc pie kriminālatbildības kā par slepkavību uz vispārīgiem pamatiem.

4. Eitanāzijas akta veikšanas prettiesiskums. Šīs pazīmes nozīmīgums ir tai apstākļi, ka nonāvēšana eitanāzijas gadījumā būtiski atšķiras, no slepkavības piemēram, galējās nepieciešamības apstākļos (KL 32. pants) utt.

5. Noziedzīga nodarījuma objekts - dzīvība. Krimināllikums vienādi aizsargā ikviena cilvēka dzīvību no noziedzīgiem apdraudējumiem, neatkarīgi no viņa rases, nacionalitātes, pilsonības, vecuma, nodarbošanās, veselības stāvokļa utt. Taču paša cilvēka dzīvība neatkarīgi no viņa dzīvotspējas kļūst par šī nozieguma objektu. Par slepkavību var tikt uzskatīta gan cilvēka nonāvēšana, kas ir atradies savu fizisko un garīgo spēku plaukuma gados, gan smagi slima vai garīgi slima cilvēka nonāvēšana, kā arī jaundzimušā vai veca cilvēka nonāvēšana.

6. Eitanāzijas objektīvā puse izpaužas gan darbībā, gan bezdarbībā. Noziedzīga darbība (bezdarbība) ir jebkura noziedzīgā nodarījuma kodols, ap kuru tiek konstruēti citi noziedzīgā nodarījuma sastāva elementi.

7. Eitanāzijas nepieciešamās sekas ir cita cilvēka nonāvēšana.

8. Eitanāzijas objektīvās puses obligātā pazīme ir cēloņsakarība starp vainīgās personas darbību (vai bezdarbību) un cietušā nāves iestāšanos.

9. Eitanāzijas subjekts - vispārīgs. Persona, kura ir sasniegusi 14 gadu vecumu.

Promocijas darbā tiek sīki analizētas šīs pazīmes, kā arī līdzjūtības motīvs, ar kura noteikšanu praksē var rasties grūtības. Neārstējama slimnieka nonāvēšanas (pēc viņa lūguma) gadījumā, domājams, ka līdzjūtība ir vērsta uz nonāvējamā privāto interešu apmierināšanu. Taču tīša citas personas nonāvēšana pārkāpj sabiedriskajām attiecībām raksturīgo iekšējo kārtību.

Izvēloties kriminālpolitiku un aizstāvāmo krimināli tiesisko interešu saturu, tos ir nepieciešams nostiprināt Krimināllikuma mērķī, kas tiek izstrādāts tā uzdevumos. Tādējādi publisko un privāto interešu mijiedarbības dialektikas analīze krimināltiesībās ļauj izvirzīt par pamatzdevumu publisko interešu aizsardzību, jo to realizācija ir vērsta uz visas sabiedrības dzīves un attīstības nodrošināšanu.

3.2. Eitanāzija un atsevišķi noziedzīgu nodarījumu sastāvi: korelācijas problēmas

„Eitanāzija un atsevišķi noziedzīgu nodarījumu sastāvi: korelācijas problēmas” - ir veikta eitanāzijai līdzīgu sastāvu analīze, kā arī kopējo un atšķirīgo pazīmju noteikšana.

3.2.1. Eitanāzija un slepkavība

„Eitanāzija un slepkavība”- tiek noteikta korelācija starp eitanāziju un slepkavību, proti, tiek pētītas nozieguma sastāvu kopējās un atšķirīgās pazīmes, kā arī tiek veltīta uzmanība atbildībai par šo nodarījumu izdarīšanu.

Slepkavība ir sevišķi smags noziegums, jo tā rezultātā iestājas cilvēka nāve, bet cilvēka dzīvības aizsardzība ir valsts tiešais pienākums.

Pēc autora uzskata, cietušā nonāvēšana pēc viņa lūguma ir nodarījums, kas atbilst cietušā gribai, kam būtu jāseko mīkstinātai kriminālatbildībai. Taču, ja konstatēta piespiedu eitanāzija, tā ir kvalificējama kā slepkavība pēc Krimināllikuma 116. panta.

Eitanāzija kā juridisks fakts ir nevis „tiesību uz dzīvību realizācija”, bet noziegums. Eitanāzija pēc savām pazīmēm ir līdzīga slepkavībai. Taču eitanāzijas

īpatnības neļauj šo nodarījumu pilnībā identificēt ar slepkavību, kas ir paredzēta Krimināllikuma 116. pantā, jo tādējādi tiek pārkāpts viens no krimināltiesību pamatprincipiem, proti, taisnīguma princips, kas paredz soda un citu krimināltiesiskā rakstura līdzekļu, kas tiek piemēroti personai, kura ir izdarījusi noziegumu, atbilstību nozieguma raksturam, kaitīgumam, apstākļiem un vainīgā personībai.

Slepkavība, kas paredzēta Krimināllikuma 116. pantā - citas personas tīša prettiesiska nonāvēšana (slepkavība) izpaužas kā vardarbības akts pret cietušo. Bet slepkavība aiz līdzjūtības motīva tiek izdarīta pēc cietušā lūguma, kas, būdams nedziedināmi slims, izjūt neizturamas ciešanas. Personas, kura izjūt fiziskās un psihiskās ciešanas (kuras nav tādas slimības izraisītas, kas ved pie neizbēgamas nāves) nonāvēšanu pēc tās lūguma, nevar uzskatīt kā eitanāzijas aktu. Līdzīgas var būt ne tikai neārstējamas slimības, bet arī cita slimīga stāvokļa sekas. Domājams, slepkavības aiz līdzjūtības objekts ir būtiski šaurāks nekā Krimināllikuma 116. p. paredzētās slepkavības objekts, jo par eitanāzijas objektu var būt tikai nedziedināmi slims cilvēks, kurš lemts mokošai nāvei.

Tas rada nepieciešamību iekļaut eitanāziju atsevišķā, mazāk bīstamā slepkavības veida sastāvā ar mīkstinošiem apstākļiem, kā arī izveidot Krimināllikuma speciālo (privileģētā rakstura) pantu, kurā likumdevējs varētu nenoteikt atbildību par eitanāziju, vai arī diferencēt to atkarībā no eitanāzijas īstenošanas veida. Domājams, ka šāds risinājums varētu pasargāt no divām galējībām, proti, no eitanāzijas dekriminalizācijas un tās identificēšanas ar slepkavību. Tā kā eitanāzija šobrīd tiek kvalificēta saskaņā ar Krimināllikuma 116. pantu, autors piedāvā iekļaut eitanāziju atsevišķā, mazāk bīstamā slepkavības veida sastāvā.

Pamatojoties uz augstākminēto, secināms, ka eitanāzija pēc vairākām pazīmēm ir līdzīga slepkavībai, proti:

1. eitanāzijas objekts ir pacienta dzīvība;
2. objektīvā pusē izpaužas darbībā vai bezdarbībā;
3. par subjektu var būt jebkura persona, kura sasniegusi kriminālatbildības vecumu un ir pieskaitāma;
4. subjektīvo pusē veido tiešs nodoms, kas vērsts uz slima cilvēka nonāvēšanu.

Eitanāzija atšķiras no slepkavības ar nozieguma objektu. Slepkavības objekts ir cilvēka dzīvība, savukārt eitanāzijas objekts ir neārstējami slima cilvēka dzīvība.

Taču slepkavība aiz līdzjūtības būtu jākvalificē pēc speciālas normas, kas

paredzētu mīkstāku atbildību nekā Krimināllikuma 116. pantā minētā. Tādējādi, autoraprāt, būtu lietderīgi no vispārējās normas par slepkavību izdalīt slepkavību aiz līdzjūtības.

3.2.2. Eitanāzija un novešana līdz pašnāvībai

„Eitanāzija un novešana līdz pašnāvībai” - pamatojoties uz pašnāvības un eitanāzijas retrospektīvu analīzi, tika noteikti šīs darbības atšķirīgie aspekti, kas noved pie atšķirīgām tiesiskām sekām.

Par pašnāvību sauc jebkādu nāves gadījumu, kas ir tiešs vai netiešs pozitīvās vai negatīvās rīcības rezultāts, kuru veicis pats cietušais, ja šis cietušais zināja par tās gaidāmiem rezultātiem, izņemot tos gadījumus, kad cilvēka gribu apzināti ietekmē citas personas, un, kad cilvēks pieņem nevis brīvprātīgu lēmumu nonāvēt sevi, bet to dara citu personu gribas vadīts, būdams maldināts, atrodoties bezizejas situācijā, psihiski, fiziski vai citādi iespaidots. Šāda definīcija ļauj norobežot pašnāvību no nonāvēšanas un no pamudināšanas uz pašnāvību vai tās atbalstīšanas.

Neskatoties uz to, ka pašnāvības tiesiskais statuss ir skaidrs, vēl nav sniegts trešo personu, kas mudina citu personu izdarīt pašnāvību, uzvedības tiesiskais novērtējums. Bieži vien domas par pašnāvību cilvēkā izraisa nevis nespēja apmierināt pamata fizioloģiskās vajadzības, bet garīgās ciešanas. Šajā sakarā, lai pieņemtu lēmumu par vai pret pašnāvības izdarīšanu, liela nozīme ir ārējiem faktoriem, kas ietekmē šīs personas lēmumu. Cilvēka lēmumu par pašnāvības izdarīšanu bieži vien ietekmē cita cilvēka griba un darbības. Šādos apstākļos nav nekādu pierādījumu, kas liecinātu par to, ka pašnāvība bija brīvprātīga. Šāda ietekme gandrīz visur pasaulē, vienā vai otrā veidā, tiek atzīta par kaitīgu un dažkārt tiek pielīdzināta slepkavībai. Atšķirībā no vairuma ārvalstu tiesību aktiem Latvijā krimināli sodāma ir tikai novešana līdz pašnāvībai, kas paredzēta KL 124. pantā. Atbalstīšana, uzskūdišana un mudināšana uz pašnāvību Krimināllikumā nav paredzēta, proti, nav arī sodāma.

Pašlaik Latvijā pašnāvību skaits nemazinās. Ir acīmredzams pašnāvības atbalstīšanas vai pamudināšanas uz to kaitīgums. Pašnāvību rezultātā sabiedrība zaudē daudz tās aktīvo locekļu, līdz ar ko daudzu valstu likumdevējiem pret šo parādību valda negatīva attieksme, jo nav izslēgta iespēja tīšu cilvēka dzīvības atņemšanu (slepkavību) maskēt ar pašnāvības aktu.

Ņemot vērā šādu slepkavībai līdzīgu darbību kaitīgumu, tās būtu jākriminalizē, papildinot KL 124. panta dispozīciju ar sekojošo: „*par mudināšanu uz pašnāvību*

pierunāšanas, uzpirkšanas, maldināšanas ceļā vai citādi, kā arī pašnāvības atbalstīšanu ar padomiem, norādījumiem, informācijas, līdzekļu vai rīku sniegšanu, soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz trim gadiem”.

No objektīvās puses mudināšana uz pašnāvību vai tās atbalstīšana, kā arī slepkavība ir tipisks noziedzīgs nodarījums ar materiālo sastāvu, kuru raksturo:

1. darbība (bezdarbība), kas virzīta uz citas personas nonāvēšanu;
2. cietušā nāve - obligātas noziedzīga nodarījuma sekas;
3. cēloņsakarība starp vainīgā darbībām (bezdarbību) un iestājušos cietušā nāvi.

Tā kā no subjektīvās puses vainīgā darbības, kas pamudina kādu uz pašnāvību vai to atbalsta (padomi, pierunāšana, maldināšana utt.), vērstas uz citas personas nonāvēšanu, tad analogiski slepkavības gadījumiem tiek paredzēts nonāvēšanas tiešs vai netiešs nodoms.

Pamudināšana uz pašnāvību vai tās atbalstīšana ir ļoti līdzīgas slepkavībai pēc cietušā lūguma. Taču tādiem jēdzieniem kā „pamudināšana” un „atbalstīšana” ir daudz plašāka nozīme, jo tie ietver ne tikai cietušā lūgumu, bet arī tā neesamību.

No eitanāzijas jāatšķir pašnāvība ar ārsta atbalstu. Lēmumu atņemt sev dzīvību pacients pieņem patstāvīgi. Arī darbības, kas vērstas uz savas dzīvības pārtraukšanu, pacients veic pats. Ārsts tikai sniedz viņam rekomendācijas par preparātu vai līdzekļu lietošanu, kas nodrošina nāves iestāšanos. Pie asistētās pašnāvības pacientam ir izvēles tiesības.

Eitanāzija būtiski atšķiras no pašnāvības. Promocijas darbā ir apskatīta kritēriju sistēma (filozofiskais, psiholoģiskais, tiesiskais), kas ļauj atšķirt šīs parādības un secināt, ka eitanāzija nevar tikt uzskatīta nedz par privāto, par specifisku pašnāvības gadījumu.

Eitanāzija tomēr ir patstāvīga, ar pašnāvību neapvienojama cilvēka tiesību rīkoties ar savu dzīvību realizācijas forma. Eitanāzija ir parādība, kas atšķiras ar kompleksu tiesisko dabu, jo: no vienas puses, tās pamatā ir nodarījums, kas saistīts ar rīcību ar savu dzīvību, no otras, - eitanāzija ir akts, kura laikā viena persona nonāvē otru.

3.2.3. Eitanāzija un atstāšana bez palīdzības

Ņemot vērā eitanāzijas formu iespējamo daudzveidību, un eitanāzijai līdzīgas situācijas, slepkavība būtu jānošķir ne tikai no pašnāvības, bet arī no atstāšanas bez palīdzības. Analizējot un salīdzinot atstāšanas bez palīdzības un eitanāzijas pazīmes, autors parāda tās būtiskās atšķirības.

Atstāšanai bez palīdzības (KL 141. pants) un palīdzības nesniegšanai ir kopīgas pazīmes ar pasīvo eitanāziju:

1. darbības tiek veiktas tīši;
2. var sakrist objektīvā puse - bezdarbība.

Tomēr tas nav pasīvās eitanāzijas īpašs izpausmes veids, kad persona atsakās veikt nepieciešamos pasākumus, kas palīdzētu uzturēt pacienta dzīvību. Personas apzinātas atstāšanas bez palīdzības subjektīvo pusi raksturo tiešs nodoms. Vainīgais apzinās, ka cietušais atrodas dzīvībai vai veselībai bīstamā stāvoklī, ka viņa pienākums ir sniegt palīdzību, bet nevēlas to darīt.

Par eitanāzijas norobežošanas kritēriju no atstāšanas bez palīdzības ir noziedzīgā nodarījuma subjektīvā puse. No subjektīvās puses eitanāzija tiek izdarīta ar tiešu nodomu nonāvēt nedziedināmi slimu cilvēku, norādot līdzjūtības motīvu.

Tādējādi Krimināllikuma 141. p. 2. d. paredzētā noziedzīga nodarījuma subjektīvā puse neparedz īpašu attieksmi pret cietušo - līdzjūtību. Turklāt bezcerīga slimnieka nonāvēšana tiek īstenota tikai pēc viņa kategoriska lūguma, kas ir viņa īstas gribas izpausme, kura atšķiras no Krimināllikuma 141. pantā paredzētajiem kritērijiem.

3.3. Eitanāzija un citi krimināltiesību institūti

„Eitanāzija un citi krimināltiesību institūti” - tiek pētītas ar eitanāziju saistītās tiesiskās parādības un institūti, kā arī noteiktas to atšķirības un kopējās pazīmes.

Ņemot vērā eitanāzijas veidu un tai līdzīgu situāciju daudzveidību, tā ir jāatšķir ne tikai no pašnāvības un ārsta asistētās pašnāvības, bet arī no tādiem tiesību institūtiem kā galējā nepieciešamība un attaisnojama profesionaļais risks (apstākļos, kas izslēdz kriminālatbildību).

3.3.1. Eitanāzija un galējā nepieciešamība

Galējās nepieciešamības institūts ietver sevī attaisnotu kaitējuma nodarīšanu. Tas ir sava veida „līdzeklis”, kas palīdz aizsargāt gan personīgus, gan sociāli nozīmīgus labumus.

Analizējot un salīdzinot galējās nepieciešamības un eitanāzijas pazīmes, promocijas darba autors parāda to būtiskās atšķirības:

1. Galējās nepieciešamības gadījumā interešu apdraudējums nevar būt novērsts citādi kā nodarot kaitējumu pārējām aizsargājamām interesēm. No vienas puses, veicot eitanāzijas aktu, tiek nonāvēta persona, kura to lūdza, un nāves iestāšanās nav pretrunā ar viņa interesēm. No otras puses, slepkavība pēc cietušā lūguma nodara kaitējumu cilvēka dzīvības aizsardzībai.

2. Galējās nepieciešamības gadījumā visas darbības tiek raksturotas ar savlaicīgumu, t.i., laika posmā no apdraudējuma sākuma līdz tā novēršanai. Eitanāzijas īstenošanai laika robežas nav piemērojamas, jo tiek runāts par atbrīvošanu no nepārtrauktām nepanesamām ciešanām, ko izraisīja neārstējama slimība, kas ved pie neizbēgamas nāves. Tāpēc apdraudējuma moments ir, bet ciešanu savlaicīgas pārtraukšanas nav.

3. Galējās nepieciešamības gadījumā novērstajam kaitējumam jābūt lielākam nekā nodarītajam. Izskatot novērstā un nodarītā kaitējuma samērīgumu no eitanāzijas upura pozīcijas kā subjektīvo kategoriju, jāpiekrīt tam, ka novērstais kaitējums (nepanesamās ciešanas) ir lielāks par nodarīto (ātra un viegla nāve).

Analizējot novērstā un nodarītā kaitējuma samērīgumu kā objektīvu kategoriju, ņemot vērā likumdevēja pozīciju, vislielākais kaitējums, ko var nodarīt cilvēkam, ir nāve, tāpēc slepkavību pēc cietušā lūguma nevar uzskatīt par veiktu galējās nepieciešamības apstākļos.

3.3.2. Eitanāzija un attaisnojamais profesionālais risks

Attaisnojamā profesionālā riska jēdziens ir sniegts Krimināllikuma 33. pantā. Profesionālais risks tiek uzskatīts par attaisnojamu, ja kaitējums, kas nodarīts ar profesionālu darbību, kurai ir noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmes, ja šī darbība izdarīta, lai sasniegtu sociāli derīgu mērķi, kuru nebija iespējams sasniegt citādā veidā. Risks nav atzīstams par attaisnotu, ja tas ir apzināti saistīts ar vairāku personu dzīvības apdraudējumu vai ar draudiem izraisīt ekoloģisku katastrofu vai sabiedrisku postu (KL 33. p. 2. d.). Cerot uz to, ka mokas un ciešanas beigsies, cilvēks sper izmisīgu soli un, riskējot ar dzīvību, izvēlas eitanāziju.

Salīdzinot eitanāziju ar attaisnojamo profesionālo risku, var teikt, ka cilvēks apzināti sper izšķirošo soli, tādējādi atbrīvojot sevi no fiziskajām ciešanām. Šo mērķi cilvēks var sasniegt tikai izbeidzot savu dzīvi. Attaisnojamais profesionālais risks un

eitanāzija šajā ziņā ir līdzīgi. Salīdzinot eitanāziju ar attaisnojamu profesionālo risku, jāsecina, ka tie ir līdzīgi tikai ārēji, bet pamatā ir vairākas atšķirības, un tās ir:

1. attaisnojamā profesionālā riska galvenā pazīme ir sociāli derīgu mērķu sasniegšana, eitanāzijas gadījumā tiek runāts par konkrētu cilvēku, viņa dzīvību;
2. attaisnojamais profesionālais risks nevar būt saistīts ar dzīvības apdraudējumu. Mūsu gadījumā tiek runāts tieši par dzīvības apdraudējumu; pat vairāk, nedziedināmi slims cilvēks apzināti vēlas nāvi;
3. persona, kura veikusi konkrētas darbības attaisnojamā profesionālā riska apstākļos sociāli derīga mērķa sasniegšanai, tiek atbrīvota no kriminālatbildības.

Persona, kas asistē cietušajam eitanāzijas akta īstenošanā, ir saucama pie kriminālatbildības pēc Krimināllikuma 116. panta. Citiem vārdiem sakot, eitanāzijas gadījumā attaisnojamais profesionālais risks ir uzskatāms par nāvējošu risku.

No teiktā var secināt, ka eitanāzija ar visu tai raksturīgo formu daudzveidību ļoti atšķiras no atstāšanas bez palīdzības, no galējās nepieciešamības un no attaisnojamā profesionālā riska.

3.4. Eitanāzijas krimināltiesiskais regulējums ārvalstīs

„Eitanāzijas krimināltiesiskais regulējums ārvalstīs” - ir analizētas eitanāzijas sastāvu reglamentējošo tiesību aktu konstrukcijas, kā arī noteiktas sodu noteikšanas īpatnības un to dinamika par šo nodarījumu saskaņā ar ārvalstu krimināltiesību aktiem.

3.4.1. Eitanāzijas sastāva konstrukcija ārvalstu krimināltiesību aktos

„Eitanāzijas sastāva konstrukcija ārvalstu krimināltiesību aktos” - pamatojoties uz ārvalstu krimināltiesisko aktu salīdzinoši tiesisko izpēti, kā arī uz zinātnieku viedokļiem, kas ir pausti dažādos avotos, tiek izskatītas eitanāzijas sastāva likumdošanas konstrukcijas Latvijas un ārvalstu krimināllikumos.

Ārvalstu krimināltiesību aktos, ir strīdīgs eitanāzijas juridiskais novērtējums kas savukārt nosaka lielu dispozīciju konstrukciju daudzveidību saistībā ar atbildību par cietušā nonāvēšanu pēc viņa lūguma. Šajā sakarā lielu interesi izraisa likumdošanas tehnika, ar kuras palīdzību tiek noteikti šādi standarti.

Atšķirība skaidri redzama attiecīgo sastāvu nosaukumos (un tā nav tikai terminoloģiskā atšķirība). Dažās valstīs lielāka uzmanība tiek pievērsta cietušā gribai (pieprasījums, lūgums, piekrišana), bet citās - līdzjūtības pret cietušo motīvam.

Tādējādi vairāku ārvalstu Kriminālkodeksu eitanāzijas sastāva juridisko konstrukciju galvenā atšķirība ir likumdevēja nozieguma sastāvā iekļautās noteiktās obligātās pazīmes. Pirmkārt, runa ir par nodarījuma motīvu un mērķu noteikšanu. Šī nodarījuma motīvs un mērķis (lai gan tie nav paredzēti visās valstīs) ir svarīgākie eitanāzijas elementi, jo tie, atšķirībā no parastās slepkavības, nosaka šī nodarījuma samazināto kaitīgumu. Dažos gadījumos juridiskajā konstrukcijā tiek norādīts gan motīvs, gan mērķis, bet citos - tikai motīvs vai mērķis.

Turklāt vairāku ārvalstu Kriminālkodeksu, kas satur speciālu normu par slepkavību pēc cietušā lūguma, vispār nav norādes uz līdzjūtības motīvu, mērķi atbrīvojot no ciešanām un upura slimību. Turklāt papildu norādījumu uz eitanāzijai raksturīgiem motīviem un mērķiem trūkums noved pie tā, ka par eitanāzijas pasīvo formu likumdevējs reizēm nosaka stingrāku sodu, nekā par tās aktīvo formu.

Samērā bieži reizē ar mērķi un motīvu pētāmā nozieguma juridiskās konstrukcijas obligāto elementu starpā tiek iekļauts cietušā stāvokļa objektīvais raksturojums. Tāds papildelements sašaurina šī nozieguma sastāva piemērošanas sfēru.

Uzskatāms, ka tik detalizēti formulējumi ārvalstu kriminālkodeksos saistīti ar vēlmi izslēgt cietušā gribas falsifikācijas varbūtību, kā arī izslēgt iespēju, ka vainīgais izmantos cietušā neapdomāto, pārsteidzīgo frustrācijas stāvoklī izteikto paziņojumu. Turklāt atsevišķu valstu tiesību aktos ir iekļautas papildu aizsardzības garantijas, saskaņā ar kurām ir nepieciešams aizsargāt pacientu, kas lūdz sevi nonāvēt.

Vēl vienu ārvalstu Kriminālkodeksa noteikto noziegumu sastāvu, kas ir saistīts ar slimnieka nonāvēšanu, īpatnība ir tā, ka likumdevējs gandrīz nekad neņem vērā īpašu gadījumu, kad slepkavība tiek izdarīta aiz līdzjūtības, bet bez cietušā lūguma. Šāda likumdevēja pieeja atbilst autora izteiktai eitanāzijas koncepcijai, jo šāda veida nodarījums nevar tikt uzskatīts par jebkādu eitanāzijas izpausmes formu.

Visbeidzot jāpievērš uzmanība izskatāmā noziedzīgā nodarījuma objektīvās puses svarīgam elementam - nonāvēšanas veidam. Neviens kriminālkodekss, kurā ir attiecīgais sastāvs, nenorāda uz nonāvēšanas veidu un nenošķir pasīvās un aktīvās eitanāzijas gadījumus. Kā izņēmumu var minēt Azerbaidžānas Kriminālkodeksu.

Papildu iepriekšminētajam, darbā tiek sniegta ārvalstu likumdevēja pozīciju salīdzinošā analīze attiecībā uz atbildības noteikšanu par eitanāziju, nošķirot eitanāziju no ārsta asistētās pašnāvības.

Ārvalstu Kriminālkodeksa paredzētās slepkavības pēc cietušā lūguma sastāvu analīze liecina, ka galvenās to juridisko struktūru atšķirības ir saistītas ar to, cik lielā mērā tiek konkretizētas šim nodarījumam raksturīgās pazīmes. Pirmkārt, runa ir par norādi uz motīviem, mērķiem (nodarījuma subjektīvās puses apraksta specifika) un šī nodarījuma objektu un objektīvo pusi.

Nobeigumā jāatzīmē, ka ārvalstu tiesību aktu par atbildības noteikšanu par eitanāziju analīze rāda, ka vairākas pasaules valstis slepkavību aiz līdzjūtības kvalificē kā noziegumu pret dzīvību. Taču atšķirībā no Latvijas citu valstu likumdevēji atsevišķas normas par slepkavību aiz līdzjūtības iekļāvuši kriminālkodeksos.

Autoraprāt, šāda likumdevēja pozīcija ir pareiza. Noziedzīga nodarījuma izdarīšana aiz līdzjūtības ir sabiedrībai mazāk kaitīgs nodarījums, par kuru jābūt vieglākam sodam ne tikai KL Sevišķās daļas atbilstošā panta sankcijas ietvaros, bet arī tipveida soda samazināšanas robežās.

3.4.2. Par eitanāziju paredzēto sodu salīdzinošs raksturojums ārvalstu krimināltiesībās

„Par eitanāziju paredzēto sodu salīdzinošs raksturojums ārvalstu krimināltiesībās” - tiek pētīta soda par eitanāziju ārvalstīs apmēra noteikšana.

Bez noziedzīga nodarījuma - slepkavība aiz līdzjūtības - sastāva atšķirīgām juridiskajām konstrukcijām pastāv ievērojamas atšķirības sankcijās par šo noziedzīgo nodarījumu, kas atspoguļo konkrētas valsts valdošo priekšstatu par tā kaitīgumu.

Pētījuma gaitā noskaidrots, ka mūsdienu pasaulē soda mērs par eitanāziju ļoti atšķiras atkarībā no krimināltiesiskajām tradīcijām un mazākā mērā no atsevišķu valstu kultūras īpatnībām. Dažos gadījumos par slepkavību aiz līdzjūtības un pēc cietušā lūguma var tikt piespriests augstākais soda mērs, bet citos gadījumos var tikt piespriests naudas sods, vai arī persona vispār tiek atbrīvota no soda izciešanas.

Apkopojot šo nodaļu, gribētos atzīmēt, ka ar eitanāzijas kvalifikāciju saistītās problēmas pastāv gandrīz visās pasaules valstīs. Vairākās valstīs likumdevēja negatīvā attieksme pret eitanāziju liek uzskatīt to kā slepkavību, tīšu cilvēka nonāvēšanu. Taču

aptuveni ceturtdaļā no visām valstīm cietušā lūgums kā slepkavības motīvs tiek uzskatīts kā atbildību mīkstinošs apstāklis.

Dažādu valstu likumdevēju atšķirīgā pieeja eitanāzijas kriminalizācijai un soda noteikšanai ir saistīta ar sabiedrības negatīvo nostāju pret tāda veida aiziešanu no dzīves, kas nav saskaņota ar tikumiskiem un reliģioziem uzskatiem, kā arī ar nacionālajām tradīcijām.

4. Eitanāzijas legalizācijas prakse ārvalstīs

„Eitanāzijas legalizācijas prakse ārvalstīs” - tiek analizētas eitanāzijas legalizācijas tendences un tiesiskais regulējums atsevišķās pasaules valstīs, kā arī tiesu prakse eitanāzijas piemērošanas jautājumos ASV un Eiropas valstīs.

4.1. Eitanāzijas legalizācijas tendences ārvalstīs

„Eitanāzijas legalizācijas tendences ārvalstīs” - tiek pētītas eitanāzijas tiesiskā regulējuma pamattendences.

Eitanāzija ir jauna tiesiska parādība, kas tiek aktīvi izmantota atsevišķu ārvalstu praksē. Katra valsts realizē savu politiku, kas skar eitanāzijas jautājumu. Vadoties no tā, valstis vai nu legalizē eitanāziju, regulējot to ar tiesību aktiem (Nīderlande, Beļģija, Luksemburga un dažas ASV pavalstis), vai arī vispār to noliedz.

Eitanāzijas legalizācija vienā valstī uzreiz veicina tās ļaunprātīgu izmantošanu un problēmas citās valstīs, un viena no tām ir tā saucamā „nāves tirdzniecība”. Tiek organizēta personu, kuri vēlas eitanāziju, nelikumīga pārvietošana uz valstīm, kurās tā tiek legalizēta. Veiktā pētījuma ietvaros tiek apskatīta to valstu likumdošana, kur eitanāzija ir atļauta likumdošanas līmenī, un valstis, kurās eitanāzija pieļaujama ar noteiktiem ierobežojumiem (daļējā eitanāzija), un tās valstis, kurās šie jautājumi tiek regulēti ar tiesu lēmumu (precedentu) palīdzību. Katra valsts izvēlas savu politiku cilvēka dzīvības aizsardzībā, tajā pašā laikā neaizmirstot par viņa tiesībām, kas attiecas uz cilvēka cienīgu dzīvi un nāvi. Sakarā ar to valstis vai nu legalizē eitanāziju, regulējot to ar tiesību aktu palīdzību, vai arī pilnībā to noliedz.

Eitanāzijas biežums, pretēji plaši izplatītam uzskatam, nekorelē ar valsts sociāli ekonomiskās attīstības līmeni. Domājams, ka tas ir saistīts ar to, ka valstīs ar vidēji augstu sociāli ekonomiskās attīstības līmeni cilvēka dzīvības vērtība vēl nav pietiekami liela, un tur pagaidām nav pietiekami daudz personiskās attīstības iespēju dažādās dzīves jomās. Tikai sasniedzot noteiktu kvantitatīvo sliekšni sabiedrības dzīvē, iestājas

jauns kvalitatīvais stāvoklis, kas tiek raksturots ar cilvēka dzīvības vērtības pārsvaru un ar dažādu cilvēka personības realizācijas formu un iespēju daudzveidības pieaugumu.

Mūsdienās neviens eitanāzijas veids vai forma nevar tikt uzskatīti par pietiekamu tiesisku pamatu cilvēka nonāvēšanai un viņa tiesību uz dzīvību izbeigšanai. Pirmkārt, tas ir saistīts ar dominējošiem filozofiskiem, ētiskiem, reliģiskiem, medicīniskiem, tiesiskiem un citiem pasaules uzskatiem, kas attiecas uz šo jautājumu. Jāatzīmē, ka par spīti Eiropas mērogā pastāvošai negatīvai attieksmei pret eitanāziju, iezīmējas skaidra tendence, kas ir saistīta ar pasīvās eitanāzijas legalizāciju atsevišķās ekonomiski attīstītajās valstīs.

Nenoliedzot šo faktoru, jāatzīmē, ka gadījumā, ja valstij nāksies lemt „par” vai „pret” eitanāzijas legalizēšanu, ir jāņem vērā, ka pirms šāda nopietna lēmuma pieņemšanas ir nepieciešams veikt fundamentālu sabiedrisku apspriešanu ar liela skaita juristu, kā arī medicīnas, bioētikas, filozofijas, socioloģijas, kultūras un reliģijas ekspertu piesaistīšanu. Īpaša uzmanība jāpievērš eitanāzijas ļaunprātīgas izmantošanas nepieļaušanai.

4.2. Eitanāzijas pielietošanas ASV un Eiropas valstīs tiesiskās reglamentācijas jautājumu analīze

„Eitanāzijas pielietošanas ASV un Eiropas valstīs tiesiskās reglamentācijas jautājumu analīze” - tiek atzīmēts, ka šajās valstīs pieņemtā eitanāzijas prakse ir mēģinājums pārvarēt, vai arī vismaz mazināt nesamierināmās pretrunas starp tiesībām un medicīnas ētiku saistībā ar labprātīgās eitanāzijas pieļaušanu. Tiesību sākotnējā pozīcija ir līdzvērtīgs dzīvības vienāds novērtējums visos tās posmos līdz pat nāves iestāšanās brīdim.

Dzīvība ir absolūts labums, un neatkarīgi no apstākļiem, nāve nevar būt labāka par dzīvības paildzināšanu. Beniluksa valstīs un dažās ASV pavalstīs (Oregonā, Vašingtonā u.c.) tiek atklāti veikta gan ārsta asistētā pašnāvība, gan labprātīgā aktīvā eitanāzija.

Nedziedināmi slimiem pacientiem, kuri vēlas šķirties no dzīvības, tiek iedoti nomierinošie līdzekļi, ar kuru palīdzību pacients nokļūst bezsamaņas stāvoklī, pēc tam viņam tiek injicēts muskuļus paralizējošs līdzeklis, visbiežāk kurares inde, un tiek veiktas arī morfīna un citu līdzekļu injekcijas.

Tomēr ir ļoti sarežģīti identificēt, kas ir „nepanesamas ciešanas”, bet tas ir obligāts priekšnoteikums eitanāzijas veikšanai. Eitanāzijas pretiniekus uztrauc jautājums - vai „nepanesamas ciešanas” ir tikai psihiska parādība. Nīderlandes modelis

balstās uz pieņēmumu, ka pacienta griba labprātīgi šķirties no dzīvības ir pamats ārsta rīcībai, bet tai nav saistošā spēka. Jebkurā gadījumā ārstam jārīkojas saskaņā ar saviem profesionālajiem pienākumiem un to neievērošana neatbrīvo viņu no atbildības, pat ja viņš rīkojas atbilstoši pacienta gribai.

Sāpes, zaudētā interese dzīvot un vēlme cienīgi nomirt ir galvenie pacientu motīvi, kuri vēršas ar lūgumu par eitanāziju. Nīderlandē un citās valstīs, kur notika eitanāzijas legalizācija, ārsti aizvien biežāk saskaras ar lēmumu pieņemšanu saistībā ar dzīvības izbeigšanas jautājumiem. Eitanāzija vai dzīvības pārtraukšana pēc cietušā lūguma, vai arī palīdzības sniegšana pašnāvības veikšanā joprojām ir sodāmas darbības, ja ārsts nav informējis par eitanāzijas veikšanu vai par to, ka viņš palīdzējis pacientam izdarīt pašnāvību, vai arī, ja viņš nav izpildījis visas prasības sakarā ar nepieciešamo rūpību, kas noteikta likumā.

Pēc pacienta dzīvības izbeigšanas ārsta darbības pārbauda kontroles komisija, kuru iecel tieslietu ministrs, sabiedrības veselības, labklājības un sporta ministrs. Pārbaudes laikā galvenā uzmanība tiek veltīta ārsta rīcības medicīniskajam aspektam un tam, kādā veidā tiek pieņemts lēmums par eitanāzijas veikšanu. Ja ārsts pēc pacienta dzīvības izbeigšanas informē par savu rīcību, un kontroles komisija, izskatot lietu, secina, ka viņa darbības ir veiktas ar pienācīgu rūpību, šajā gadījumā viņš netiek pakļauts kriminālvajāšanai.

Šajā gadījumā attiecīgās informācija valsts prokuratūrā netiek sniegta. Ja tomēr tiek konstatēts, ka ārsta darbības nebija veiktas ar nepieciešamo rūpību, jo viņš nav izpildījis būtiskas prasības attiecībā uz nepieciešamās rūpības ievērošanu, lieta tiek iesniegta valsts prokuratūrā un veselības aizsardzības inspekcijā. Abas iestādes izskata jautājumu attiecībā uz ārsta saukšanu pie kriminālatbildības.

Beniluksa valstu un dažu ASV pavalstu eitanāzijas legalizējošo tiesību aktu analīze ļāva atklāt dažas nepilnības, kas, pēc autora domām, varētu kļūt par iespējamo eitanāzijas ļaunprātīgas pielietošanas cēloni.

Pie nepilnībām varētu būt pieskaitāmas šādas:

1. Likumā nav iekļauts obligāto apstākļu noteikšanas mehānisms, lai atļautu eitanāziju:

- 1.1. pieņemtā lēmuma pārdomātība. Likums nesniedz atbildi uz jautājumu, kādā veidā ārsts var pārliecināties par pacienta lēmuma pārdomātību, kaut gan šis nosacījums likumā ir obligāts apstāklis, lai atļautu eitanāzijas procedūru.

- 1.2. pacienta lēmums pieņemts bez ārējās ietekmes. Likumā nav tiesiskā

mehānisma, kas garantētu ārējās ietekmes izslēgšanu, tikai konstatē, ka ārstam jābūt par to pārliecinātam. Rodas pamatotas šaubas par ārsta iespējām patstāvīgi pārbaudīt iespējamo ārējo spiedienu. Arī ārsta iespēja vērsties pēc palīdzības pie varas iestādēm šādas pārbaudes veikšanā likumā nav paredzēta.

Šāda mehānisma trūkums var izraisīt ārsta formālu attieksmi attiecībā uz pārbaudi un likumā noteikto apstākļu ievērošanu.

2. Likumā ir norma, kas noteic, ka „ārstam jāveic ar pacientu vairākas sarunas ar saprātīgām un no pacienta veselības stāvokļa atkarīgām laika atstarpēm”. Norma nesatur konkrētus termiņus un to robežu noteikšanas kārtību, kas, mūsaprāt, pieļauj ārsta formālu vai ļaunprātīgu izturēšanos. Norma izveidota, lai garantētu, ka pacienta lēmums nav spontāns, bet gan ir pārdomāts un galīgs. Tomēr ņemot vērā to, ka laika posmu noteikšana starp sarunām balstīta vienīgi uz ārsta subjektīvo vērtējumu, minētās garantijas faktiski zaudē jēgu.
3. Likumā ir norma, kas noteic, ka konsultējošam ārstam jābūt neatkarīgam no pacienta un ārstējošā ārsta. Likumā nav juridiskā mehānisma, kas ļautu sekot ieinteresētībai lēmuma par eitanāziju pieņemšanā, kā arī nav normu, kas uzliktu kādam par pienākumu kontrolēt to personu „ieinteresētību”, kas īsteno eitanāziju tās sagatavošanas un veikšanas posmā. Tas, mūsaprāt, nav pieļaujami, kad runa ir par cilvēka dzīvību un nāvi.

Tikmēr eitanāzijas piekritēju un tās pretinieku galvenais arguments ir humānisma princips. Eitanāzijas pretinieki uzsver, ka „cilvēkus nonāvēt (pat pēc viņu lūguma) nav humāni”, bet eitanāzijas piekritēji apgalvo, ka „nav humāni paildzināt mirstošo cilvēku mokošās ciešanas”. Šajā situācijā rodas mazākā ļaunuma izvēles dilemma.

4.3. Tiesu prakses analīze par personas nonāvēšanu pēc tās lūguma (eitanāziju)

Mūsdienās eitanāzija ir viens no pretrunīgākajiem jautājumiem nacionālajās un starptautiskajās tiesībās. Starptautiskajās tiesībās minētajai parādībai nav ne skaidra nosaukuma, ne skaidras attieksmes pret to. Taču daudzās pasaules valstīs apspriež eitanāzijas legalizācijas jautājumu, jo tiesu prakses trūkums atstāj neatrisinātus vairākus jautājumus.

Eiropa ir kļuvusi par reģionu, kur eitanāzijas legalizācijas jautājums tiek apspriests visvairāk. Zīmīgi, ka tieši valstis, kuras pieņēmušas Eiropas konvenciju par cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzību, kā arī ratificējušas vairākus tās protokolus, kas atcēla nāvessodu pie jebkādiem apstākļiem, kas cenšas pēc iespējas pilnīgāk

aizsargāt cilvēka tiesības un, pirmām kārtām, cilvēka dzīvību, lēni, bet tai pat laikā pārliecinoši virzās uz eitanāzijas legalizāciju.

Mūsdienu pasaulē eitanāzija pārstāj būt par kaut ko pretlikumīgu un pretdabisku. Jautājums ir tikai par to, ciktāl persona var rīkoties ar savu dzīvību. Tostarp, tiek runāts arī par sabiedrības un valsts interesēm. Pēc autora domām, izņēmuma gadījumos minētais līdzeklis varētu būt piemērojams cilvēkiem, kuri izjūt ciešanas un nelolo cerības uz izveseļošanos. Taču, ja šāda procedūra ir pieejama jebkurā laikā, tas var novest pie neattaisnotiem upuriem. Pašlaik nav vienota viedokļa par to, vai tiesības uz dzīvību paredz tiesības uz nāvi. Viens no šo tiesību realizācijas paņēmieniem ir eitanāzija.

Sakarā ar iepriekš teikto autors pauž pārliecību, ka lai izvairītos no šī institūta stihiskas attīstības dažādās formās, kā arī no iespējamām pretrunām un konfliktiem, starptautiskajai sabiedrībai būtu jānosaka eitanāzijas starptautiskais tiesiskais statuss. Valstu sadarbība šajā sfērā ļautu izvairīties no neizpratnes un pretrunām, kā arī ļautu izstrādāt maksimāli pārdomātu izskatāmās parādības pozīciju un tās mijiedarbību ar citiem tiesību institūtiem. Tuvākajā laikā būtu nepieciešams pieņemt starptautisko tiesību aktu, kas izsmeļoši noteiktu, kas ir eitanāzija (gan aktīvā, gan pasīvā).

Skaidri izteikts viedoklis ļautu izmantot šo jēdzienu tiesību jaunradē, kā arī starptautiskajā un nacionālajā tiesu praksē. Šajā gadījumā nodarījumu kļūdainas vērtēšanas iespēja būs mazāka nekā šobrīd. Minētajā aktā būtu jānorāda starptautiskās institūcijas, kas izdos aktu, kā arī nepieciešams paust skaidri argumentētu attieksmi pret eitanāziju (ja nepieciešams, arī klasificēt tās veidus). Vairākās pasaules valstīs tāda pretrunīga parādība kā eitanāzija tiek regulēta ar nacionālajiem tiesību aktiem, ar likumu vai tiesību analogiju vai vispār netiek regulēta.

Šāda situācija var radīt iespējas ļaunprātībām, kā arī var kļūt par tiesību konflikta iemeslu, ja skars valstis, kuru viedoklis par šo problēmu atšķiras. Dokumentu un viedokļu apmaiņa starp starptautisko tiesību subjektiem, kā arī to likumdošanas un tiesu varas pārstāvjiem ļaus izveidot vienotu starptautiskās sabiedrības viedokli attiecībā uz eitanāziju, lai līdz minimumam mazinātu iespējamās ļaunprātības, kā arī esošās prakses divdomības un teorijas nepilnības.

Eitanāzijas problēma prasa kompleksu risinājumu, kurš novērstu minētā institūta pretrunas un normatīvo aktu atšķirīgo traktējumu, formulētu tiesībaizsardzības un sabiedrisko institūciju, tajā skaitā starptautisko organizāciju, reliģisko iestāžu un apvienību nostāju. Tikai tādā gadījumā ir iespēja nonākt pie risinājuma, kas maksimāli

apmierinātu ieinteresētās puses. Protams, izstrādāt pozīciju, kas vienlīdz atbilstu visiem esošajiem viedokļiem, ir ļoti grūti.

Tas nozīmē, ka šis starptautiskais akts nevar būt saistošs, bet gan tikai rekomendējošs. No vienas puses, tas nozīmē, ka atsevišķās valstīs eitanāziju varēs praktizēt, neņemot vērā starptautisko institūciju viedokli, sakarā ar ko radīsies iespēja un pienākums risināt šos jautājumus tiesvedības ceļā, no otras puses, – palīdzēs izvairīties no nepārtrauktas un neauglīgas viedokļu apmaiņas un konfrontācijas. Tieši tāpēc starptautisko tiesību pozīcijai būtu jāaptver pēc iespējas vairāk viedokļu, izveidojot tādu modeli, kas pēc iespējas labāk atspoguļotu konfrontējošo pušu nostāju.

SECINĀJUMI UN PRIEKŠLIKUMI

Veiktā pētījuma rezultāti apstiprina pētījuma jautājumā izvirzīto tēzi un, sasniedzot darbā noteikto mērķi un izpildot uzdevumus, ļauj izdarīt secinājumus, kuri tiek **izvirzīti aizstāvēšanai**:

1. Autors piedāvā eitanāzijas definīciju, saskaņā ar kuru eitanāzija ir tīša nonāvēšana, kas izdarīta saskaņā ar neārstējama slimnieka lūgumu, ko izdara ārstniecības persona vai cita persona aiz līdzjūtības motīva pret slimnieku, ar mērķi izbeigt fiziskās un psihiskās ciešanas, ko izraisa neārstējamā slimība terminālajā stadijā.
2. Analizējot eitanāzijas formas, autors tās klasificē sekojoši:
 - 2.1. **Ārsta veikto darbību raksturs** (aktīvā un pasīvā eitanāzija).

Aktīvā forma nozīmē tīšu, ātru, nesāpīgu nedziedināmi slimas personas nonāvēšanu pēc tās lūguma ar mērķi atbrīvot viņu no mokošām fiziskām un psihiskām ciešanām, kuras izdarīšanas motīvs ir žēlsirdība.

Par aktīvo eitanāziju nevar uzskatīt:

- 1) „nonāvēšanu aiz žēlsirdības” (mercy killing) - kad ārsts bez nedziedināmi slimā cilvēka lūguma, vērojot nepanesamas mokošas ciešanas, kas drīzumā noteikti beigsies ar nāvi, un nevarot tās novērst, izdara nodarījumu, kā rezultātā iestājas nāve;
- 2) „pašnāvību, kurā asistē ārsts” (PAS - physician assisted suicide) - kad ārsts tikai palīdz nedziedināmi slimam cilvēkam izdarīt pašnāvību, piemēram, dod tabletes, pēc kuru noteiktā daudzuma uzņemšanas iestājas

nāve. Izšķirošās darbības pacients veic pats.

Pasīvā forma (Passive euthanasia). Par pasīvo eitanāziju uzskata tīšu medicīniskās palīdzības sniegšanas pārtraukšanu (atteikšanos) vai ierobežošanu (atturēšanos) neārstējamam slimniekam aiz žēlsirdības, pēc viņa lūguma, ar mērķi atbrīvot viņu no nepārtrauktām fiziskām un psihiskām ciešanām, nolūkā paātrināt viņa dabiskās nāves iestāšanos.

2.2. Pacienta griba eitanāzijas aktā var būt brīvprātīga un piespiedu.

Brīvprātīgā forma (*voluntary euthanasia*) pamatojas uz rīcībspējīga, pieskaitāma neārstējama slimnieka brīvu gribu, ko viņš, nolūkā izvairīties no paša ciešanām, izteicis par savas dzīvības pārtraukšanu, kas var notikt ar vai bez ārsta palīdzības. Pacients pats iedarbina (vai atslēdz) ierīci, kas palīdz viņam ātri un nesāpīgi nomirt. Brīvprātīgās eitanāzijas obligāta pazīme ir pacienta apzināšanās par sekām, kuras iestāsies pēc viņa lūguma.

Piespiedu forma (*compulsory euthanasia*) tiek īstenota pret bezcerīga slimnieka gribu. „Piespiedu eitanāzija” ir tad, kad pacienta gribu kāds ietekmē (radinieki, pilnvarotās personas, ārsts). Tā ir arī tad, ja pacients ir smagā stāvoklī vai bez samaņas un nevar izteikt savu gribu ar ierastu līdzekļu palīdzību - mutiski, rakstiski vai citā veidā;

2.3. Pēc ārstu lēmuma motivācijas kritērija - veicot darbības, kas formāli tiek raksturotas kā eitanāzija, to var noteikt kā tiešo un netiešo.

Tiešā eitanāzija - darbība, kuru veicot, ārsts tīši nonāvē vai saīsina slimnieka dzīvību.

Netiešā eitanāzija - kad nāve tiek paātrināta ārsta noteikto darbību rezultātā, citā nolūkā veikto medicīniska rakstura manipulāciju rezultātā;

2.4. Pēc atbilstības tiesību normām kritērija eitanāziju var iedalīt nebrīvprātīgā un legālā eitanāzijā.

Nebrīvprātīgā eitanāzija (involuntary - non-voluntary).

Par nebrīvprātīgu eitanāziju var runāt divos atšķirīgos gadījumos. «*Involuntary*» ir tad, ja eitanāzija tiek īstenota bez pacienta piekrišanas, kaut gan viņš bija spējīgs izteikt savu vēlēšanos. «*Non-voluntary*» - nelabprātīgas eitanāzijas forma, kad pacients sava stāvokļa dēļ (piemēram, komas vai neatgriezeniskā veģetatīvā stāvokļa situācijā) nevar izteikt savu vēlēšanos attiecībā uz ārstēšanas pārtraukšanu vai turpināšanu.

Tās ir divas principiāli atšķirīgas nelabprātīgās eitanāzijas formas, kuras

izraisa atšķirīga rakstura jautājumus, kas arī jāizskata atšķirīgi.

Legālā forma pieļaujama, ievērojot likumā noteiktos nosacījumus (Beniluksa valstu piemērs, kur eitanāzija legalizēta).

3. Atšķirīgā pieeja aktīvās un pasīvās eitanāzijas vērtēšanai liecina par problēmas sarežģītību risinājuma meklējumos. Šīs problēmas risināšanā krustojas personas un sabiedrības intereses, dažādu reliģiju un filozofiju virzienu intereses, kā arī tiesību sistēmu un medicīnas ētikas intereses. Risinot eitanāzijas problēmu, jācenšas atrast vienotu pamatu atšķirīgām sabiedrības interesēm un pārrobežu situāciju atrisināšanai, lēmumu pieņemšanai situācijās uz dzīvības un nāves robežas.
4. Cilvēka tiesības uz dzīvību ir dabiskas, neatsavināmas cilvēka tiesības, kas garantētas ar tiesību normām no dzīvības apdraudējumiem un dzīvības patvaļīgas atņemšanas, tās realizējas arī rīcībā ar dzīvību un tās turpināšanās veicināšanā.
5. Eitanāzijas medicīniski bioloģiskais aspekts ietver sevī tādu eitanāzijas medicīniski-bioloģisko priekšnosacījumu sistēmu kā fiziskās un psihiskās ciešanas, kuras pacients novērtē kā nepanesamas, medikamenti, medikamentozās ārstēšanas ilgums, neārstējamas slimības esamība, visi iespējamie medicīniskie līdzekļi izsmelti.
6. Atteikšanās no ārstēšanās atbilst cilvēktiesību starptautiskajām normām, bet rada iespēju legāli izmantot eitanāziju, pārtraucot dzīvības uzturēšanas pasākumus.
7. Krimināltiesību ietvaros var būt izskatīta tikai viena eitanāzijas realizācijas forma attiecībā uz cilvēku, kurš ir pie samaņas un patstāvīgi pieņem lēmumu par aiziešanu no dzīves. Rīkoties ar tiesībām var tikai tiesībspējīgs un rīcībspējīgs subjekts tai laikā, kad cilvēks, kura bioloģiskā nāve nav iestājusies, taču smadzenes ir mirušas (atrodas komas stāvoklī), vairs nevar īstenot savas tiesības, jo ir iestājies neatgriezenisks personības zudums un tā rezultātā rodas tiesībspējas zudums.

No medicīniskā viedokļa atrašanās tādā stāvoklī izslēdz jebkādas pakāpes sāpju izjūtas. Tāpēc, autoraprāt, dzīvību uzturošās aparatūras atslēgšana minētajā gadījumā faktiski nav eitanāzija, jo tā neatbilst definīcijai, t.i., pēc būtības nav „ciešanu atvieglošana.” Tādas atslēgšanas mērķis nav mirstošā ciešanu atvieglošana, tāpēc faktiski tā nav eitanāzija ne klasiskajā

izpratnē, ne krimināltiesību ietvaros. No minētā izriet nepieciešamība izveidot patstāvīgu slepkavības sastāvu, kas izdarīta aiz žēlsirdības, kā arī nodalīt eitanāziju no citiem līdzīgiem noziedzīgu nodarījumu sastāviem, tajā skaitā arī no slepkavības, par kuru atbildība paredzēta Krimināllikuma (KL) 116 . pantā.

8. Eitanāzijas pamatpazīmes:

8.1. Noziedzīga nodarījuma objekts - **cilvēka dzīvība (iespēja būt dzīvam)**.

Krimināllikums vienādi aizsargā jebkura cilvēka dzīvību no noziedzīgiem apdraudējumiem neatkarīgi no tā rases, etniskās piederības, pilsonības, vecuma, nodarbošanās veida, no tā, kādu funkciju viņš veic sabiedrībā, veselības stāvokļa utt.

8.2. **Objektīvā puse** - noziedzīgu nodarījumu var izdarīt kā ar **darbību, tā arī ar bezdarbību**; eitanāzijas nepieciešamās **sekas - nonāvēšana; cēloņsakarība** starp vainīgās personas darbību (bezdarbību) un cietušā nāves iestāšanos; **lūguma** esamība par cietušā nonāvēšanu.

8.3. **Cietušā lūgums par viņa nonāvēšanu**

Cietušā lūgumam jābūt izteiktam pirms izdarītām darbībām. Turklāt nepieciešams, lai gribu izteiktu persona, kura spējīga saprast sava lūguma nozīmi un sekas. Visbeidzot, nepieciešams, lai lūgums būtu izteikts brīvi.

8.4. Prettiesiskums.

8.5. Eitanāzija vienmēr ir prettiesiska darbība vai bezdarbība, to raksturo nodoms.

8.6. Subjektīvā puse ir **tikai tišs nodoms**, t.i., kad nodarījums liecina par to, ka vainīgais apzinās savu seku kaitīgumu un ir paredzējis seku iestāšanos, cita cilvēka nāvi un vēlējis to. Motīvs un mērķis ir slepkavības pēc cietušā lūguma subjektīvās puses obligātas pazīmes, un tām ir noteicošā loma nodarījuma kvalifikācijā. Eitanāzijas veikšana ar netiešu nodomu, t.i., tad, kad vainīgais apzinājies, ka viņa nodarījuma rezultātā var iestāties cietušā nāve, un apzināti pieļāvis šādu seku iestāšanos, nav iespējama.

8.7. **Noziedzīga nodarījuma subjekts** - persona, kura izdarīja eitanāziju, ir fiziskā persona, kas līdz noziedzīga nodarījuma izdarīšanas dienai sasniegusi **četrpadsmit gadu** vecumu. Subjekts var būt gan vispārējais, gan arī speciālais.

9. Norobežojot eitanāziju no slepkavības, noskaidrots, ka tā pēc vairākām pazīmēm ir līdzīga slepkavībai, proti:

- 1) eitanāzijas objekts ir pacienta dzīvība;
- 2) objektīvā puse izpaužas darbībā vai bezdarbībā;
- 3) par subjektu var būt jebkura persona, kura sasniegusi kriminālatbildības vecumu un ir pieskaitāma;
- 4) subjektīvo pusi veido tiešs nodoms, kas vērsts uz slima cilvēka nonāvēšanu.

Taču slepkavība aiz līdzjūtības būtu jākvalificē pēc speciālas normas, kas paredzētu mazāku atbildību, nekā KL 116. pantā minētā.

Tādējādi, domājams, būtu lietderīgi no kopējās normas par slepkavību izdalīt slepkavību aiz līdzjūtības motīva.

Eitanāziju nevar uzskatīt par pašnāvības gadījumu.

Eitanāzija un pašnāvība atšķiras pēc vairākiem kritērijiem.

1. Filozofiskais kritērijs. Eitanāzija nav izšķiršanās starp dzīvību un nāvi.

Tā ir izvēle starp mokošu nāvi un vieglu un ātru nāvi. Pašnāvnieks, noraidot iespēju dzīvot, tomēr grib dzīvot. Viņš protestē pret neciešamu dzīvi, bet nolemtais pacients - pret neciešamu tuvojošos nāvi. Bezcerīga slimnieka priekšā nav alternatīvas - tikai nāve.

2. Psiholoģiskais kritērijs. Eitanāzijas akta pamatā var būt divi iemesli:

nepanesamas fiziskās un psihiskās ciešanas, kas noteiktas ar neārstējamas slimības terminālo stadiju. Pašnāvība no eitanāzijas atšķiras ar psiholoģisko faktoru daudzējādību, piemēram, negaidīta reakcija uz ļoti nelabvēlīgu situāciju, kura nav radusies piepeši, bet tās seku bezizejas apziņa rodas momentāni, vēloties veikt pašnāvības aktu, neatliek laika, lai domātu par nesāpīgas nāves līdzekļiem.

3. Tiesiskais kritērijs. Eitanāzija vienmēr ir tīšs nodarījums, kas izdarīts saskaņā ar neārstējama slimnieka lūgumu, ko izdara ārstniecības persona vai cita persona aiz līdzjūtības motīva pret slimnieku ar mērķi izbeigt neārstējamās slimības izraisītās fiziskās un psihiskās ciešanas. Pašnāvība arī ir apzināta un brīvprātīga darbība, kas vērsta uz sevis nonāvēšanu, tikai pašrocīga.

Salīdzinot eitanāziju ar dažiem citiem krimināltiesību institūtiem, proti, ar galējo nepieciešamību un attaisnojamu profesionālo risku, ir konstatētas to atšķirīgās pazīmes. Eitanāzijas atšķirība no galējās

nepieciešamības:

1. Galējās nepieciešamības gadījumā interešu apdraudējums nevar būt novērsts citādi kā nodarot kaitējumu pārējām aizsargājamām interesēm. No vienas puses, veicot eitanāzijas aktu, tiek nonāvēta persona, kura to lūdza, un nāves iestāšanās nav pretrunā ar viņas interesēm. No otras puses, slepkavība pēc cietušā lūguma nodara kaitējumu cilvēka dzīvības aizsardzībai.
2. Galējās nepieciešamības gadījumā visas darbības tiek raksturotas ar savlaicīgumu, t.i., laika posmā no apdraudējuma sākuma līdz tā novēršanai. Eitanāzijas īstenošanai laika robežas nav piemērojamas, jo tiek runāts par atbrīvošanu no neārstējamas slimības izraisītām nebeidzamām nepanesamām ciešanām, kas ved pie neizbēgamas nāves. Tāpēc apdraudējuma moments ir, bet ciešanu savlaicīgas pārtraukšanas nav.
3. Galējās nepieciešamības gadījumā novērstajam kaitējumam jābūt lielākam nekā nodarītajam. Izskatot novērstā un nodarītā kaitējuma samērīgumu no eitanāzijas upura pozīcijas kā subjektīvo kategoriju, jāpiekrīt tam, ka novērstais kaitējums (nepanesamās ciešanas) ir lielāks par nodarīto (ātra un viegla nāve).

Eitanāzijas atšķirība no attaisnojamā profesionālā riska:

- 1) attaisnojamā profesionālā riska galvenā pazīme ir sociāli derīgu mērķu sasniegšana, eitanāzijas gadījumā tiek runāts par konkrētu cilvēku un viņa dzīvību;
- 2) attaisnojamais profesionālais risks nevar būt saistīts ar dzīvības apdraudējumu. Mūsu gadījumā tiek runāts tieši par dzīvības apdraudējumu; pat vairāk - nedziedināmi slimis cilvēks apzināti vēlas nāvi;
- 3) persona, kura veikusi konkrētās darbības attaisnojamā profesionālā riska apstākļos sociāli derīga mērķa sasniegšanai, tiek atbrīvota no kriminālatbildības. Persona, kas asistē cietušajam eitanāzijas akta īstenošanā, ir saucama pie kriminālatbildības pēc KL 116. panta. Tātad, eitanāzijas gadījumā veiktās darbības netiks uzskatītas par veiktām attaisnojamā profesionālā riska apstākļos.

10. Darbā aplūkots eitanāzijas kriminoloģiskais aspekts, noskaidroti personas nonāvēšanas pēc tās lūguma iemesli un apstākļi un izstrādāti eitanāzijas profilakses un novēršanas līdzekļi. Personu nonāvēšanas pēc viņu lūguma pamatojumi ir:
- 1) neārstējama slimība;
 - 2) personas piekrišana nonāvēšanai.
11. Analizējot ārvalstu tiesību aktus par atbildības noteikšanu par eitanāziju, noskaidrots, ka vairākas pasaules valstis slepkavību aiz līdzjūtības kvalificē kā noziedzīgu nodarījumu pret dzīvību. Taču atšķirībā no Latvijas citu valstu likumdevēji iekļāvuši kriminālkodeksos atsevišķas normas par slepkavību aiz līdzjūtības.
- Autoraprāt, tā ir pareiza likumdevēja pozīcija. Noziedzīga nodarījuma izdarīšana aiz līdzjūtības ir sabiedrībai mazāk kaitīgs nodarījums, par kuru jābūt mazākam sodam.
12. Šobrīd tikai Nīderlande, Beļģija un Luksemburga ir tās valstis, kas pilnībā un bez iebildumiem atzinušas cilvēka tiesības uz nāvi, ar likumu nostiprinājušas šo tiesību realizācijas iespēju, kā arī noteikušas šīs realizācijas mehānismu un garantiju aizsardzības sistēmu no iespējamām ļaunprātībām.
13. 2012. gada 25. janvārī Eiropas Padome pieņēma rezolūciju (№ 1859/2012) „Par cilvēka cieņas un tiesību aizsardzību, ņemot vērā pacienta iepriekšējo attieksmi pret eitanāziju”, nosakot, ka „eitanāzijai kā tīšai bezcerīgi slima cilvēka slepkavībai ar mērķi atvieglot viņa nāvi ar darbību vai bezdarbību jābūt aizliegtai”. Rezolūcijas (№ 1859/2012) mērķis ir noteikt principus, kas regulēs «*Living Will*» (dzīvības testaments) praksi Eiropā. Šī rezolūcija ir zīme, ka arvien vairāk eiropiešu ir pret eitanāziju. Ļaunprātības, kas notiek valstīs, kuras pieļauj eitanāziju, izraisa bažas par cilvēktiesību pārkāpumiem.

Promocijas darbā izvirzīto jautājumu apstiprinājums

1. Eitanāzijas problēma atrodas vairāku sabiedrisko zinātņu saskares punktā. Tieši tāpēc tās pētīšanai nepieciešama sistēmpieeja. Tās jēga eitanāzijas izpētē un izpratnē ir ne tikai tai apstākļi, ka šis fenomens tiek aplūkots kā pretrunu atrisināšanas veids, bet, pirmām kārtām, kā patstāvīga sistēmiska parādība, kas

ir cilvēku attiecību vispārīgajai sistēmai pakārtota daļa.

2. Eitanāzija tomēr ir patstāvīga, ar pašnāvību nesavienojama pilsoņa tiesību rīkoties ar savu dzīvību realizācijas forma. Eitanāzija ir parādība, kas atšķiras ar kompleksu tiesisko dabu, jo: no vienas puses, tās pamatā ir nodarījums, kas saistīts ar rīcību ar savu dzīvību, no otras, - eitanāzija ir akts, kura laikā viena persona nonāvē otru.
3. Nozieguma izdarīšanas aiz līdzjūtības motīvs būtiski pazemina nodarījuma kaitīguma pakāpi, kam jāseko soda mēra samazināšanai ne tikai attiecīgajā KL pantā Sevišķajā daļā, bet arī tipveida soda robežu samazināšanā.
4. Slepkavība pēc cietušā lūguma ir nodarījums, kas saskaņots ar cietušā gribu, un par to jābūt pazeminātai kriminālatbildībai. Tāpēc no vispārējās tiesību normas, kas paredz slepkavību, jāizdala patstāvīgā sastāvā mazāk bīstama slepkavība ar mīkstinošiem apstākļiem - eitanāzija. Domājams, ka tāds risinājums pasargās no divām galējībām, proti, no eitanāzijas dekriminalizācijas un tās kvalificēšanas par slepkavību.
5. Neārstējama slimnieka nonāvēšanas pēc viņa lūguma gadījumā, domājams, līdzjūtība ir vērsta uz nonāvējamā privāto interešu apmierināšanu. Taču pašā citas personas tīšā nonāvēšanā, kas izpaužas kā vardarbības pieļaušanas propaganda attiecībā uz dažiem sabiedrības locekļiem, un citās minētā noziedzīgā nodarījuma postošajās sekās ir skaidri saredzams publisko interešu apdraudējums.

Praktiskās rekomendācijas

Pamatojoties uz veikto pētījumu, autors ierosina veikt vairākus grozījumus Krimināllikumā:

1. Ievērojot iepriekš minētā pētāmā noziedzīga nodarījuma specifiku, autors piedāvā izteikt KL 47. panta (Atbildību mīkstinošie apstākļi) pirmās daļas 8. punktu šādā redakcijā: „noziedzīgais nodarījums, izdarīts smagu personisku vai ģimenes apstākļu dēļ, **vai aiz līdzjūtības motīva, kā arī pēc cietušā lūguma.**”
2. Iekļaut Krimināllikumā 116¹ pantu šādā redakcijā:
116¹. pants. Eitanāzija
Par tīšu nonāvēšanu, kas izdarīta saskaņā ar neārstējama slimnieka

lūgumu, ko izdara ārstniecības persona aiz līdzjūtības motīva pret slimnieku ar mērķi izbeigt fiziskās un psihiskās ciešanas, ko izraisa neārstējamas slimības terminālā stadija,

sodāma ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz trim gadiem, atņemot tiesības nodarboties ar ārstniecību uz laiku līdz pieciem gadiem vai bez tās.

(2) Par tādām pašām darbībām, ja to izdarījušas citas personas, - soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no diviem līdz pieciem gadiem.

3. Pašlaik Latvijā, atšķirībā no vairāku ārvalstu tiesību aktiem, krimināli sodāma ir izdarīt pašnāvību nav iekļautas konkrētā noziedzīga nodarījuma sastāvā un nav sodāmas. Pēdējos gados Latvijā pašnāvību skaits nav samazinājies. Taču pamudināšanas uz pašnāvību un tās atbalstīšanas kaitīgums ir acīmredzams.

Ņemot vērā tādu darbību kaitīgumu, kas līdzīgas slepkavībai tikai novešana līdz pašnāvībai (KL 124. p.). Atbalstīšana, uzkūdīšana, piespiešana, tās būtu jākriminalizē, papildinot KL 124. panta dispozīciju ar sekojošo: *par mudināšanu uz pašnāvību pierunāšanas, uzpirkšanas, maldināšanas ceļā vai citādi, kā arī pašnāvības atbalstīšanu ar padomiem, norādījumiem, informācijas, līdzekļu vai rīku sniegšanu soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz trim gadiem.*

4. Pacientu tiesību likumā nav atrunātas attiecības starp ārstniecības personālu un pacientu pasīvās eitanāzijas gadījumā. Lai novērstu šo trūkumu, Pacientu tiesību likumā būtu jāiekļauj pants, kas aizliegtu aktīvo un pasīvo eitanāziju. Tādējādi autors iniciē iekļaut Pacientu tiesību likumā pantu „**Eitanāzijas aizliegums**” šādā redakcijā:

Ārstniecības personām aizliegts veikt eitanāziju, tas ir, pēc pacienta lūguma ar jebkādam darbībām (bezdarbību) vai līdzekļiem paātrināt viņa nāvi, tajā skaitā pārtraukt mākslīgus pacienta dzīvību uzturošus pasākumus.

Persona, kura apzināti pamudina pacientu uz eitanāziju un (vai) veic to, ir saucama pie kriminālatbildības saskaņā ar Krimināllikumu.

Pants „**Eitanāzijas aizliegums**” noteiktu Pacientu tiesību likuma 6. pantā paredzētās atteikšanās no ārstēšanas iespējamās robežas. Tāda robeža ir pasīvā eitanāzija, ko veic, apmierinot likumiskā pārstāvja lūgumu par pacienta dzīvību uzturošo pasākumu pārtraukšanu pēc Pacientu tiesību likuma 7. panta.

5. Ņemot vērā faktu, ka Latvijas tiesību aktos nav jēdziena „paliatīvā palīdzība”,

autors piedāvā iekļaut Pacientu tiesību likumā vēl vienu pantu ar nosaukumu „**Paliatīvā medicīniskā palīdzība**” šādā redakcijā:

- 1. Paliatīvā medicīniskā palīdzība ir medicīnisko iejaukšanos komplekss, kas virzīts uz sāpju pārtraukšanu un citu smagu slimību simptomu atvieglošanu ar mērķi uzlabot nedziedināmi slimo pacientu dzīvības kvalitāti.*
- 2. Paliatīvo medicīnisko palīdzību var sniegt ārstniecības darbinieki, kuri speciāli apmācīti tāda veida palīdzības sniegšanai gan stacionāros, gan ambulatoros apstākļos.*

6. Tuvākajā laikā būtu nepieciešams pieņemt starptautisko tiesību aktu (vadlīnijas), kas izsmeļoši noteiktu, kas ir eitanāzija (gan aktīvā, gan pasīvā).

Atzīstot katra cilvēka dzīvību par neapstrīdamu vērtību, tā brīvību un cieņu kā unikālas personības īpašības, nevar noliegt, ka eitanāzija ir tīša bezcerīgi slimo cilvēku nonāvēšana un līdz ar to nekas cits kā īpaša slepkavības forma. Tiesībām būtu jāaizsargā dzīvība līdz pēdējam brīdim.

Veiktais pētījums lieku reizi apliecina, ka jautājums par eitanāziju ir visai sarežģīts un uz to nav vienkārši rast atbildi. To apliecina arī daudzveidīgie viedokļi par tās aspektiem un niansēm. Un tas prasa uzmanīgu, pārdomātu pieeju un kvalitatīvi izstrādātus tiesību aktus. Pirms normatīvo aktu pieņemšanas ir vispusīgi jāizpēta sabiedrības viedokļi, dažādu sociālo slāņu un grupu pozīcijas. Tiesiski un organizatoriski korektam lēmumam būtu liela praktiskā nozīme, kas ļautu nodrošināt cilvēku tiesību un interešu aizsardzību katram indivīdam nozīmīgā dzīves posmā.

IZMANTOTĀS LITERATŪRAS UN AVOTU SARAKSTS

Normatīvie akti

1. Latvijas Republikas Satversme, Latvijas Republikas likums ("LV", 43, 01.07.1993.) [stājas spēkā 07.11.1922.] ar grozījumiem, kas spēkā uz 02.11.2010.
2. *Vispārējā cilvēka tiesību deklarācija*, ANO Ģenerālā Asambleja pieņēmusi 1948. gada 10. Decembrī, Cilvēktiesību centrs, *Cilvēkattiesības Starptautisko līgumu krājums*, I sējums (Pirmā daļa), Universālie līgumi, ANO, Ņujorka un Ženēva, 1994.
3. Krimināllikums. Latvijas Republikas likums ("LV", 199/200 (1260/1261), 08.07.1998.; Ziņotājs, 15, 04.08.1998.) [stājas spēkā 01.04.1999.] ar grozījumiem, kas spēkā uz 01.04.2013. Latvijas Vēstnesis. ("LV" 61(4867), 27.03.2013.).
4. Pacientu tiesību likums ("LV", 205 (4191), 30.12.2009.) ar grozījumiem, kas spēkā uz 29.10.2013.
5. MK rīkojums Nr. 48 "Par Onkoloģisko slimību kontroles programmu 2009.-2015. gadam" ("LV", 29 (4015), 20.02.2009.).
6. Veselības ministrijas 2011. gada 29. decembrī ar rīkojumu Nr. 243 apstiprinātajas vadlīnijas - «Vadlīnijas pašvaldībām veselības veicināšanā».
7. Уголовный кодекс Азербайджанской Республики. Под ред.: Рагимова И. М. Санкт-Петербург, 2001.
8. Уголовный кодекс Австрии 1974 г. М., 2001.
9. Уголовный кодекс Германии. Под ред.: Шестакова Д. А. Рачкова Н. С. М., Юридический центр Пресс, 2001.
10. Уголовный кодекс Грузии 1999 г. СПб., 2001.
11. Уголовный кодекс Испании. Под ред.: Бойцова А. И., Шубина Е. Р. М., Юридический центр Пресс, 2001.
12. Уголовный кодекс Италии. М., 2000.
13. Уголовный кодекс Молдовы. СПб., 2001.
14. Уголовный кодекс Польши. Под ред.: Лукашова А. И., Кузнецова Н. Ф. М., Юридический центр Пресс, 2001.
15. Уголовный кодекс Франции. Под ред.: Крылова Н. Е. Головки Ю. Н. М., Юридический центр Пресс, 2001.
16. Уголовный кодекс Швейцарии. Под ред.: Шестакова Д. А., Рачкова Н. С. М., Юридический центр Пресс, 2001.
17. Уголовный кодекс Японии. 1907 г. СПб., 2001.

Literatūra un citi informācijas avoti

18. Eglītis J. Situācija onkoloģijā Latvijā un Baltijā. Konferences materiāli «Veselības aprūpes nozares uzņēmumu vadītājiem» 20.06.2012. http://konferences.db.lv/wp-content/uploads/2012/06/03_Onko_Eglitis_VA.pdf
19. Judins A. Apstākļi, kas izslēdz kriminālatbildību. Rīga, Biznesa augstskola Turība, 2006.
20. Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināllikuma zinātniski - praktiskais komentārs 2. Sevišķā daļa. „AFS”, Rīga 2007.
21. Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Sevišķā daļa. Rīga, TNA 2009.
22. Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Vispārīgā daļa. Rīga, TNA 2008.
23. Kriminoloģija : Mācību grāmata/zin.red. Kristīne Ķipēna, Andrejs Vilks ; Latvijas Neatkarīgo kriminologu asociācija. Papild. izd. Rīga : NORDIK, 2004.
24. Mežulis D. Personas krimināltiesiskā aizsardzība. Rīga, Biznesa augstskola Turība, 2006.
25. Odiņš K. Labā nāve visiem. Sestdiena, 21.-27.02.2014.
26. Par krimināllikumu piemērošanu lietās par tīšām slepkavībām: Latvijas Republikas Augstākās tiesas plēnuma 1992. gada 24. februāra lēmuma Nr.1 2. punkts/Latvijas Republikas Augstākās tiesas plēnumu krājums 1991.-2002. Rīga, 2002.
27. Poļaks R. “Eitanāzijas veidu un formu juridiska norobežošana. Administratīvā un Kriminālā Justīcija, 4 (61), 2012.
28. Reigase A. Krimināllikums un likumdošanas politika. Jurista Vārds, 13.03.2007. Nr.11(464).
29. Reigase A. Kriminālpolitika - jēdziens, saturs, struktūra. Administratīvā un Kriminālā Justīcija, Nr.3/2005.
30. Tomsons K. „Eitanāzija v. Tiesības uz dzīvību un tiesības uz privāto dzīvi”. Jurista Vārds. 01.06.2010. Nr. 22.
31. Tomsons K. „Eitanāzijas institūta izpratne, nošķiršana un iedalījums”. Jurista Vārds. 19.01.2010. Nr. 3 (598).
32. Tomsons K. „Eitanāzijas institūta normatīvais regulējums pasaulē”. Jurista Vārds. 13.07.2010. Nr. 28.
33. Zahars V. Latvijas kriminālpolitika: retrospekcija un nākotnes vīzija. DU akadēmiskais apgāds ”Saule”, 2011.
34. Abdou A. Le consentement de la victime. Paris, 1971.

35. Antonio Cassese. *Cassese's International Criminal Law*. Oxford University Press, 2013.
36. Alfredsson G. Tomaševski K. *A thematic guide to documents on health and human rights*. Publisher Kluwer LAW international. 1988.
37. Andersen C Walker H.. Piere P.M.. Mille C.M. *Living wills do mercies and physicians have them? //Amer J. Nurs.* 1986. V. 86. N 3.
38. Aristotle *The Nicomachean Ethics of Aristotle*. Kessinger Publishing, LLC, 2008.
39. *A new homicide act for England and Wales?: a consultation paper*. Great Britain: Law Commission The Stationery Office. 2006.
40. *American Pocket Medical Dictionary*. Philadelphia. London: Saunders, 1953.
41. Austin Sarat *Special Issue Social Movements/ Legal Possibilities* Emerald Group Publishing, 2011.
42. Bacon F. *Advancement of Learning*. Originally published in 1605. Series editor Stephen Jay Gould Publisher: Modern Library New York, 2001.
43. Bascom P. B., Tolle S. W. *Responding to requests for physician-assisted suicide*. JAMA 2002.
44. Binding K, Hoche A. *Die Freigabe der Vernichtung lebensunwerten Lebens, ihr Mass und ihre Form*. University of Michigan Library. (German Edition), 1920.
45. Boisseau N. *Euthanasie et soins palliatifs aux Pays-Bas*. *Euthanasia and palliative care in the Netherlands // Presse. Med.* 2004. Vol. 33, №6. P. 368-372. Bramstedt K. A. *Replying to Veatch's concerns: special moral problems with total artificial heart inactivation*. *Death Stud.* 2003. Vol. 27(4).
46. Brescia F. J. *Oxford textbook of palliative medicine // N. Engl. J. Med.* 1993. Vol. 329.
47. Brown D. *Dignitas founder plans assisted suicide of healthy woman // The Times.* 2009. 3. april.
48. Burleigh, M., *Death and Deliverance: Euthanasia in Germany c. 1900–1945*, Cambridge: Cambridge University Press, 1994.
49. Candle M. *Wester-Mittan Physician-assisted death: four views on the issue of legalizing PAD: a legal research guide* W. S. Hein, 2009.
50. *Code of Medical Ethics of the American Medical Association: Council on Ethical and Judicial Affairs, Current Opinions with Annotations, 2006-2007*. University School of Medicine, Southern Illinois University School of Law. American Medical Association, 2006.

51. Concise Oxford Dictionary. Oxford University Press, 1999.
52. Chapman R. Culture wars: an encyclopedia of issues, viewpoints, and voices, Vol. 1. M. E. Sharpe, 2010.
53. Christoph Rehmann-Sutter Beihilfe zum Suizid in der Schweiz: Beiträge aus Ethik, Recht und Medizin Peter Lang, 2006.
54. D. Wickett A. The right to die: Understanding euthanasia. Bodley Head. 2005.
55. David John Doukas, William Reichel. Planning for uncertainty: *Living Will* and other advance directives for you and your family. JHU Press, 27.04.2007.
56. Deliens L. Similitudes et differences entre les lois beige et neerlandaise relatives a l'euthanasie. [A comparative study of the euthanasia laws of Belgium and the Netherlands] / L. Deliens, J. Bernheim, G. Van der Wal//Rev. Med. Liege. 2003. Vol. 58, №7-8.
57. Donadio R. Death ends coma case that set off furor in Italy // The New York Times. 2009. 9. February.
58. Eliot Freidson. Professional dominance: the social structure of medical care. Publishers, New Jersej, Second paperback printing, 2007.
59. Elisabeth Kübler-Ross. On death and dying: what the dying have to teach doctors, nurses, clergy and their own families. Taylor & Francis, 2008. P. 86. Finnis J. A philosophical case against euthanasia//Euthanasia examined. Cambridge, 1997.
60. Emanuel E. J., Fairclough D. L, Emaneul L. L. Attitudes and desires related to euthanasia and PAS among terminally ill patients and their caregivers. JAMA 2000.
61. Enciklopedia «Bialych Plam». radom. 2001.
62. Encyclopedia Americana. N.Y., 1944. v. 10.
63. Encyclopedia Británica. London, 1994. v. 4.
64. Encyclopedia of Bioethics/ V 1-5, Reich W. Th. (Editor - inchief), N.Y., 1995.
65. English V. Ethics briefings: Born to be a donor? Review of the law on organ donation and retention. New UN rapporteur on right to health. Euthanasia in Belgium / V. English, G. Romano-Critchley, J. Sheather, A. J. Sommerville // Med. Ethics. 2002. Vol. 28(6).
66. Enodare. Make Your Own Living Will. Enodare Limited, 2010.
67. Essays in Sociological Theory: pure and applied. Glencoe: Free Press, 1949.
68. European Court Human Right Court Case of Pretty v. The United Kingdom (Application 2346/02) Judgment Strasburg Final 29. APRIL 2002.
69. European journal of palliative cape, 2010. 17(1).

70. Euthanasia and the right to die: a comparative view. Jennifer M. Scherer, Rita James Simon. Publishers: Rowman & Littlefield, USA, 1999.
71. Euthanasia, choice and death. Edinburgh University Press, 2005.
72. Euthanasia: Opposing Viewpoints/Ed. N. Bernards. San Diego, calif.: Greenheaven Press, 2006.
73. Gerald Dworkin, Raymond Gillespie Frey, Sissela Bok. Euthanasia and physician-assisted suicide. Cambridge University Press, 1998.
74. Gerhardus Cornelis Oosthuizen, Hillel Abbe Shapiro, Sybrand Albertus Strauss. Euthanasia Oxford University Press, 1978.
75. Gert B. Morality. A new justification-of moral rules. NY.: Oxford, 1988.
76. Giesen D. International medical malpractice law: a comparative law study of civil liability arising from medical care Martinus Nijhoff Publishers, 1988.
77. Gillion R. Suicide and voluntary euthanasia: historical perspective. In: Downing AB, ed. Euthanasia and the Right to Death: the case for voluntary euthanasia. London: Peter Owen; 1969.
78. Gosia M. Brykczyńska, Joan Simons Ethical and Philosophical Aspects of Nursing Children and Young People. John Wiley & Sons, 2011.
79. Great Britain: Parliament: House of Lords: Select Committee on the Assisted Dying for the Terminally Ill Bill. The Stationery Office, 2005.
80. Greene B. Understanding medical law. Publishers, Cavendish, 2005.
81. Griffiths J., Bood A., Weyers H. Euthanasia and Law in the Netherlands. Amsterdam, 1998.
82. Griffiths J., Weyers H., Adams M. Euthanasia and Law in Europe. Hart Publishing 2008.
83. Harris J. The philosophical case against the philosophical case against euthanasia//Euthanasia examined. Cambridge, 1997.
84. Harris N. M. The euthanasia debate // J. R. Army. Med. Corps. 2001. Vol. 147, № 3.
85. Hartle A. Michel de Montaigne: accidental philosopher. Cambridge University Press, 2003.
86. Herring J. Medical Law Publishers, Pearson Education, 2009.
87. Hickman, Glascott, Scott. Doctor aids first legal euthanasia act // BMJ. 1996. Vol. 313.
88. Hohendorf G. Die Opfer der nationalsozialistischen "Euthanasie-Aktion T4 "Erste Ergebnisse eines Projektes zur Erschliessung von Krankenakten getöteter Patienten

- im Bundesarchiv Berlin [Victims of Nazi euthanasia, the so-called T4 action. First results of a project at the German Federal Archives to disclose records of killed patients] / G. Hohendorf, M. Rotzoll, P. Richter, W. Eckart, C. Mündt // *Nervenarzt*. 2002. 73(11).
89. Hume D. *A Dissertation on the Passions, The Natural History of Religion (The Clarendon Edition of the Works of David Hume)* Oxford University Press, USA, 2009.
 90. Humphry D. *The Good Euthanasia Guide: Where, What, and Who in Choices in Dying*. Norris Lane Press, 2005.
 91. Humphry D., Wickett A. *The right to die: Understanding euthanasia*. L.: BodleyHead, 1986.
 92. Ian Dowbiggin A. *Concise History of Euthanasia: Life, Death, God, and Medicine* Rowman & Littlefield, 2007.
 93. Jennifer Fecio McDougall, Martha Gorman, Carolyn S. Roberts *Euthanasia: a reference handbook ABC-CLIO*, 2008.
 94. *Journal of Clinical Oncology*. Official Journal of the American Society of Clinical Oncology. Current issue: April , 2009.
 95. Jules Michelet *History of the Roman republic* D. Appleton & Company, 1847 Kessinger Publishing, LLC, 2008.
 96. Kamisar Y. *Physician-assisted suicide: The last bridge to active voluntary euthanasia//Euthanasia examined*. Cambridge, 1997.
 97. Kenis Y. *L'euthanasie, le droit, la déontologie et la morale // Bioethique et libre - examen*. Bruxelles, 1988.
 98. Keown J. *Euthanasia in the Netherlands: Sliding the slippery slope?//Euthanasia examined*. Cambridge, 1977.
 99. Kevorkian Jack. *Prescription--medicine: the goodness of planned death*. Prometheus Books, 1991.
 100. Kevorkian Jack. *Speech given to the National Press Club, Washington, DC, October 27. 1992*.
 101. Kutner L. *Due process of euthanasia: The living will, a proposal*. Indiana Law J., 1969.
 102. La Puma J, Orentlicher D, Moss R. J: *Advance directives on admission: clinical implications and analysis of the Patient Self-Determination Act of 1990*. JAMA 1991.

103. Lars Bo Langsted, Peter Garde, Vagn Greve. *Criminal Law in Denmark*
Kluwer Law International, 2011.
104. Levine, David M., *Statistics for Managers Using Microsoft Excel, (5th Edition)*,
2007.
105. Lois Snyder, Arthur L. Caplan *Assisted suicide: finding common ground*. Indiana
University Press, 2002.
106. M. Bircher-Brenner. *The Prevention of Incurable Diseases*. Health Research
Books, 1998.
107. M. Pabst Battin, Arthur G. Lipman. *Drug use in assisted suicide and euthanasia*.
Routledge, 1996.
108. Mahapatra D. *Law panel backs mercy killing for terminally ill // The Times of
India*. 2008. 29 June.
109. Mann E. *Die Erloesung der Menschheit vom Elend*. Weimar, 1922.
110. Mariorie Bass Zucker. *The right to die debate: a documentary history*. Greenwood
Press, 1999.
111. Matthew Dillon, Lynda. *Garland Ancient Greece: Social and Historical Documents
from Archaic Times to the Death of Socrates*. Routledge, 1999.
112. Mc.Mahan J. *The Ethics of Killing: Problems at the Margins of Life*. New York:
Oxford University Press, 2002.
113. Miller Ph.J. *Death with dignity and the right to die: Sometimes doctors have to
hasten death // Op. cil*.
114. Murphy W. F., Tanenhaus J. *Comparative Constitutional law. Cases and
Commentaries*. N.Y., 1977.
115. Nancy R. Hooyman H., Asuman Kiyak. *Social gerontology: a multidisciplinary
perspective*. Library of Congress Cataloging- in Publication Data, 2008.
116. *Nazi Euthanasia, «World War II in Europe»* Boston: The History Place, 1996.
117. Neil M. Gorsuch. *The Future of Assisted Suicide and Euthanasia* Princeton
University Press, 2009.
118. Nicol N, Wylie H. *Between the dying and the dead: Dr. Jack Kevorkian's life and
the battle to legalize euthanasia*. University of Wisconsin Press/Terrace Books,
2006.
119. Nuland S. B. *Physician-Assisted Suicide and Euthanasia in Practice // N. Engl. J.
Med*. 2000., Vol. 342.
120. Parsons T. *The present Position and Prospects of systematic Theory in Sociology*.

- In: Raphael Cohen-Almagor. *The right to die with dignity: an argument in ethics, medicine and law*. Rutgers University Press, 2001.
121. Patrick W. Montague-Smith..*Debrett's peerage and baronetage*. Debrett's Peerage Ltd., 1985.
 122. Plato: *The Republic*. Translated from the Greek by Benjamin Jowett. Republished. Forgotten Books, 2008.
 123. Pope John Paul II *Catechismus Catholicae Ecclesiae Sections 2278 and 2279*, Libreria Editrice Vaticana. 1997.
 124. Rachels J. *Active and Passive Euthanasia // Moral Issues / Ed. by J. Narveson*. Oxford University Press, 1983.
 125. Raphael Cohen-Almagor. *Euthanasia In The Netherlands: The Policy And Practice Of Mercy Killing* Kluwer Academic Publishers, 2004.
 126. Reimer Gronemeyer, Michaela Fink, Marcel Globisch, Felix Schumann. *Helping people at the end of their lives: hospice and palliative care in Europe* LIT Verlag Münster, 2007.
 127. *Sacred congregation for the doctrine of the faith. The declaration on euthanasia*. Vatican City: The Vatican, 1980.
 128. Saint Augustin. Louis Bertrand. Publishing Kessinger, 2004.
 129. Schopenhauer A. *The Essays of Arthur Schopenhauer: the Wisdom of Life*. Publisher: Hard Press, 2006.
 130. Shannon T. A. (2006) *Nutrition and hydration: an analysis of the recent Papal statement in the light of the Roman Catholic bioethical tradition*. *Christ Bioeth* 12:29-41
 131. Sheldon T. "Terminal sedation" different from euthanasia, Dutch ministers agree // *BMJ*. 2003. Vol. 327(7413).
 132. *Some US doctors would perform euthanasia // British Medical Journal*. Volume 316, 2 May 1998.
 133. Steven H. Miles. *The Hippocratic Oath and the Ethics of Medicine*. Oxford University Press, 2005.
 134. *Summa Theologica*. Vol. 4 (Part III, First Section) by St. Thomas Aquinas. Publisher: Cosimo Classics, 2007.
 135. *The Complete Works of Aristotle: The Revised Oxford Translations, Vol. 2 (Bollingen Series LXXI-2)* by Aristotle and Jonathan Barnes, 1984.
 136. *The Definition of Death: Contemporary Controversies* Stuart J. Youngner, Robert

- M. Arnold, Renie Schapiro. J. H. University Press, 2002.
137. The Digest Of Justinian. translated by Charles Henrey Monro, M. A. (Vol I) Cambridge at the university press., London, 1904.
138. The emergence of E-Scaped Medicine? //A journal of the British Sociological Association. Volume 38. Number 4. October 2004.
139. Thomas Hobbes: skepticism, individuality, and chastened politics. Richard E. Flathman. Rowman-Littlefield, 2002.
140. Van Hooff A. J. Ancient euthanasia: 'good death' and the doctor in the graeco-Roman world // Soc. Sci. Med. 2004. Vol. 58(5).
141. Vincent Humbert: Je vous demande le droit de mourir, Paris, 2003.
142. Weinauer W. Sterbehilfe in der Praxis - praktische Sterbehilfe // Wien. med. Wech, 1986, H. 14. N 136.
143. Weyers H., Euthanasie: het proces van rechtsverandering, Groningen, 2002.
144. Williams G. The Sanctity of Life and the Criminal Law. Publishers: Knopf. 1974., Wilson W. Criminal law: doctrine and theory. Pearson Education, 2008.
145. Yearbook of the International Law Commission 2000. United Nations Publications, Office in Geneva, 2006.
146. Акопов В. И., Бова А. А. Сборник докладов первой международной конференции "Общество, медицина, закон". Кисловодск. 1999.
147. Амбрумова А. Г., Тихоненко В. А. Суицид как феномен социально - психологической дезадаптации личности. Актуальные проблемы суицидологии. М. 1978.
148. Бакулин Н. Н. Нормативное регулирование эвтаназии: философско-правовой и юридические аспекты: Автореф. дис. кан. юрид. наук. М. 2006.
149. Бейлинсон П. Убийства и их квалификация. СГИ, Таллинн, 2006.
150. Бородин С. В. Преступление против жизни. М.: Юристъ, 1999.
151. Большая медицинская энциклопедия. М. 1998. Т. 14.
152. Бито Ласло. Эвтаназия? Эвтелия! Счастливая жизнь - благая смерть. М.: Энигма, 2006.
153. Головистикова А. Н. Философское содержание категории "жизнь" и ее реализация в праве/А. Н. Головистикова // Государство и право. 2005. № 6.
154. Дмитриев Ю. А., Шленева Е. В. Право человека в Российской Федерации на осуществление эвтаназии // Государство и право. 2000. № 11. с. 58, 59. Фут Ф. Эвтаназия // Философские науки. 1990. № 6.

155. Долгова А. И. Криминология. М.: Норма, 1999.
156. Дюркгейм Э. Самоубийство. М., Мысль, 1994.
157. Забрянский Г. И. Основы государственной политики в сфере контроля за преступностью // Сб. мат. Всероссийской научно-практической конференции по проблеме профилактики правонарушений. М., 1997.
158. Зайцева А. М. Жизнь человека как объект конституционно-правового регулирования. // Дисс. на соискание уч. ст. канд. юрид. наук. Москва, 2009.
159. Зильбер А. П. Трактат об эвтаназии. Петрозаводск: Изд-во Петрозаводского гос. ун-та, 1998.
160. Золотых А. П. Конституционное право человека на жизнь и корреспондирующие ему обязанности государства. // Дисс. на соискание уч. ст. канд. юрид. наук. Тюмень, 2008.
161. Зуев В. Л. Необходимая оборона, крайняя необходимость и иные обстоятельства, исключающие преступность деяния. Вопросы квалификации и судебно-следственной практики. Юрид. мир. 2001. № 8.
162. Ивченко О. С. Эвтаназия: Убийство по мотиву сострадания. Москва, 2002.
163. Иоанн Павел II. Блеск истины. Рим, 1993.
164. Испания. Конституция и законодательные акты. М.: Прогресс, 1982.
165. Кальченко Н. В. Право человека на жизнь. Волгоград, 2003.
166. Капинус О. С. Убийства: мотивы и цели. Монография. М.: ИМПЭ ПАБЛИШ, 2004.
167. Капинус О. С. Эвтаназия как социально-правовое явление. Монография. М.: Буквояд, 2006.
168. Капинус О. С. Эвтаназия в свете права на жизнь. М.: Издательский дом «Камерон», 2006.
169. Ковлер А. И. Антропология права: Учебник для вузов. М., 2002.
170. Кондратюк Л., Овчинский В. Криминологическое измерение. НОРМА, М., 2008.г.
171. Кони А. Ф. К материалам о врачебной этике // Врачебное дело. Харьков, 1928. № 6.
172. Коновалова Л. В. Прикладная этика. М.: ИФРАН, 1998.
173. Константинов П. Объект убийства: проблемы теории и практики // Уголовное право. 2005. №2.
174. Конституции государств Центральной и Восточной Европы/Отв. ред.

- Н. В. Варламова. М., 1997.
175. Красиков А. Н. Преступления против права человека на жизнь: в аспектах de lege lata u de lege ferenda. Саратов. 1997.
176. Криминология: Учебник. / Под ред. проф. В. Д. Малкова. М.: ЗАО «Юстициформ», 2004.
177. Крусс В. И. Личностные («соматические») права человека в конституционном и философско-правовом измерении: к постановке проблемы // Государство и право. 2000. № 10.
178. Крылова Н. Е. Эвтаназия: уголовно-правовой аспект // Вестник Московского университета. Серия 2. Право 2002. № 2.
179. Линик Л. Н. Правовое понятие жизни // Право и жизнь. Независимый научно-популярный журнал. М., 1994. N 4.
180. Локк Дж. Два трактата о правлении // Соч. в 3 т. М., 1988. Т. 3. с. 310.
181. Малеина М. Н. Человек и медицина в современном праве. М.: БЕК, 1995.
182. Медицина и права человека М., 1992.
183. Медицина на пороге XXI века. М., 1999.
184. Москаленко Г. А. Эвтаназия глазами врача // Медицина и право: Сб. статей. Кишинёв, 2000.
185. Оба-Апуну Жислен Патриция. Обстоятельства, исключают ответственность по уголовному праву Франции. Дис. канд. юрид. наук: М., 2001.
186. Перевозчикова Е. В., Панкратова Е. А. Конституционное право на жизнь и правовой статус эмбриона человека // Медицинское право. 2006. N. 2.
187. Пищита А. Н. Стеценко С. Г. Медицинское право. Особенная часть. М. 2005.
188. Попов А. Н. Обстоятельства, исключают преступность деяния. СПб., 1998.
189. Правовая система Нидерландов. М.: Изд-во Зерцало, 1998.
190. Ревин В. П. Современные проблемы изучения и организации борьбы с преступлениями в сферах семейно-бытовых и досуговых отношений: Дис. д-ра. юрид. наук в форме научного доклада. М., 1994.
191. Резник Е. С. Право на жизнь: гражданско-правовые аспекты. // Дисс. на соискание уч. ст. канд. юрид. наук. Екатеринбург, 2007.
192. Рейгелс Дж. Активная и пассивная эвтаназия // Этическая мысль. 1990.
193. Рекомендации № 14/8 (1999) о защите прав человека и достоинства терминальных больных и умирающих. Одобрены 25 июня 1999 г.

- Парламентской ассамблеей Совета Европы // Проблема прав тяжелобольных и умирающих в отечественном и зарубежном законодательствах. М., 2002.
194. Рубанова Н. А. Право на жизнь: понятие и содержание/ Н. А. Рубанова // Правовая политика и жизнь. 2006. № 2. С.
195. Северский Л. В. Легализация эвтаназии. От теории к практике. Харьков, 2002.
196. Серебренников А. В. Уголовный Кодекс Швейцарии. М.: Изд-во Зерцало, 2001.
197. Славкина Н. А. Эвтаназия: За и против (Правовые аспекты) В кн.:
Современные проблемы права и государства. Сборник научных трудов молодых ученых и аспирантов. М., 1999.
198. Тасаков С. В. Запрет эвтаназии унижает человеческое достоинство // Российская юстиция. 2003. №2.
199. Тищенко П. Д. Эвтаназия: российская ситуация в свете американского и голландского опыта // Медицинское право и этика. 2000. № 2.
200. Ткаченко В. И. Квалификация преступлений против жизни и здоровья по советскому уголовному праву. М. 1977.
201. Толковый словарь русского языка / Под ред. С. И. Ожегова, Н. Ю. Шведовой. М., 1996.
202. Трактат об эвтаназии. Петрозаводск: Изд-во петрозаводского гос. ун-та, 1998.
203. Уголовная юстиция: проблемы международного сотрудничества.
Международный научно-исследовательский проект. Москва, 1994.
204. Уиклер Д., Брок Д. На грани жизни и смерти (краткий очерк современной биоэтики в США). М., 1989.
205. Фомичев Е. К. Эвтаназия как форма реализации права на смерть. Дисс. канд. филос. наук. Тамбов, 2006.
206. Храмов Н. М. Право на смерть: Сборник статей. Р/Д., 1998.
207. Шаргородский М. Д. Преступность и её предупреждение. СПб.: 1996.
208. Шмидт В. Актуальные проблемы судебной медицины и уголовной психиатрии. БМА и ВШП, Рига, 2008.

Interneta resursi

209. Article 38 Case of *Pretty v. The United Kingdom*» (*Application no. 2346/02*),
Strasbourg. 29 April 2002. [skatīts 22. septembris 2013.]. Pieejams:

- http://bib26.pusc.it/can/p_martinagar/lrgiurisprinternaz/HUDOC/Pretty/PRETTY%20vs%20UNITED%20KINGDOMen2346-02.pdf
210. Article 39 Case of Pretty v. The United Kingdom» (*Application no. 2346/02*), Strasbourg. 29 April 2002. [skatīts 22. septembris 2013.]. Pieejams: http://bib26.pusc.it/can/p_martinagar/lrgiurisprinternaz/HUDOC/Pretty/PRETTY%20vs%20UNITED%20KINGDOMen2346-02.pdf
211. BBC. News round-up: Tony Nicklinson's euthanasia case in the High Court. [skatīts 18. jūlijs 2013.]. Pieejams: http://www.bbc.co.uk/blogs/ouch/2012/06/news_round-up_tony_nicklinsons.html
212. BBC. Tony Nicklinson loses High Court right-to-die case. [skatīts 23. jūlijs 2013.]. Pieejams: <http://www.bbc.co.uk/news/health-19249680>
213. Breaking news from NPR. Belgian Lawmakers Extend Euthanasia To Terminally Ill Children. [skatīts 14. februāris 2014.]. Pieejams: <http://www.npr.org/blogs/thetwo-way/2014/02/13/276493889/belgian-lawmakers-extend-euthanasia-to-terminally-ill-children>
214. Department of Justice. The Criminal Code of Canada. [skatīts 12. septembris 2013.]. Pieejams: <http://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/C-46/page-117.html#h-79>
215. Informācijas Aģentūra CNL-NEWS. [skatīts 19. septembris 2013.]. Pieejams: <http://www.cnlnews.tv/2011/03/23/euthanasia>
216. Tiesu informācijas sistēma. [skatīts 21. septembris 2013.]. Pieejams: https://tis.ta.gov.lv/tisreal?Form=TIS_STAT_O&SessionId=2BE5E8DB79E15D7D1A1D89C4FCFCB55C&groupid=tisstat&topmenuid=151
217. Bundesministerium der Justiz. [skatīts 11. Augusts 2013.]. Pieejams: http://www.gesetze-im-internet.de/bgb/_1901a.html
218. California Natural Death Act. [skatīts 29. septembris 2013.]. Pieejams: <http://www.omgnet.com/Site/Forms/workcomp/cadeathact.pdf>
219. Criminal Code of Brunei. [skatīts 12. septembris 2013.]. Pieejams: https://www.unodc.org/tldb/pdf/Brunei_Penal_Code_1951_Full_text.pdf
220. Cruzan v. Director, Missouri Department of Health, (88-1503), 497 U.S. 261 (1990). [skatīts 09. jūnijs 2013.]. Pieejams: <http://www.law.cornell.edu/supct/html/88-1503.ZS.html>
221. MyHealthNews. Nicklinson loses case for assisted suicide. [skatīts 17. augusts 2013.]. Pieejams: <http://www.myhealthnews.co.uk/general-health/nicklinson-loses-euthanasia-case/01579/>

222. El Codiga Penal de Colombia. [skatīts 19. oktobris 2013.]. Pieejams:
http://perso.unifr.ch/derechopenal/assets/files/legislacion/1_20130808_01.pdf
223. Euthanasia and assisted suicide control act takes effect on April 1, 2002, Press release of Netherlands Ministry of Justice, published on March 26, 2002. [skatīts 04. augusts 2013.]. Pieejams:
<http://english.justitie.nl/currenttopics/pressreleases/archives2002/-euthanasia-and-assisted-suicide-control-act-takes-effect-on--april-.aspx>.
224. Euthanasia in Switzerland - Today's situation [skatīts 14. jūnijs 2013.]. Pieejams:
http://www.eurochaplains.org/tartu08_inauen.pdf
225. EUROPEAN COURT HUMAN RIGHT COUR CASE OF PRETTY v. THE UNITED KINGDOM (Application 2346/02) JUDGMENT STRASBURG Final 29 APRIL 2002. [skatīts 19. septembris 2013.].
[http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx#{"dmdocnumber":\["698325"\],"itemid":\["001-60448"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx#{)
226. Eglītis Jānis. Situācija onkoloģijā Latvijā un Baltijā. Konference veselības aprūpes nozares uzņēmumu vadītājiem 20.06.2012. [skatīts 19. maijs 2013.]. Pieejams:
http://konferences.db.lv/wp-content/uploads/2012/06/03_Onko_Eglitis_VA.pdf
227. House of Lords. The Queen on the Application of Mrs. Dianna Pretyy (Appellant) v Director of Public Prosecutions (Respondent) and Secretary of State for the Home Departament (Interested Party), 2001. gads [skatīts 18. jūnijs 2013.]. Pieejams:
<http://www.publications.parliament.uk/pa/ld200102/ldjudgmt/jd011129/pretty-1.htm>In the Supreme Court of The State of Montana December 31. 2009. [skatīts 03.septembris 2013.]. Pieejams: http://www.patientsrightscouncil.org/site/wpcontent/uploads/2011/03/Montana_Opinion_12_31_09.pdf
228. In the Supreme Court of the State of Montana. December 31. 2009. [skatīts 24. jūnijs 2013.]. Pieejams: http://www.patientsrightscouncil.org/site/wpcontent/uploads/2011/03/Montana_Opinion_12_31_09.pdf
229. Keenan v. the United Kingdom, N 27229/95, ECHR 2001-III. [skatīts 11. oktobris 2013.]. Pieejams:
<http://sim.law.uu.nl/sim/caselaw/Hof.nsf/1d4d0dd240bfee7ec12568490035df05/d66b6912b21a9a83c1256a250029e81d?OpenDocument>
230. Le droit de mourir dans la dignité. [skatīts 12. septembris 2013.]. Pieejams:
<http://www.eleves.ens.fr/pollens/seminaire/seances/euthanasie/>
231. Les Français et l'euthanasie. [skatīts 19. augusts 2013.]. Pieejams:
http://www.harrisinteractive.fr/news/2011/results_HIFR_euthanasie_25082011.pdf

232. Lietuvos rytas OT 10.02.1999. [skatīts 14. septembris 2013.] . Pieejams:
<http://www.enet.ru/~bns/990210/text/23.html>
233. Loi n 2005-370 du 22 avril 2005 relative aux droits des malades et à la fin de vie.
[skatīts 11. septembris 2013.]. Pieejams:
http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do;jsessionid=C38C666E28781E7B2C5409A8D9304BDC.tpdjo16v_2?cidTexte=LEGITEXT000006051560&dateTexte=20120304
234. Memorial Journal Officiel du Grand-Duché de Luxembourg RECUEIL DE
LEGISLATION A - N° 46 16 mars 2009. [skatīts 14. septembris 2013.]. Pieejams:
<http://www.legilux.public.lu/leg/a/archives/2009/0046/a046.pdf#page=7>
235. Montana assisted-suicide bill draft. [skatīts 25. jūnijs 2013.]. Pieejams:
<http://data.opi.mt.gov/bills/2009/BillPdf/LC1818.pdf>
236. Murder (Abolition of Death Penalty) Act 1965. [skatīts 19. augusts 2013.].
Pieejams: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1965/71>
237. Suicide Act 1961. [skatīts 16. septembris 2013.]. Pieejams:
<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/Eliz2/9-10/60>
238. Official website of the Uit Vrije Wil. [skatīts 12. oktobris 2013.]. Pieejams:
<http://sparta.projectie.com/~uitvrije/>
239. Oregon Death with Dignity Act, ORS 127.800-897. [skatīts 23. jūlijs 2013.].
Pieejams:<http://public.health.oregon.gov/ProviderPartnerResources/EvaluationResearch/DeathwithDignityAct/Documents/statute.pdf>
240. Par meitas «eitanāziju» Krievijā aiztur māti. Latvijas *ziņu portāls* Apollo.
[skatīts 24. marts 2013.]. Pieejams: <http://www.apollo.lv/zinas/par-meitas-eitanaziju-krievija-aiztur-mati/552731>
241. Pope John Paul II (1995) Evangelium Vitae, 25 March. [skatīts 11. augusts 2013.].
Pieejams:http://www.vatican.va/holy_father/john_paul_ii/encyclicals/documents/hf_jp-ii_enc_25031995_evangelium-vitae_en.html
242. Resolution 1859 (2012) Protecting human rights and dignity by taking into
account previously expressed wishes of patients. [skatīts 25.septembris 2013.].
Pieejams:<http://assembly.coe.int/Main.asp?link=/Documents/AdoptedText/ta12/ERES1859.htm>
243. Rights of the Terminally Ill Act 1995. [skatīts 19. maijs 2013.]. Pieejams:
<http://www.nt.gov.au/lant/parliamentary-business/committees/rotti/rotti95.pdf>
244. Suicide Act 1961. [skatīts 17. augusts 2013.]. Pieejams:

<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/Eliz2/9-10/60>

245. The Belgian act on euthanasia. [skatīts 19. jūnijs 2013.]. Pieejams:

<http://www.kuleuven.be/cbmer/viewpic.php?LAN=E&TABLE=DOCS&ID=23>

246. The Convention on Human Right and Biomedicine [skatīts 23. septembris 2013.].

Pieejams:

http://europatientrights.eu/countries/not_ratified_not_signed/belgium/belgium.html

247. Uniform Rights of the Terminally Ill Act. [skatīts 19. septembris 2013.]. Pieejams:

<http://www.law.upenn.edu/bll/archives/ulc/fnact99/1980s/urtia89.pdf>

248. Washington State Death with Dignity Act. [skatīts 11. septembris 2013.].Pieejams:

<http://wei.secstate.wa.gov/osos/en/Documents/I1000-Text%20for%20web.pdf>

249. Wet toetsing levensbeëindiging op verzoek en hulp bij zelfdoding (Nīderlandes

Eitanāzijas un asistētās pašnāvības likums) 10 april 2001. [skatīts 19. oktobris

2013.]. Pieejams: [http://wetten.overheid.nl/BWBR0012410/geldigheidsdatum_09-](http://wetten.overheid.nl/BWBR0012410/geldigheidsdatum_09-05-2009#HoofdstukII_Artikel2)

[05-2009#HoofdstukII_Artikel2](http://wetten.overheid.nl/BWBR0012410/geldigheidsdatum_09-05-2009#HoofdstukII_Artikel2)

250. Viesturs Krūmiņš. Onkoloģiskā situācija Latvijā. Rīgas Austrumu klīniskā

universitātes slimnīca. [skatīts 15. oktobris 2013.]. Pieejams:

http://www.vm.gov.lv/images/userfiles/onko_dr_krumins.pdf

251. Федеральный правовой портал. Уголовный кодекс Дании : Принят в 1930 г.

Распоряжение № 648 от 12 августа 1997 г. с изменениями, внесенными

Законом № 403 от 26 июня 1998 г., Законом № 473 от 1 июля 1998 г. и

Законом № 141 от 17 марта 1999 г. [skatīts 19. oktobris 2013.]. Pieejams:

[http://www.law.edu.ru/norm/norm.asp?normID=1241524&subID=100096345,1000](http://www.law.edu.ru/norm/norm.asp?normID=1241524&subID=100096345,100096366,100096658,100097294#text)

[96366,100096658,100097294#text](http://www.law.edu.ru/norm/norm.asp?normID=1241524&subID=100096345,100096366,100096658,100097294#text)

Prakses materiāli

252. 2012. gadā autora veiktā socioloģiskā aptauja Kuldīgas, Talsu, Gulbenes, Jēkabpils, Cēsu, Jūrmalas, Ogres, Talsu un Ludzas slimnīcās, kurās nav onkologu.

253. 2012. gadā autora veiktā socioloģiskā aptauja Rīgas Austrumu klīniskās universitātes slimnīcā, Latvijas Onkoloģijas centra paliatīvās aprūpes nodaļā, Rīgas slimnīcā Bikur Holim, Paula *Stradiņa* Klīniskajā universitātes slimnīcā.